

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

DOKTORSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2014–2018

DISERTAČNÍ PRÁCE

Miroslav Špadrna

**Využití andragogiky v právní edukaci, právním poradenství
a v řízené resocializaci v rámci probační služby**

Praha 2018

Školitel:

Doc. PhDr. Jaroslav Mužík, DrSc.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

DOCTORAL COMBINED (PART TIME) STUDIES

2014–2018

DISSERTATION THESIS

Miroslav Špadrna

The use of andragogy in legal education, legal counselling and
controlled resocialization within the probation service

Praha 2018

The Dissertation Thesis Work Supervisor:

Doc. PhDr. Jaroslav Mužík, DrSc.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená disertační práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou odbornou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal, v práci řádně cituji podle platné normy a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 30. 11. 2017

Miroslav Špadrna

Anotace

Východiskem dizertační práce je analýza různých pojetí andragogiky jako vědy, jejímž ústředním tématem je proces učení dospělého. Pojetí práce vychází z díla Malcolma S. Knowlese, který koncipoval Praktický model andragogiky zahrnující zejména transakční model učení se dospělých. Učení se a vzdělávání dospělých se odehrává v mnoha společenských oblastech a prostředích. Práce se soustřeďuje na využití andragogiky při řešení životních problémů jedince a to zejména v situacích, kdy je jeho jednání a chování regulováno právními normami. V obecné rovině práce zkoumá mechanismy vyhledávání, zpracování a využití informací z právní oblasti. Další rovinou jsou andragogické aspekty právního poradenství, resp. autodidakce dospělého ze zdrojů v digitálním elektronickém prostředí. V tomto kontextu se dizertační práce zaměřuje na specifika procesuální stránky právní edukace, která jsou podložena empirickým přístupem. Dizertační práce vrcholí v diagnostice možnosti využití andragogických přístupů v rámci probační služby, resp. v rámci řízené resocializace osob, které se vrací po vykonání trestu do života.

Klíčová slova

Andragogika, Další vzdělávání, Kompetence, Osvěta, Právní informace, Resocializace

Annotation

The dissertation thesis is based on an analysis of the different concepts of andragogy as a science, whose central theme is the adult learning process. The concept of the thesis is based on the work of Malcolm S. Knowlton who conceived a Practical model of andragogy, including especially a transactional model of adult learning. Adult education and learning takes place in many social areas and environments. The thesis focuses on the use of andragogy in solving the individual's life problems, especially in the situations when the behaviour and conduct of an individual are regulated by legal norms. At a general level, the thesis explores the mechanism of searching, processing and use of information from the legal field. The other level consists of the andragogical aspects of legal counselling, respectively adult self-education from sources in digital electronic environment. In this context, the dissertation thesis focuses on the specifics of the process of legal education, which are supported by an empiric approach. The dissertation thesis culminates in the diagnostics of use of andragogical approaches within the probation services, respectively within controlled resocialization of persons returning to life after that servicing imprisonment.

Key words

Andragogy, Further education, Competency, Public education, Law informatik, Resocialization

Obsah

ÚVOD.....	7
TEORETICKÁ ČÁST	10
1 UČENÍ DOSPĚLÉHO, PROBLÉMY, MECHANIZMY	10
1.1 Andragogika a učení dospělých.....	10
1.2 Kompetence a učení dospělého	24
1.3 Elektronické učení	42
2 ANDRAGOGICKÝ MODEL PRÁVNÍ EDUKACE.....	53
3 MEDIÁLNÍ ANALÝZY ZDROJŮ A PROCESŮ PRÁVNÍHO PORADENSTVÍ.....	66
3.1 Metodologická základna a zkoumání internetových aplikací	66
3.2 Edukační weby a portály s právním zaměřením v České republice	70
3.3 Vybrané informační zdroje z právní oblasti v některých zemích světa.....	86
4 ŘÍZENÁ RESOCIALIZACE V RÁMCI PROBAČNÍ SLUŽBY	95
4.1 Vývoj a charakteristika probační služby	95
4.2 Probační pracovníci, problémy jejich práce	106
4.3 Účinná resocializace v rámci probační služby	114
ZÁVĚR	136
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	140
SEZNAM ZKRATEK	147
SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ	148
SEZNAM PŘÍLOH.....	149

ÚVOD

Vymezení andragogiky jako vědy není v odborné literatuře jednotné. V globálním světě vědy existuje několik variant. V zásadě jde o pojetí, kdy andragogika je vlastně součástí systému pedagogických věd s tím, že jejím předmětem jsou otázky edukace, resp. vzdělávání dospělých. V tomto smyslu je cílem jejího zkoumání vytyčit specifika dospělého člověka při učení a vzdělávání a poskytnout pro praxi určité návody jak učinit tento proces kvalitní a efektivní. Člověk v moderní společnosti žije v určitém právním prostředí, které se stává stále komplikovanější a složitější. V zájmu své adaptace se musí každý člověk naučit vyhledávat, zpracovávat a v praxi využívat informace ze zákonů a dalších právních norem. Nejde jen o pracovní prostředí, kde je prioritou pro zaměstnance i zaměstnavatele pracovní právo. Jde o další otázky týkající se ústavního práva či obchodního práva, které každému umožní pochopit fungování současné ekonomiky a společnosti. Týká se to také vztahů člověka k jiným lidem, kde je dnes naprosto nezbytné znát alespoň základy práva rodinného či občanského. Tyto otázky, jak efektivně si ze složitého právního prostředí osvojit informace, se snaží tato dizertační práce řešit.

Učení dospělých je jasným, ústředním tématem andragogiky. Učení dospělých se objevuje v různých oblastech společenského života, v mnoha ekonomických i kulturních kontextech a má mnoho „tváří“. V souvislosti s rozvojem andragogické vědy se objevují určité kritické názory zejména z hlediska jiných společenských věd. Vědecký diskurz se vede v tom směru, jestli je andragogika vhodným polem pro širší sociotechnické záměry pro změnu některých oblastí společenského života. Jinými slovy, zda se má andragogika zabývat nejenom procesy vyučování a učení, ale také situacemi, kdy lidé vzdělávání v kurzech a jiných aktivitách využívají získané poznání pro vyvolání sociální změny.

Skutečností zůstává, že v andragogice v současnosti nastává určitý posun zkoumání ve směru témat související se sociálními službami, péče o postižené lidi či zkvalitňování života seniorů. Andragogika současnosti vykazuje velký potenciál, velkou otevřenost pro společensky angažovaná témata a je vhodnou vědou pro kombinaci s dalšími

teoriemi. V tomto smyslu je také laděna tato dizertační práce, kdy se ukazuje, že šíření práva, zákonů a předpisů mezi širokou veřejností musí mít nutně andragogický základ.

Je dnes mimo pochybnost, že „běžný člověk“ bez právního vzdělání si bez právního poradenství a právních služeb specializovaných právních profesí při řešení svých pracovních či životních problémů nevystačí. Znalosti alespoň základů právních norem napříč právními vědami však každému umožní lépe využívat těchto služeb, ať již se to týká notářů či advokátů. V naší společnosti sice platí rovnost občanů před zákonem, ale v oblasti právního poradenství existují významné rozdíly v tom, jaké má člověk o dané oblasti povědomí a jak kvalitní služby využije. Je samozřejmostí, že tyto možnosti přímo závisí na finanční solventnosti příslušného občana.

Předkládaná dizertační práce vyúsťuje v poli mediální andragogiky. Jde o teoretický i praktický konstrukt aplikovatelný v životě každého „neprávně“ vzdělaného člověka. Součástí funkční gramotnosti je, aby každý člověk měl přehled o právních normách týkající se jeho pracovního i mimo pracovního života. K této potřebě slouží dnes hlavně informační a komunikační média. Na základě analýz jsou v závěru práce ukázány aktuální webové stránky, kde lze nalézt relevantní informace o právním prostředí, o právních normách a dalších zdrojích, které člověku umožní žít „v souladu s právem“. Jelikož dnes život člověka není bezprostřední vázán na život v jedné zemi, obsahuje text dizertace i komparativní poznatky srovnání s vyspělými zeměmi, kde má právní stát velkou tradici.

Andragogiku lze chápat také celkově jako formativní vědu, která se zabývá tzv. životním poradenstvím, které doprovází člověka v různých stadiích jeho produktivního života. Kromě edukace tak rozšiřuje andragogika své působení nejenom na pracovní oblast, ale i na oblast kulturní a sociální. V tomto kontextu nejde jen o znalosti a jejich využití, ale o formování žádoucího jednání a chování člověka v různých životních situacích. Obecně je možno říci, že stoupá angažovanost státu i společnosti v oblasti řízené, usměřované resocializace lidí, kteří překročili hranici právních norem a ocitli se ve výkonu trestu. V odborné veřejnosti existuje řada názorů na cíle takového procesu, jeho efektivnost a jeho prostředky. I tato problematika je v práci postížena a je

podložena empirickým šetřením. Z nástrojů resocializace má výrazné andragogické aspekty systém probační služby, jehož problémy se tato dizertace snaží zmapovat, a to také na empirickém základě.

Cíle předložené dizertační práce lze charakterizovat takto:

- provést určitou rekapitulaci problémů, kterými se zabývá andragogika v souvislosti s učením dospělého člověka
- aplikovat poznatky o učení dospělého na oblast právní edukace a to zejména v oblasti autodidakce a právního poradenství prostřednictvím elektronických
- poukázat na význam edukačních nástrojů využívaných při řízené resocializaci v rámci probační služby.

Souhrně řečeno práce se soustředí na andragogické aspekty práva ve vztahu k vzdělávání a resocializačním procesům v rámci právního systému.

TEORETICKÁ ČÁST

1 UČENÍ DOSPĚLÉHO, PROBLÉMY, MECHANIZMY

1.1 Andragogika a učení dospělých

Různí autoři prezentují andragogiku různými způsoby. Z tohoto důvodu je velmi obtížné přesně diagnostikovat andragogické předpoklady učení dospělého člověka. V tomto kontextu je možno se opřít o myšlenky Brookfielda (1986), který hovoří o tom, že **andragogika podává individuální, transakční model učení se dospělých**. Tato teorie, řečeno s určitým zjednodušením, má dvě základní dimenze a těmi jsou student a učení se. Učení dospělých jako jev praxe se objevuje z nejrůznějších důvodů v mnoha společenských oblastech a prostředích. Andragogika je v tomto pojetí aplikovatelná v různých společenských oblastech a situacích. Jako příklady těchto situací může sloužit vysokoškolské vzdělávání, neformální vzdělávání nebo rozvoj lidských zdrojů. Zájem andragogiky se soustředí převážně na procesuální stránku učení, méně je již řešena stránka výsledků výuky včetně přesahu na možné sociální změny, které učení může vyvolat. V tomto smyslu Grace (1996) kritizuje andragogiku za to, že se zaměřuje pouze na jednotlivce a nepracuje s podstatnou sociální agendou. V praxi toto tvrzení znamená, že takto koncipovaná andragogika se blíže nezabývá vztahem vzdělávání a učení ke společenskému vývoji.

Také Prath (1993) v této souvislosti kritizuje andragogiku za to, že je „nasyčena“ myšlenkami individualizmu a podnikatelství. Podle jeho názoru by měla být společenská změna vedlejším produktem procesu učení dospělého, to však podle něho není prvotním cílem andragogiky. Naproti tomu Knowles (1990) jasně ukazuje, že andragogika je zakořeněna v humanistické a pragmatické filozofii a v řadě případů staví své poznání na sebeaktualizaci jedince a oceňuje a zhodnocuje získané znalosti a zkušenosti jedince více než jsou důsledky společenského působení formálních autorit na jeho život.

Diskuze o širších souvislostech procesů vzdělávání a učení je důležitá. Je možno se zmínit o těchto konceptech.

Jeden příklad je z relativně nedávné historie. Mohli bychom to nazvat vliv získaného právního vzdělání na myšlení a činy jedince. Dva známí komunističtí reformátoři Michail Gorbačov a Vladimír Mlynář spolu studovali právo. Při studiu si neosvojili jenom právní poznatky, ale také si také zformovali a upevnili právní vědomí. Tento výsledek jejich učení je později vedl k tomu, že všechny svá rozhodnutí v politických funkcích, které zastávali, vnímali také v právních souvislostech. Tento výsledek jejich vzdělávání spolu s dalšími faktory je v konečném důsledku vedl k přesvědčení, že stávající komunistický systém je třeba reformovat, neboť byl postaven na privilegiích jedné politické strany a byl v podstatě protiprávní. Oba politici dokázali formulovat své myšlenky o reformě komunismu a snažili se je realizovat v praxi. Začali (spolu s ostatními spolupracovníky) zavádět do života tehdejší socialistické společnosti a hospodářství výrazné změny a tím ovlivnili konkrétní život lidí. Nicméně tento možná nechtěný důsledek jejich učení byl jedním z „hybných“ faktorů, které pomohly dát do pohybu velké společenské změny v zemích Střední a Východní Evropy v 90. letech a které měly širší společenský přesah.

Druhý příklad je z jiného období života lidstva, z jiné situace a mohli bychom to nazvat snahou o emancipaci lidí v zemích třetího světa. Zejména v druhé polovině minulého století bylo zcela jasné, že negramotnost širokých vrstev obyvatelstva a ztížený přístup „nižších“ sociálních skupin ke vzdělání je brzdou rozvoje světa a zvyšování životní úrovně lidí. Známým průkopníkem těchto emancipačních snah je brazilský pedagog a politik Freire. Freire (2008, str. 39, 40) uvádí, že „vzdělávání by mělo umožnit hodnocení a kritické posuzování společenské situace a tím i její změnu. Mělo by jedinci poskytnout prostředky k vytváření a přetváření společnosti“. Freire byl na základě své praxe přesvědčen ...„že není potřeba naučit lidi jen číst a psát, ale že musí také pochopit, co daný text znamená a zařadit ho do širších souvislostí“. Práce Freireho byly podrobeny v celém světě poměrně rozsáhlé kritice. Nejčastěji bylo zdůrazňováno, že jde více o Freireho názory a přesvědčení, než o vědecky podloženou

teorii. Na druhou stranu si Freire svými myšlenkami o osvobození lidí od nevědomosti a sociálního útlaku prostřednictvím vzdělávání a učení ovlivnil řadu pedagogických směrů a koncepcí. V neposlední řadě ovlivnil svými myšlenkami i společenskou realitu a to nejen v rodné Brazílii.

S dalším výrazným konceptem společenských změn nazvaným „odškolštění společnosti“ přišel Illich (2001). Tento autor se stavěl velmi kriticky k roli vzdělávacích institucí, které podle jeho názoru nepředávají pouze poznatky a dovednosti, ale v konečném důsledku se svojí činností podílí na rozdělení a polarizaci společnosti. Podle jeho názoru (2001, s. 18) „mnoho času a prostředků ve školách je věnováno nejen na vzdělávání, ale rovněž na dozor, indoktrinaci a určování společenských rolí“. Z pedagogického hlediska Illich uznával roli cílů, obsahu, osnov, učebních plánů ve školách, ale důležitější roli podle něho hraje tzv. skryté vzdělávací kurikulum působící ve směru posílení „privilegované“ menšiny mající nesrovnatelně širší přístup ke vzdělávání. To podle něho posiluje společenskou nerovnost a dává lidem rozdílné šance k životnímu úspěchu. Illich svými názor nastolil k diskuzi širší problém, který se týká postavení vzdělávání a učení ať již formálního, neformálního či informálního ve společnosti. V současné době jsme totiž svědky toho, že lidé se učením individuálním či formalizovaným připravují na své různé „uživatelské role“ ve svém životě. Nejde zde zdaleka o přípravu na profesní výdělečnou činnost, ale také zejména o využití volného času. Například když se člověk chce rekreačně věnovat nějakému sportu, navštěvuje za tím účelem kurz, vzdělávací aktivitu. Poznání všech náležitostí ho přivádí k nákupu lepšího sportovního vybavení a pomůcek, tedy k spotřebitelské roli apod. V tomto kontextu stoupá role právního vzdělávání, neboť mnoho lidských činností je dnes regulováno zákony, předpisy, normami. Znalost právních norem tvoří často základ vykonávání takřka každé činnosti. Poznání úlohy práva a konkrétní znalosti právních regulací vedou jedince často ke změnám jednání a chování. Jak je často v této souvislosti připomínáno, tak v praxi platí, že „neznalost zákonů neomlouvá“. Čili reakce lidí při řešení různých deliktů, že příslušnou právní normu neznali, je bezpředmětná.

Další pedagog Teodoro (2003) se kriticky staví k globalizačním tendencím ve světě, které ovlivňují přístup lidí ke vzdělání. Upozorňuje zejména na negativní roli vzdělávání a učení při sociální diferenciaci společnosti. Potomci vzdělaných lidí s větším ekonomickým zajištěním dosahují vyšší vzdělání než děti z méně situovaných rodin. Uvedený autor (2003, s. 16) konstatuje, že „fungování vzdělávacích soustav by se kromě politické a ekonomické direktivy mělo opírat o základní etické principy, zohledňující volný a rovný přístup lidí ke vzdělanosti“. Teodoro pak také dokládá, že k prohloubení nerovnosti mezi lidmi přispívá vzdělávání a učení dospělých. Jako příklad uvádí, že ve velkých mezinárodních korporacích mají manažeři většinou přednostní přístup k dalšímu profesnímu školení, což posiluje jejich postavení a moc v podniku. Naproti tomu řadoví zaměstnanci bývají maximálně zaškoleni na výkon svých pracovních činností a tím jejich pozice na trhu práce zůstává do jisté míry zakonzervovaná. Uvedený autor ještě dodává, že u pracovníků obchodně provozních a nekvalifikovaných profesí není z pozice zaměstnavatelů prakticky žádný zájem o zvyšování či prohlubování jejich vzdělanosti. Tato skutečnost vychází z teze, že více vzdělaný člověk nechce zpravidla se živit jednoduchou, manuální prací. S rostoucím přehledem a věděním se u něho „prohloubí“ aspirace realizovat se více kreativně a sofistikovaně.

Debata o možných důsledcích učení a vzdělávání se jeví jako velmi důležitá a zásadní neměla by však zastínit diskuze o modelech procesů učení se dospělých. To představuje reálný problém dneška, kterému je potřeba věnovat pozornost řady vědních disciplín. Pojetí andragogiky jako univerzální teorie učení dospělých mění pravděpodobně zcela koncepčně správné. Tato věda je pouze jedním z oborů, které se zabývají se konkrétními typy učení se dospělých. **Andragogika v sobě určitě nezahrnuje všechny možné cíle a záměry učení se dospělých. Ukazuje se však, že andragogika je vhodná pro kombinace s jinými teoriemi zabývající se učením dospělých** obsahující zejména psychologické, sociologické, lékařsko-sociální či ekonomické aspekty. **Andragogika je jinými slovy zaměřena na procesuální stránku učení se dospělých** a nemluví o všech možných cílech, situacích a záměrech učení se dospělých. Nicméně andragogický přístup k učení se dospělých je možné využít

například k zlepšení výkonu podniků, organizací a institucí, podněcování změn ve společnosti a v neposlední řadě k posilování právní gramotnosti a právního vědomí lidí.

Při objasňování vztahu andragogiky k procesu učení se dospělých je nutno se vrátit ke kořenům této vědy, k dílu Malcolma S. Knowlese. **Pro Knowlese (1990) je učení dospělého ústředním tématem andragogiky.** Zamýšlel se zejména nad tím, vytvořit z andragogiky vědu použitelnou pro všechna prostředí učení se dospělých. Analyzoval celkem 36 situací, studií, kde zachytil „typizované případy“, kdy učení dospělého funguje jako nástroj při řešení individuálních, skupinových i širších společenských problémů. Knowlesova koncepce vzdělávání dospělých byla velmi široká. Jeho definice vzdělavatele dospělých zní, že (1990, s. 26) je to „ten kdo má odpovědnost za pomoc dospělým s učením“. Autor poukázal na dva hlavní významy pojmu vzdělávání dospělých. Jeden význam pojmu vzdělávání dospělých signalizuje ztotožnění s učením se dospělých, druhý techničtější význam je „organizovaný soubor činností k dosažení souboru vzdělávacích cílů“. V tomto kontextu Knowles hovořil o možné kombinaci těchto přístupů a procesů vedoucí ke změně sociální praxe. Z tohoto důvodu nashromáždil sbírku již zmíněných 36 precedenčních případů, které zkoumají tentýž počet použití andragogiky. Tyto příklady měly sloužit jako jasný důkaz o tom, že učení dospělého by mělo mít flexibilní předpoklady, které se měly měnit v závislosti na situaci. K tomu Knowles (1990, s. 52 – 53) uvedl toto: „Mým záměrem bylo proto prezentovat alternativní soubor předpokladů k těm, které tradičně předpokládají učitelé dětí, aby další měli i jinou volbu. Viděl jsem je jako předpoklady, které je třeba testovat (ne, o nichž je třeba se domnívat), pokud je pedagogický předpoklad v dané situaci reálným stavem, potom by byly dané pedagogické strategie vhodné. Například, pokud bych se já v této době (je mi 66 let) rozhodl naučit látku s naprosto cizím obsahem (například vyšší matematiku nukleární fyziky), byl bych naprosto závislým studentem. Měl bych minimální předchozí zkušenost, na níž bych mohl stavět, pravděpodobně bych měl malý stupeň připravenosti se jí naučit a ani nevím, na jaký celoživotní úkol bych se vlastně připravoval. Předpoklady pedagogiky by byly v této situaci reálné, pedagogické strategie by byly vhodné. K tomuto návrhu bych rád vznesl jednu námitku: ideologický pedagog by chtěl, abych zůstal nadále závislý na učiteli, zatímco skutečný andragog by

se ze všech sil snažil o to, aby mi poskytl obsah základů, které potřebuji a potom by mě povzbuzoval k tomu, abych při zjišťování dalších informací vyvinul sám větší iniciativu“.

Tento poměrně široký citát představuje současně názorný popis rozdílů v přístupu pedagogiky a andragogiky. Zatímco podle autora pedagogika jaksi automaticky počítá s vedoucí rolí učitele při učení žáků a studentů, andragogika chápe objekt výuky tj. dospělého člověka současně jako autonomní subjekt, který spoluurčuje cíle, obsah a průběh svého učení. Ve vztahu k procesům celoživotního učení je možno rozdíl mezi oběma vědeckými disciplínami objasnit ještě takto. Zatímco pedagog vidí ve schopnosti učit se po celý život u dětí a studentů jako vizi, jako vzdálený cíl, andragog to chápe jako aktuální současnou a velice potřebnou dovednost.

V návaznosti na tuto činnost **Knowles koncipoval tzv. Praktický model andragogiky** zahrnující (2015, s. 42)

1. Cíle a záměry učení se
2. Rozdíly u jednotlivců a situační rozdíly
3. Hlavní principy učení dospělých
 - potřebu žáka učit se (proč, co, jak)
 - sebepojetí studenta (zdroje, mentální modely)
 - připravenost se učit (souvislost s životem a úkoly rozvoje člověka)
 - orientace na učení (hodnota učení, osobní přínos učení)

Andragogika je podle tohoto autora prezentovaná jako integrovaný systém všech těchto procesů, resp. těchto předpokladů učení se dospělého. Tento přístup koncepčně integruje učební vlivy s hlavními principy učení se dospělých. U modelu dochází k interakci tří okruhů, tj. cílů, principů učení a individuálních rozdílů mezi lidmi s tím, že nabízí trojrozměrný proces pro porozumění situacím v rámci učení se dospělých. Výsledkem je model, který respektuje „nedostatek stejnorodosti“ mezi studenty ve vztahu k učebním situacím. Model je založen na tom, že tzv. učební transakce je

nezbytnou a mnohostrannou činností. Potenciál andragogiky pak spočívá ve flexibilní kombinaci těchto tří deklarovaných prvků a vzdělavatelé dospělých by v tom měli napomáhat při všech situacích při učení. Knowles k tomu dodal (1990, s. 64), že „to v praxi znamená, že vzdělavatelé mají odpovědnost zjistit, jaké předpoklady učení jsou v dané situaci reálné“.

Tato Knowlesova teorie andragogických předpokladů učení se byla kritizována za to, že se nehodí na všechny situace a na všechny lidi a že autor nenabídl systematický rámec faktorů, které by se měly zvažovat při určování realistických situací při vzdělávání, učení. Knowles byl odsuzován za to, že jeho poznatky jsou pouhou konstrukcí a ne empiricky ověřeným modelem. Přesto tento autor trvale a rozsáhle ovlivnil nejen andragogickou teorii, ale i praxi vzdělávání dospělých.

Ve snaze vysvětlit rozdíly v situacích v učení se dospělých nabídl Pratt (1988) **tzv. alternativní pohotovostní model učení dospělého**. Vycházel přitom z teze, že na životní situace dospělého má nejenom vliv na připravenost člověka se učit se, ale také na jeho zkušenosti s učením „andragogického typu“. Autor uznává, že většina zkušeností s učením je vysoce „situační“, a že student může projevat v různých výukových situacích velmi rozdílné chování a jednání. Je například velmi pravděpodobné, že student může být velmi sebevědomý a řídit sám sebe v jedné oblasti učení, ale velmi závislý a nejistý v jiné. Uvedený model se uvádí do praxe na základě identifikace dvou hlavních dimenzí, v rámci kterých se dospělí pohybují v každé výukové situaci. Tyto dimenze autor nazývá směr v učení a podpora v učení. Potřeba tzv. pohotovostního rámce spočívá v tom, že učící si kombinuje cíl, princip učení se svými schopnostmi a hledá obecně klíčové faktory, které mají vliv na používání andragogických principů. Úplnější andragogický model praxe by měl navést uživatele na klíčové faktory učení, jež mají vliv na jeho úspěšnost učení. Z tohoto důvodu Knowles psal rozsáhle o praktickém používání andragogiky tak, aby byla vhodná pro všechny akce související s učením. Jako příklad uváděl gramotnost dospělých. Takové programy mohou pořádat centra pro vzdělávání dospělých, aby pomohla jednotlivcům zlepšit dovednosti potřebné pro život (cíl jednotlivce), pro zlepšení pracovního nebo

organizačního výkonu (cíl instituce) nebo dovednosti určené jiným subjektem ve snaze pomoci znevýhodněné skupině lidí zlepšit jejich společensky – ekonomické postavení (cíl společnosti). I když se v každé z těchto situací jednotlivé cíle liší, skutečný učební program a okamžité učební výsledky (například zlepšená gramotnost) mohou být docela podobné nebo dokonce identické. Knowles (1990) byl proto názoru, že andragogiku lze použít stejně pro každý z těchto tří cílů, protože se soustředí jen na samotnou učební transakci výsledků učení.

Je nepochybné, že dominantní vliv na proces učení má cíl. Knowles tvrdil, že například pokud je učení zaměřeno na určité společenské cíle, může se klást zvláštní důraz na rozvoj „sebeřízenosti“ mezi studenty. Pokud bude nabízeno pro zlepšení výkonu člověka souvisejícího v práci, může se klást zvláštní důraz na obsah vzdělávání související s pracovními situacemi. Tyto změny však nejsou přímým výsledkem použití andragogického modelu, ale kontextu, v němž se andragogika využívá. Tak je podle něho vidět síla andragogiky, je to soubor principů učení se dospělých, které se dají použít na všechny situace související s učením se dospělých.

Důležitým tématem andragogiky v souvislosti s učením jsou rozdíly u jednotlivců, které ovlivňují tento proces a vstupují do jeho průběhu. Andragogika se v tomto smyslu „napojuje“ na psychologii vzdělávání dospělých s cílem zlepšit porozumění toho, jak se rozdíly u jednotlivců projevují v učení dospělých. To je oblast, v níž poznání učení se dospělých od doby, kdy Knowles poprvé andragogiku představil, pokročilo nejvíce. Poměrně širokou typologii rozdílů, které ovlivňují učení dospělého podali Jonassen a Grabowski (1993). První oblastí jsou mentální schopnosti člověka, ať již obecné či tzv. primární (obsah a operace myšlení). Druhou oblastí je kognitivní a intelektuální rozvoj člověka ať se již týká pozornosti, vizualizace, automatizace pohybů těla a duše apod. Třetí oblast tvoří osobnost učícího se, ať již se týká morálních vlastností, založení osobnosti (introverze, extroverze), tolerance atd. Předposlední rozdíl nikoliv však svým významem tvoří předchozí znalosti člověka, za nimiž, nebo spíše vedle nichž stojí učební styl způsob učení dospělých.

Podle Knowlese jsou v zásadě v teorii dva přístupy ke zkoumání individuálních rozdílů dospělých v učení. Za prvé jsou teorie pomáhající vysvětlovat určité rozdíly ve způsobu, jakým se dospělý učí v různých fázích svého života. Za druhé se teorie snaží vysvětlit, proč se hlavní učební principy projevují v různých fázích života různými způsoby a v kterém období života jsou dospělí na učení nejvíce připraveni a kdy učení nejvíce potřebují a jsou k němu nejvíce motivováni. Porozumění těmto rozdílům u jednotlivců pomáhá učinit andragogiku v praxi efektivnější. Profesionálové v oblasti učení se dospělých používají toto poznání u jednotlivců k tomu, aby uzpůsobili zkušenosti v této oblasti v několika směrech. Jednak uplatňují hlavní principy učení tak, aby byly vhodné pro kognitivní schopnosti a preference učebního stylu dospělých. Dále vědí, které z těchto hlavních principů jsou vhodné pro jakou specifickou skupinu studentů. Pokud například studenti nemají silnou kognitivní kontrolu, nemusí zpočátku klást důraz na sebeřízené učení. Jedinci si nepochybně rozšiřují své cíle v souvislosti s rozšířením zkušeností s učením. Tento flexibilní přístup vysvětluje, proč se andragogika uplatňuje tolika různými způsoby.

Knowles (2015) navrhl pro analýzu učení dospělých studentů třífázový proces:

1. Hlavní principy andragogiky podložený základ pro plánování zkušeností v oblasti učení se dospělých. Bez jakýchkoliv dalších informací odrážejí podložený přístup k efektivnímu učení se dospělých.
2. Měly by být provedeny analýzy pro porozumění (a) konkrétním dospělým studentům a jejich jednotlivých vlastností (b) charakteristiky daného předmětu a (c) charakteristiky konkrétní situace, v níž se učení se dospělých používá. Je třeba předpokládat nezbytné úpravy hlavních principů.
3. Cíle a záměry, kvůli kterým se provádí učení se dospělých, poskytují rámec, který utváří učební zkušenost. Měly by být jasně identifikovány a podrobně vysvětlen jejich možný účinek na učení se dospělých.

Tento praktický rámec chápal Knowles jako **rozšířenou konceptualizaci andragogiky**, která začleňuje jednotlivé faktory ovlivňující použití hlavních andragogických principů do systému. Velmi zajímavé jsou dvě modelové situace, které

tento autor analyzuje. Metodologický postup Knowlese je založen na šesti základních principech, které jsou v levé části tabulky, v šesti řádcích. Ve sloupcích jsou uvedeny faktory ovlivňující proces učení dospělého. Řízení principů a faktorů představují k Knowlesově pojetí „buňky“, které obsahují průnik principů a faktorů a fungují v praxi jako teze, jako vodítko pro vzdělavatele dospělého.

První příklad zachycuje klasické alfabetské vzdělávání dospělých. Jeho účastníci jsou občané, kteří mají problémy se základní gramotností, kvůli slabému porozumění textu a matematické ngramotnosti se potýkají v životě s nesnázemi, pracují za minimální plat a jsou na hranici chudoby. Od školení očekávají zlepšení svého života.

Andragogický princip	Použije se na tyto studenty?	Očekávaný vliv					
		Rozdíly u jednotlivců			Cíle a záměry pro učení se		
		Předmět	Jednotlivý student	Situační	Jednotlivců	Institucionální	Společenské
1. Dospělí potřebují vědět, proč se potřebují něco naučit předtím, než se začnou učit.		Některé předměty se nemusí zdát relevantní pro životní potřeby			Účastníci potřebují vytvořit lepší základní dovednosti, aby si díky lepší práci zvýšili životní standard		Program gramotnosti na pracovišti je určen k pomoci snížení počtu znevýhodněných pracovníků v komunitě
2. Sebepojetí dospělých je vysoce závislé na pohybu směrem k sebeřízení.		Neznámý předmět	Malá sebedůvěra ve schopnost sebeřízeného učení; budou zpočátku potřebovat pomoc				
3. Předchozí zkušenosti studenta poskytují bohatý zdroj		Předchozí zkušenosti mohou být překážkou v učení,					

pro učení		protože při tradičním vzdělávání nebyli úspěšní					
4. Dospělí jsou obvykle připraveni na to se učit, když zažijí potřebu vyrovnat se s životní situací anebo provést nějaký úkol.				Většina účastníků bojuje kvůli svým slabým dovednostem tím najít si dobře placenou práci			
5. Orientace učení se dospělých je zaměřena na životní situace; vzdělanost je proces rozvíjení zvýšených úrovní kompetencí k dosažení jejich plného potenciálu.		Základní předměty budou muset být vysoce relevantní pro život.					
6. Motivace pro dospělé učitele je spíše interní než externí				Vysoká motivace k učení vzhledem k ekonomickým potížím			

Obrázek 1: Andragogická analýza učení I

Zdroj: Knowles, Houlton, Swanson, 2015, str. 88

Analýza tohoto specifického případu učení se dospělého ukazuje, že druhý andragogický princip (sebeřízení studentů) je zde nejslabší, protože tito lidé nebyli

v podobných učebních situacích v minulosti úspěšní a když přijde na řadu čtení nebo matematika, tak jim často chybí sebevědomí. Na druhé straně mají tito lidé silnou motivaci, protože mají málo placené zaměstnání a touží po zlepšení své životní situace. Jejich učení musí proto nutně probíhat zasazení do jejich pracovních a životních situací.

Druhý modelový případ se týká školení úředníků veřejné správy na městském úřadě. Cílem školení je zlepšit výkonnost celého úřadu a program byl vytvořen na základě nejlepších předchozích zkušeností z této oblasti. Výsledky analýzy tohoto případu jsou uvedeny v následující tabulce.

Andragogický princip	Použije se na tyto studenty?	Očekávaný vliv					
		Rozdíly u jednotlivců			Cíle a záměry pro učení se		
		Předmět	Jednotlivý student	Situační	Jednotlivců	Institucionální	Společenské
1. Dospělí potřebují vědět, proč se potřebují něco naučit předtím, než se začnou učit.						Studenti nemusejí vnímat, že daný program potřebují, proto je zde zapotřebí větší nasazení	
2. Sebe-koncept dospělých je vysoce závislý na pohybu směrem k sebe-řízení.				Několik studentů se zapojilo do sebeřízeného učení o záležitostech řízení			
3. Předchozí zkušenosti studenta poskytují bohatý zdroj pro učení		Předchozí zkušenosti mohou být překážkou k učení, nový program je totiž velmi					

		odlišný					
4. Dospělí jsou obvykle připraveni na to se učit, když zažijí potřebu vyrovnat se s životní situací anebo provést nějaký úkol.		Bude nutné studenty přesvědčit o hodnotě nového učení				Potřeba pro daný program není v každodenním zaměstnání okamžitě zřejmá.	
5. Orientace učení se dospělých je zaměřena na životní situace; vzdělávání je procesem rozvíjení zvýšených úrovní kompetencí k dosažení jejich plného potenciálu.		Nový materiál může být složitý a neznámý, studenti se mohou cítit ohroženi					
6. Motivace pro dospělé učitele je spíše interní než externí				Žádné formální odměny ve veřejném sektoru za účast, bude muset záviset na vnitřní motivaci			

Obrázek 2: Andragogická analýza učení II

Zdroj: Knowles, Houlton, Swanson, 2015, str. 90

Z výukové situace vyplývá, že její cíl byl zaměřený na zlepšení, mohli bychom říci organizačního výkonu. Účastníky bylo nutno zpočátku přesvědčit o jejich potřebě znát (první andragogický princip), neboť někteří nepovažují za nutnost tento program absolvovat. Vyplývá to z toho, že většina lidí z úřadu byla přesvědčena, že čehosi dosáhli a že jsou dost zkušení. Program a jeho absolvování bylo potřeba před ně postavit jako výzvu. Dalším problémem byla motivace, neboť systémy zaměstnávání ve veřejném sektoru neumožňovaly příplatky za zvýšení výkonnosti a získání nových dovedností. Většina přínosu tohoto školení bude spíše vnitřní záležitostí zúčastněných lidí, kteří budou diferencovaně vnímat i obsah výuky. Tento příklad ilustruje skutečnost,

jak se andragogika přizpůsobováním nepředvídaným skutečnostem ve většině situací souvisejících s učením se dospělých stává silnější. Je obtížné podrobně popsat přesný mechanismus, jakým se ovlivňují faktory ve vnějším okruhu situací a to vzhledem ke složitým způsobům jejich interakcí. Analýza založená na poznání v praktickém rámci poskytuje lidem v praxi určitý strukturovaný rámec, který umožní zvažování klíčových způsobů učení a vzdělávání. Blíže k tomu slouží nástroj po diagnostiku a plánování učení vypracovaný M. S. Knowlesem, který je uveden v příloze A této práce.

Z výše uvedených poznatků vyplývá, že andragogika nemůže být chápána jako jediná věda vymezující obecný model učení dospělých. Ukazuje se, že je velmi komplikované stanovit obecně platné mechanismy učení dospělých lidí. Knowles (2015, s. 93) viděl pro andragogiku velký prostor pro uplatnění spočívajícím (1) koncepčním oddělování cílů a záměrů učení se od hlavních andragogických principů učební transakce s cílem jasněji definovat interakce a úpravy a (2) explicitním vysvětlování rozdílů u jednotlivců, rozdílů v situacích a předmětech v učební situaci. Je možno souhlasit s autory Merriam a Caffarella (1999, s. 278), kteří prohlásili: „Vidíme andragogiku jako trvalý model pro porozumění určitých aspektů učení se dospělých. Nedává nám úplný obrázek a ani není všelékem pro upevnění praxe v učení se dospělých. Spíše představuje střípek v bohaté mozaice vzdělávání dospělých.“ Knowlesova původní práce je zcela v souladu s tímto rozšířeným pohledem. Andragogika v praktickém rámci by měla zlepšit své využití v rozsahu, v jakém je pravým modelem v dané situaci.

Z uvedeného kontextu je možno učinit ještě jednu závěrečnou úvahu. Andragogika jako taková reaguje na cíle vzdělávání dospělého populace ve dvou hlavních sférách. První cíl je všeobecný, tedy platný pro celou populaci. Jde o rozvoj poznání, myšlení lidí, o podporu lidí být samostatnými, nezávislými členy společnosti. V tomto smyslu je učení zaměřeno nejen na osvojování aktuálních vědomostí, ale také na posuzování světa a problémů kolem nás. Druhá hlavní oblast učení a vzdělávání je zaměřena na přípravu jedince na praktický život, na jeho uplatnění na trhu práce. Učení je zde zaměřeno na rychlé a efektivní využití získaných poznatků a dovedností v praxi. Celý proces učení je

přísně utilitární a pragmatický. Jak bylo již v textu zdůrazněno, je učení a vzdělávání prakticky vždy zasazeno do konkrétního sociálního kontextu, vyvíjí se a proměňuje v závislosti na charakteru společnosti. Je možno uvést příklad z tematiky této práce. Pokud funguje v dané zemi právní stát, tím více se projevuje celospolečenská i individuální potřeba vzdělávat se v oblasti práva a aktivně využívat získané znalosti. Jinými slovy **andragogika má v sobě hluboký potenciál reflektovat a respektovat sociální podmínky určité doby a být využívána v souladu se stanovenými cíli společnosti.**

1.2 Kompetence a učení dospělého

V rámci posuzování pojmu kompetence je nutno rozlišit pojem kompetence a kvalifikace člověka. Deutschen Bildungsrat (DBR - Německá vzdělávací rada) charakterizuje kompetence následujícím způsobem (1974, s. 65)... „kompetence činí člověka schopným k samostatnému a zodpovědnému jednání a označuje skutečně dosažený úspěch v učení“. Kvalifikace je charakterizována jako „entita umožňující zhodnocení znalostí, schopností a dovedností člověka“. Německý slovník DUDEN (2002, s. 707) charakterizuje kvalifikaci „jako předpoklad pro výkon určitých činností v rámci povolání“, zatímco kompetence představují „věcný rozum, sílu, schopnosti...“. Blíže kompetence vymezuje Mudra (2004, s. 365) „Kompetence představuje podstatnou spojitost mezi schopnostmi a chováním člověka v konkrétních situacích... představuje specifickou schopnost splnit v typické, očekávané situaci požadavky prostřednictvím jednání“. Pojem kvalifikace v sobě obsahuje účel, cíl zlepšit pracovní potenciál člověka pro měnící se požadavky v zaměstnání. Mertens (1974, s. 40) dává k diskuzi pojem klíčová kvalifikace, jejíž rozvoj by měl umožnit vyšší mobilitu lidí v povolání na diferencujícím se trhu práce. Jedna z tezí Mertense charakterizovanou již v 80. letech minulého století je, že „doba stárnutí poznatků ve škole pozitivně koreluje s blízkostí praxe a promítá se do obsahu vzdělávání, negativně ovšem koreluje s rozvojem obecných schopností člověka“. V tomto kontextu Mertens vymezuje jako jednu z klíčových kompetencí schopnost člověka celoživotně se učit, rozvíjet a vzdělávat. Je třeba uvažovat o tom, že tento požadavek Mertense je do jisté míry abstraktní. Na kontext klíčových kvalifikací ukazuje Witt (2010, s. 95), kdy charakterizuje klíčovou

kvalifikaci člověka jako použití „odborných znalostí v krizi“. Autor poukazuje na to, že **klíčové kvalifikace nejsou alternativy k odborným znalostem, ale určitým metavěděním pro zacházení s odbornými znalostmi.** Podle něho pro získání vyšší kvalifikace není potřeba jen vysoká úroveň obecných schopností člověka, ale také právě tak předmětný vztah těchto schopností k jeho činnosti. Schelten (1994, s. 146) používá pojem „kvalifikační ofenziva“ charakteristický pro počátek 90. let v evropském měřítku. Tento pojem signalizuje lidem nutnost spojení učení se změnami hodnot a postojů a to nejen ve světě práce.

Straka (2003) zdůrazňuje, že **hlavní význam ve společnosti i pracovní oblasti přebírají kompetence.** Rozvoj kompetencí vyžaduje podle tohoto autora rámcové podněty. Mezi ně řadí například nový nebo náročnější úkol, určité, příznivější osobnostní předpoklady a silnou motivaci člověka. Kvalifikaci chápe Straka jako doprovodný jev při formování kompetencí, kvalifikace je podle něj kompetence člověka pro úspěšný výkon činností v určité odborné oblasti. Müller - Vorbrüggen (2001, s. 35) potvrzuje, že kvalifikace nutně vyžaduje učení a další vzdělávání člověka a musí být nutně podložena kompetencemi. Cíle a rozvoj kompetencí u člověka je „samostatné řešení úkolů a problémů...kompetence se tvoří v samostatném učení člověka, pracovníka“. Dörner (2005) však upozorňuje na skutečnost, že rozvoj kompetencí nelze chápat jako „lineární Input/ Output, člověk není triviální stroj...stejně učení vede u různých lidí k různým kompetencím“... Uvedený autor vidí odborný trénink jako prostředek osvojování specifických modelů jednání člověka, a výstupem jsou Skills (dovednosti) k úspěšnému zvládnutí určitého typu situací. Je však problémem v celé oblasti formování kompetencí zabezpečit rozvoj schopností k zvládnutí různých problémů v komplexních „intransparentních a dynamických situacích“.

Luhmann (2002, s. 69) spojuje kompetence lidí přímo s určitým podnikem, podnikovým prostředím. Autor píše „vedoucí linie vývoje kompetencí je specificky konotována na podnik“. V této souvislosti rozlišuje rozvoj a formování kompetencí a proces vzdělávání... „kompetence potvrzují a reprodukují podnikovou logiku, vzdělávání vyhledává další otázky“. V této souvislosti uvádí možnost, kdy cíle a

chování podniků mohou být v rozporu se zájmy společnosti, například při ochraně životního prostředí. Čili jinými slovy účel podnikání často vyžaduje jiné kompetenční modely (vzory) než je třeba celospolečenský zájem.

Úvahy nad pojmy a základními vztahy mezi kompetencemi a vzděláváním jsou v odborné literatuře dosti časté. Bohnenkamp (2013, s. 87) píše „Vzdělávání ve smyslu vzdělávání dospělých má hlavní cíl v tom, aby lidé porozuměli světu, společnosti a podle tohoto porozumění jednali“. Formování kompetencí je v tomto pojetí součástí vzdělávacích procesů a je „zaměřeno na orientaci člověka v hodnotách“. Rauner (1988, s. 42) chápe pedagogické paradigma jako proces přípravy na povolání a pojmenovává tři cílové body tvořících se vztahů a těmi jsou „osobnost, společnost a svět“. Současně toto převádí do kompetenční roviny a charakterizuje tři výstupy vzdělávání a těmi jsou osobnostní, odborné a sociální kompetence. Mudra (2004, s. 364) doplňuje tento výčet ještě o metodické kompetence charakterizující přístup člověka k životu a k řešení problémů.

Na základě rozboru výše uvedených pramenů lze provést částečnou **rekapitulaci typů kompetencí, které jsou produktem vzdělávání**

1. **Osobnostní, resp. osobní kompetence** zahrnující představy, hodnoty, zájmy a motivy člověka. Patří sem také velmi důležitá složka, a tou je sebereflexe vlastních schopností, možností a mezí svého výkonu projevů jednání a chování. Dále jsou pozitivně hodnoceny rysy jednání jednotlivce jako je přímost a otevřenost ke změnám.
2. **Sociální kompetence** chápeme zejména jako vztahy s ostatními lidmi, schopnost porozumění, komunikace a řešení konfliktů v mezilidských vztazích.
3. **Odborné kompetence** obsahující použitelnost získaného vědění, selektivní hodnocení získaných poznatků, jejich interpretace, dispozice k pracovnímu výkonu a orientaci na žádoucí pracovní jednání a chování.
4. **Metodické kompetence** označující schopnost a připravenost člověka k plánovitému jednání při plnění úkolů a řešení problémů.

Michelsen (1994, s. 78) zdůrazňuje v této souvislosti nutnost integrace složek osobnostních kompetencí a potvrzení a ověření sociální kompetence u člověka v komunikačních procesech. Odborné kompetence by měly zakládat existenční jistotu lidí a jejich vývoj. U metodických kompetencí jde zejména o to, tzv. zpřítomnit a reflektovat jednotlivé metody a diferencovat je podle typů situací v nichž se člověk nachází i chápat jejich přiměřenost vzhledem k individuálním dispozicím k jednání každého člověka.

Diskuze se vedou o procesuální stránce vzdělávání, resp. vzdělání jako finálního produktu toho procesu. Velmi podnětná je v této souvislosti práce Daisy Christodoulou (2014) která rozebírá vzdělávací proces z pohledu existujících mýtů, které se táhnou v myšlení pedagogů, učitelů, žáků i rodičů a dodnes ovlivňují školství a vzdělávání dospělých. Jedná se o tyto hlavní mýty:

Mýtus 1 – Fakta brání porozumění učební látce

Tento mýtus se opírá o to, že adresáti vzdělávacího působení si uchovávají v paměti jen fakta, která jim byla řečena a nejsou schopni tyto fakta zpracovat a využít jiným způsobem. Panuje názor, že učením faktům je neefektivní, že by se lidé měli učit jen na základě své aktivity, své zkušenosti.

Mýtus 2 – Instrukce učitele jsou pasivní

Ve vzdělávací oblasti se šíří skepse, nejen co se týká učení žáků, ale též směrem k učitelům, zejména k jejich vyučovacím metodám. Postupy učitelů ve vyučování jsou běžně kritizovány jako pedantské, jako diktátorské. Obecně se má za to, že učitel by měl ve výuce vytvářet jen vnější kreativní prostředí a žáci by se měli učit pod jeho minimálním vedením pomocí aktivit a objevování.

Mýtus 3 – 21. století mění zásadně vzdělávání

Tento mýtus říká, že žáci v tomto století vyžadují naprosto jiné vzdělávání než předtím. Kvůli změnám v technologii a v hospodářství nelze učit žáky tak jak se to

dosud dělalo. Důraz ve výuce by měl být na dovednosti řešení problémů, na kritické myšlení a komunikaci mezi dvěma nebo více jedinci.

Mýtus 4 – Můžete to vždy vyhledat

Oblíbená formulace tohoto mýtu souvisí s rozvojem informačních elektronických technologií. „Nemusíte vědět nic, musíte vědět, kde to najít“. Za vzdělaného člověka není považován ten, kdo má hluboké znalosti, ale spíše ten, který ví, kde jakoukoliv informaci, která je zapotřebí, okamžitě najít.

Mýtus 5 – Měli bychom se učit přenositelné dovednosti

Z předchozích mýtů vyplývá, že do výuky nepatří fakta a vědomosti, ale je na místě řešení problémů, kritické myšlení a hodnocení věcí a jevů kolem nás. Z toho vyplývá, že hlavní náplní vyučování a učení by měly být znalosti a dovednosti nevázané na konkrétní učení látku. Jde zde zejména o to, naučit žáky učit se a pak nezáleží na tom, jak rychle se znalosti budou měnit. Tato obecná dovednost jim umožní reagovat na případné změny v průběhu jejich života.

Mýtus 6 – Nejlepším způsobem jak se učit jsou projekty a aktivity

Je řada teoretiků ale i učitelů, kteří odmítají standardní metody vzdělávání, které jsou založeny na monologu, vysvětlování či výkladu. Tito odborníci dávají jednoznačně přednost různým projektům a hrám, které podle nich umožňují žákům replikovat skutečné problémy reality. V extrémním případě praxe určitých škol ukazuje, že během hry se žáci bez většího úsilí naučí „jaksi mimochodem“ vše potřebné k životu ve společnosti.

Mýtus 7 – Učení je současně indoktrinace

Problém se netýká vzdělávání obecně. Jsou oblasti, například přírodní vědy, kdy vzdělávání zprostředkovává racionální a zdůvodněné informace a poznatky. V jiných oblastech třeba ve společenských vědách však narážíme na skutečnost, že výběr témat (či jejich interpretace) může být politicky zaujatý a vzniká tím riziko indoktrinace učících se. S tím souvisí řada navazujících problémů. Lze se na nějaké centrální úrovni shodnout na existenci objektivních faktů? Těch je hodně. Jak rozhodneme, která fakta učit, která kriteria bychom měli používat k rozhodování o tom, co se má učit a co ne?

Uvedená práce reaguje na skutečnost, že ve vzdělávací oblasti existuje určité stigma proti učení se poznatkům, osvojování znalostí. Přitom je učení se znalostem a tím i vytváření poznávacích schopností člověka jev naprosto zásadní. **V pedagogice jsou naprosto silné empirické výzkumem podložené důkazy, že základem vzdělávání a učení jsou znalosti. Pokud bude školství i vzdělávání dospělých selhávat v učení znalostí, budou učit se selhávat i v samotném procesu učení.** Učební osnovy, vzdělávací programy by měly jasně specifikovat souvislé a uspořádané soubory znalostí. Vzdělávací praxe musí být polem řízeného učení a sebevzdělávání. Místo toho se stále více prosazují různé aktivity a projekty, které zprostředkovávají dovednosti orientovat se v dané situaci, ale nepřinášejí kontinuální nárůst vědění učících se. Výše popsané mýty o učení a vzdělávání jsou často „umístěné“ do praxe, působí často jako hegemonné činitele vzdělávacího procesu. **Vzdělávání a učení založené na znalostech a vědomostech budeme potřebovat stále více, dokonce na vyšší úrovni než stačilo v minulosti.** Jen ustálené a osvojené vědomosti tvoří základ, který každý člověk potřebuje pro výběr ze stále se rozpínajícího „koláče informací“ a to ve smyslu jejich užitečnosti a potřebnosti.

Z výše uvedeného důvodu stoupá význam kompetencí v životě člověka. **Cílovým bodem osvojování kompetencí je orientace na jednání a chování, které se děje na základě poznatků a vědomostí.** Z tohoto důvodu je součástí kompetenčních modelů i rozhodovací schopnost člověka, znalost alternativ jeho jednání, které by mělo vycházet z určitých hodnotových vztahů. Kompetence by se měly promítnout a projevit i v činnosti člověka. Chomsky (1981) rozlišuje v lingvistickém smyslu dvě kompetence a to gramatickou a pragmatickou, obě jsou viditelné v jednání a chování lidí. Gramatická kompetence se vztahuje na základní ovládnutí jazykových konstrukčních prostředků. Pragmatická kompetence označuje schopnost člověka na bázi gramatické kompetence umět používat správně utvořené věty ve specifických kontextech podle situace a účelu. Uvedený autor otevřel v této souvislosti problém a tím je rozdělení úrovní na kompetence člověka a jeho reálnou činnost. Osvojená kompetence není vždy viditelná a pozorovatelná. Hodnocení osvojených kompetencí je třeba u člověka pozorovat v určitém časovém období. Toto hodnocení nemusí být vždy objektivní, hodně záleží na schopnosti pozorovatele, hodnotících instrumentech a podmínkách v nichž hodnocení

probíhá. Z tohoto důvodu se vytvářejí kompetenční modely, které obsahují kritéria podle nich se kompetence hodnotí. Müller - Vorbrüggen (2001, s. 57) proto do kompetencí zahrnuje i energii a motivace k jednání člověka. Potvrzuje známou zkušenost, že činnost je kombinací faktorů moci, chtít a smět. V pojmu chtít se objevují hodnoty, které člověk zastává a rozhodnutí v tomto směru. Becker (2002, s. 483) k tomu doplňuje dovednost zacházení s technikou a orientaci na trhu v dané oblasti učení člověka.

Autoři Heyse a Erpenbeck (2004, s. 21 a další) zpracovali na základě rozsáhlého empirického šetření tzv. Atlas kompetencí. V kontextu myšlenky o oddělení osobnostní výbavy a aktivit člověka vypracovali následující přehled.

Osobní kompetence			
Loajalita	Normativně etický postoj	Připravenost k nasazení	Samostatný management
Věrohodnost	Vlastní zodpovědnost	Tvůrčí činnost	Otevřenost změnám
Humor	Ochota pomoci	Připravenost učit se	Celistvé myšlení
Požadavek spolupracovníků	Delegování	Disciplína	Spolehlivost
Schopnost řešit problémy	Schopnost integrace	Akviziční síla	Schopnost řešit konflikty
Schopnost týmové práce	Schopnost dialogu	Chut' experimentovat	Schopnost poradit
Komunikační schopnost	Kooperační schopnost	Jazyková obratnost	Připravenost porozumět
Vztahový management	Schopnost přizpůsobit se	Pocit povinnosti	Slušnost

Aktivační kompetence			
Schopnost rozhodování	Vůle tvořit	Síla k činu	Mobilita
Schopnost inovace	Zatíženost	Příprava realizace	Iniciativa
Optimizmus	Sociální angažmá	Jednání orientované na výsledky	Orientace k cíli
Dát impulz	Pohotovost	Vytrvalost	Vědomí důsledků
Orientace na vědění	Analytické schopnosti	Síla koncepce	Organizační schopnosti
Projektový management	Uvědomění si důsledků	Odborné znalosti	Znalosti trhu
Schopnost vyučovat	Uznání odbornosti	Plánované chování	Znalosti na vyšší úrovni

Obrázek 3: Atlas kompetencí podle Heyse, Erpenbecka, 2004, s. 21

Sami autoři mají k výsledku svého bádání kritické připomínky. Například celý tento přehled kompetencí je jen jejich „klastr“, neboli nějaké sdružení, soustředění, neboť kompetence netvoří vnitřně organizovaný, logický celek. Řadu kompetencí nelze jednoznačně přiřadit k jednomu poli. Například kompetence spojené s aktivitou a jednáním jsou přiřazeny k činnosti člověka, ale přitom zasahují i do dimenze jeho osobnosti. Podobně kompetence spojené s motivací člověka jsou v tomto dělení rozpolcená. Nicméně tento přehled možných kompetencí nabízí varianty různých kompetenčních modelů vztahujících se k různým oblastem lidského života.

Müller - Vorbrüggen (2001) se zabýval kompetenčním modelem zaměřeným na podnikání. Kládl si přitom tyto otázky: Které kompetence jsou nutné v podnikání na základě aktuálních a budoucích požadavků? Probíhá výběr kompetencí diskursivně? Je nutné přísně logické odvození nutných kompetencí nebo vědomý výběr nutných a požadovaných kompetencí? Představil model kompetencí v podnikání v IT sektoru.

Čtyři skupiny kompetence jsou řazeny podél podnikatelských hlavních linií zvaných Lead, Drive, Integration, Change.

Humánní kompetence	Sociální, osobní, odborné	Věcné kompetence metodické
Lead Strategicko – komplexní znalosti myšlení a znalosti trhu	Vedení	Čas a výsledek
Drive Motivace a vůle Zákazníci a Kvalita	Kooperace	Řešení problémů
Integration Spolehlivost, Hodnoty	Komunikace a řešení konfliktů	Organizace práce, Vnitřní, disciplinovanost a systémové učení
Change Učení a změna zlepšení	Přenos znalostí	Prezentace, Inovace, moderace

Obrázek 4: Model kompetencí v podnikání podle Müller - Vorbrüggen (2001, s.42)

Jeden příklad za všechny. Kompetence Komunikace a řešení konfliktů zahrnuje tyto znaky: Umění řídit výběr pracovníků (úvodní pohovor, assesment centrum apod.) řídit hodnocení pracovníků (hodnotící komise, feedback pracovního výkonu) a dovednost organizovat facility studies (tréninky citlivosti) apod. Těžiště této kompetence je srozumitelná podoba vedení komunikace s nadřízenými, spolupracovníky a podřízenými. Jde o písemné a ústní formulace myšlenek, východisek a záměru, stanovení priorit, stanovení chyb a příčin konfliktů včetně respektování rolí zúčastněných.

Diskuze v souvislosti s kompetencemi se vedou také o způsobech jednání a chování lidí. Například Hacker (1999, s. 386) definuje tzv. úspěšné jednání jako časově uzavřené, zaměřené na cíl, obsahově rozčleněné a řízené vůlí. Vytýčuje také cyklus jednání, který se skládá z cíle, plánování, provedení, kontroly a hodnocení. Deming (1981, s. 218) charakterizuje tři základní aktivity jednání jako „Plan“, „Do“, „Check“ a

rozšiřuje je o aktivitu „Act“, která je v podstatě reflexí zkušenosti a může vést k novému standardu jednání. Všechny aktivity tvoří kruh a v souladu s Demingem bychom poslední fázi jednání mohli pracovně nazvat „učící se a vývojové, resp. rozvojové jednání“. V podnikatelské sféře, v podniku je často jednání jedince koordinováno s ostatními, mezi spolupracovníky s nadřízenými, podřízenými, zákazníky apod. Mnohdy je úspěšnost jednání konkrétního pracovníka více méně závislá na výsledcích práce pracovníka jiného. V kompetenční oblasti se stále více prosazuje dovednost komunikovat, kooperovat s jinými lidmi. Kooperace může být částečně zajištěna smlouvami (pracovní smlouva, kupní smlouva apod.). Smlouvy však bývají jen zřídka hlavní podmínkou pro úspěšné jednání u podnikatelů, ale u manažerů je důležitá složka jejich kompetencí i důvěra v lidi. V podniku jako takovém, kde fungují různé systémy, jako hospodářský, organizační, práce s lidskými zdroji, technický, technologický, logistický či kulturní je úspěšné jednání svázáno s těmito strukturami, procesy a zvyklostmi, které spoluurčují výsledky jednání. V současnosti vystupují proto do popředí etické otázky práce s lidskými zdroji a etické jednání podniků jako takových ke svým zákazníkům, životnímu prostředí i veřejné správě. V tomto kontextu charakterizoval autor sedm smrtelných chorob firem, které nazval nedostatek vytrvalosti, důraz na krátkodobé zisky, hodnocení na základě výkonu, zásluh, vrtkavost managementu, řízení firmy jen na základě čísel, nadměrné náklady na zdravotní péči o zaměstnance a nadměrné náklady na záruční opravy.

Již zmíněný autor Müller - Vorbrüggen (2001) vytvořil kompetenční model pro podnikatelskou činnost, kterým se autor této práce inspiroval ve vlastní podnikatelské činnosti. Tato kompetence má podle autorů celkem 10 složek.

1. Cílové jednání.

Rozumí se tím definice cíle jednání a chování a komunikace jasně stanovených cílů s okolím.

2. Plánování a organizace činnosti.

Jde zde hlavně o realistické plány, přizpůsobené poznání trhu a situaci dané, zakládané firmy.

3. Realizace série jednání, setkání.

V této souvislosti je nutné stanovit priority a smysluplně hledat nástroje prosazování podnikatelských cílů.

4. Pravidelné hodnocení výsledků jednání.

V této části kompetencí jde o schopnost realizovat zpětnou a nastavit kritéria současného i budoucího úspěchu. Namísto je zvažovat racionalitu nákladů vzhledem k budoucím příjmům.

5. Učení a rozvoj.

Tato složka podnikatelské kompetence je podle autorů přímo klíčová. Jedná se o učení v širším sociálním smyslu, zhodnocení získaných zkušeností, poučení z chyb a hledání inovací v dosavadních postupech.

6. Kooperační orientace.

Autoři zde narážejí na skutečnost, že řada podnikatelských aktivit i řízení lidí je založena na teamové bázi, jejich podstatu tvoří efektivní komunikace, kooperace a překonávání konfliktů.

7. Orientace na důvěru.

Tato kompetence je podle autorů velmi citlivou záležitostí. Často souvisí s výchovou dané osoby, s jejím sociálním cílem. Nicméně ve zdravém podnikatelském prostředí jsou věci jako dohoda, dojednání, slib důležitou záležitostí.

8. Orientace na procesy.

Každý podnikatel by měl disponovat znalostí příslušných výrobních, obchodních, správních a dalších procesů potřebných k fungování firmy.

9. Orientace na hodnoty.

Podnikání a zaměstnávání lidí je prakticky vždy spojeno se zastáváním určitých hodnot. Důležitá je identifikace lidí s podnikovými cíli, jednat solidně a loajálně. Férovost, otevřený feedback a odpovědnost lidí je součástí podnikatelské kultury.

10. Leadership

Tato složka podnikatelské kompetence je v literatuře podrobně popisována. Charizma, kouzlo osobnosti má ve světě podnikání nezastupitelnou úlohu. Tato vlastnost osobnosti se nedá naučit, buď jí příslušný člověk má, nebo nemá.

Tyto složky podnikatelské kompetence, tento kompetenční model byly dále různě diverzifikovány pro specifické oblasti podnikání jako třeba kovodělný a elektrotechnický průmysl, výroba a prodej výpočetní techniky, služby v oblasti oprav bytového fondu a dalších. Vychází se z toho, že každá podnikatelská činnost se opírá o specifický pracovní proces. Řadu kompetencí je možno hodnotit jako pozorovatelné, u jiných se vyvíjejí testy pro měření jejich úrovně.

Kompetence lze z pedagogického hlediska chápat jako schopnost člověka přenášet osvojené poznatky a dovednosti do nových situací ať již v pracovním či společenském životě. Právě v těchto kontextech je nutno „zapojit“ osobnostní rysy každého jedince a to často v celé šíři od motivů, potřeb, zájmů, aspirací. Prostě „mít kompetence“ vyvolává otázku, jako jsou tyto kompetence získány, kdo a jak je užívá a jak je rozvíjí. Dojdeme v této souvislosti k jasnému závěru, že významným prostředkem, instrumentem pro tyto procesy je učení a to jak v mládí, tak hlavně v dospělosti. V zásadě jde o učení formalizované v rámci vzdělávání, jehož hlavním cílem je zejména osvojování poznatků, formování dovedností a zvnitřnění hodnot. Dále jde o sociální učení spočívající v kultivaci osobnosti a zrání povahových rysů člověka. Přitom povahové rysy lze chápat jako způsoby, kterými osobnost reaguje na skupiny vnějších podnětů. Tyto povahové rysy výrazně ovlivňují před různé vzorce myšlení konkrétní projevy v chování a jednání člověka.

Učení dospělého člověka je, jak již bylo zdůrazněno v předchozí dílčí kapitole důležité téma andragogické vědy. V této souvislosti je nutno připomenout, že se způsobilost člověka učit se, vzdělavatelnost (docilita) zpochybňovala. Spranger (1953, s. 7) v návaznosti na teorii „dolescenčního mínění“ píše toto: „Všechny životní fáze, které shrnujeme pod pojmem mládí (to trvá asi do 20 roku) jeví vysoký stupeň plasticity nebo vzdělavatelnosti. Ve třetí dekádě života však tato schopnost silně klesá“. V současnosti však převládá v odborné literatuře názor, že i v průběhu dospělosti existuje potenciál pro učení. Způsobilost učit se s věkem se modifikuje s přihlédnutím ke změnám, které obecně prodělává organizmus člověka. K obecným jevům podmíněných růstem věku člověka patří faktor únavy, výpadky při vnímání, koncentrace či paměti.

Dospělý člověk, zejména produktivním věku je též nositel řady pracovních a sociálních rolí a učení mu zabírá jen určitý vymezený čas, který má k dispozici. Úspěšné učení v dospělosti lze stručně charakterizovat jako kombinaci motivů jako jsou zájmy, aktivity, dovednost se učit a racionálního využití času. V této souvislosti je v andragogice tradičně zdůrazňován prioritní význam motivace dospělého člověka k učení. Beneš (2011, s. 83) k tomu uvádí: „Většinou působí celý komplex motivů, který se vyvíjí a mění a který se nedá jednoznačně hierarchizovat“. Uvedený autor na jiném místě dále charakterizuje typologii motivů k učení dospělého člověka vzešlou z různých výzkumů. Jde o získání nových sociálních podnětů a kontaktů, dále jsou to profesní důvody (získání profesních kompetencí) a snahu dospělého více participovat na politickém a komunálním životě. Dále jde o projevy touhy po vědění a vnější očekávání, které na dospělého člověka klade okolí (rodina, přátelé, zaměstnavatel apod.). Z hlediska edukace dospělých je potřeba si uvědomovat, že jde o široce heterogenní cílovou skupinu adresátů, která se liší mnoha znaky a to nejenom věkem, ale kulturním či ekonomickým zázemím, životním stylem, zkušenostmi, zájmy apod. Beneš (2011, s. 8) uvádí, že ... „z hlediska věkového rozdělení či dle různých specifických sociálních skupin lze vysledovat, který z motivů je tím dominantním. Zatímco například u mladších dospělých jde především o utilitární důvody, u seniorů jde naopak spíše o sociální kontakt a zájmy čistě kognitivní“. Z tohoto hlediska je možno učení dospělého v podmínkách formalizovaných vzdělávacích akcí charakterizovat jako výměnu hodnot. Například senior vkládá pro procesu vzdělávání a učení svůj čas, úsilí a finanční prostředky a výměnou za to získává pocit smysluplně stráveného času, udržování intelektových funkcí, kontakt a komunikaci s vrstevníky.

V tomto kontextu je velice pravdivý výrok Birkenbihl (2002, s. 41 a další), že „celoživotní učení je pro každého člověka fyziologicky nezbytné“. Uvedená autorka napsala řadu publikací, ve kterých se zabývá učením dospělého z různých pohledů. Zdůrazňuje skutečnost, že „vědění nelze pasivně konzumovat. Aby se člověk mohl něco naučit, musí se na tom aktivně podílet“. Celoživotní učení chápe jako důležitou podmínku vlastního života člověka. Zdůrazňuje přitom poznatkovou základnu každého učení. Doslova píše „Čím více víme, o to více je pravděpodobnější, že nás k tématu něco napadne. Úspěšnější lidé se dnem za dnem trochu přiučovali, aby měli více vláken

v síti vědomostí, které je vedly k myšlenkám, které přišly v tu správnou chvíli.“ Autorka zdůrazňuje i fakt, že učení člověka ho vede k větší nezávislosti. Není tak „ve vleku lidí“, kteří ho informují, předávají mu poznatky či ho poučují. „Učení se, chceme definovat jako integrace nového do již existující sítě vědomostí, aby se tyto informace mohly asociativně (tj. analyticky nebo kreativně) aktivovat u všech myšlenkových pochodů.“ Birkenbihl proti učení staví biflování. Píše „Pravé učení je báječná cesta fascinujícím terénem, která nás obohacuje a na kterou chceme celý život vzpomínat. Oproti tomu si představte jízdu v prastarém autobusu na cestě plné zatáček bez asfaltu a svodidel, kterou si neužijeme a na kterou budeme chtít co nejdříve zapomenout. To je biflování, pro mozek utrpení“... Podle autorky biflování vede pouze k mechanické vyvolatelnosti poznatků uložených v paměti, která nemá dlouhé trvání. Člověk toho ví celkově velmi málo a kromě toho většinou ani nepochopil zapamatované poznatky. Podle Birkenbihl (2012) má učení dospělého člověka tyto nezbytné podmínky:

1. Učení může probíhat pouze tehdy, když vzniknou v mozku nervové dráhy, když proběhne tzv. neurogeneze, produkce nových neuronů. Bez neuronové dráhy se nic nemůže trvale uložit.
2. Jednotlivé, izolované informace (data, fakta) se nelze učit, pokud je není možno pověsit na již existující „vlákna vědomostí“. Člověk se přitom nenaučí nic, nebo se jen pokouší informace mechanicky opakovat.
3. Kvalitu výsledků učení signalizuje schopnost učícího se klást inteligentní otázky. Autorka dokládá, že všechno co víme má svůj původ v otázkách. Podle ní jsou otázky „intelektuálním nářadím“ člověka.

Podle Birkenbihl (2012, s. 46) „každý kdo se chce učit musí otevřít své schopnosti“. Zmíněné otázky vedou učícího se k tomu, aby „prohledal“ obsah učebních textů a našel i skryté problémy. Otázky, které k učební látce formuluje, jsou velmi důležité, neboť je sám vytváří. Vlastní otázky podporují vstřípení informací do paměti a jsou podle autorky „spouštěcím mechanismem“ myšlení člověka (blíže viz www.birkenbihl.de).

Efektivní učení dospělého člověka je velmi často tématem různých výzkumů, odborných diskuzí a koncepcí. Andragogika přichází v 70. letech minulého století

s konceptem sebeřízeného učení Self-Directed-Learning (SDL). Již zmíněný „guru“ andragogiky Knowles (2015, s. 66) tento pojem charakterizuje jako „proces ve kterém jedinci přebírají iniciativu, s pomocí či bez pomoci druhých, při diagnostice svých vzdělávacích potřeb, formulování učebních cílů, určení lidských a materiálních zdrojů pro učení, volbě a realizaci vhodných učebních strategií a hodnocení výsledků učení“. Podle Mockera (2014) má sebeřízené učení dvě základní dimenze a těmi jsou rozhodnutí o cíli učení a rozhodnutí o způsobu učení. Koncept sebeřízeného učení se opírá o předpoklad, že každý člověk je jedinečná osobnost a má proto řešit svůj přístup k uspokojování svých vzdělávacích potřeb. Beneš (2003, s. 94) k tomu dodává, že ... „sebeorganizace učení je považována za nezbytnou neboť tempo životních změn činí nutným celoživotní učení, které nelze svěřit pouze do péče vzdělávacích institucí“. V této souvislosti se hovoří o trendu směřující k individualizaci učení. Obecně se má za to, prostor pro sebeřízené učení se rozšiřuje s rostoucím věkem jedince. Je nutno poznamenat, že SDL neznamena jen autodidaktiku neboli situaci, kdy se člověk učí sám a dochází tím ke ztotožnění role lektora a učícího se. Může být též chápána jako součást výuky řízené lektorem, kde mají účastníci pravomoc spolurozhodovat o cíli či obsahu výuky s tím, že by měly být respektovány jejich konkrétní potřeby. Sebeřízené učení je možno chápat i jako výukovou metodu v rámci klasického vzdělávání vyhrazenou pro domácí přípravu v období mezi dvěma studijními soustředěními nebo v období před atestací osvojených znalostí a dovedností. SDL ve smyslu samostudia představuje specifické jednání a chování učícího se. Z hlediska efektivity tohoto procesu není důležité zda jde o sebeřízené učení v rámci formalizovaného vzdělávání nebo zcela „nezávislé“ samoučení. Je zde velmi důležité, zda učící se disponuje určitými osobnostními předpoklady, znalostmi procesu učení, dovedností rozvíjet učební aktivity a silnou motivací.

Knowles (2015) formuloval v této souvislosti „Doporučený postup pro diagnostiku a plánování pro učební procesy dospělých“, který vymezuje tři základní role učícího se a to jako usnadňovatele učení, jako tvůrce vzdělávacího programu a jako administrátora učebních aktivit. Tzv. usnadňovatel učení se opírá o konceptuální a teoretický rámec učení se dospělých, navrhování a zavádění učebních zkušeností, výběr metod, technik a materiálů k učení. Tzv. tvůrce vzdělávacího programu vychází z plánování vzdělávacího

programu, navrhování a realizace těchto programů. Tzv. administrátor učení vychází z porozumění procesům přípravy, realizace a vyhodnocování vzdělávacích akcí, z připravenosti uplatňovat inovace v učebním procesu a ze schopnosti využívat (i poskytovat) konzultace ostatním učícím se. Uvedení role v učení se dospělých Knowles podrobně propracovává do dílčích kompetencí k učení, přičemž hlavně role usnadňovatele a administrátora by měla být efektivní cestou k samoučení. Role tvůrce programu velmi úzce souvisí s pozicí lektora ve vzdělávání dospělých. Jak již bylo zmíněno, vypracoval Knowles (2015) auto-diagnostický test, který hodnotí úroveň osvojení těchto tří základních rolí a v jejich rámci i dílčích kompetencí. Do značné míry lze tento test, který je uveden v příloze této práce chápat jako exaktní měřítko osvojení andragogy v praxi.

V teorii i praxi vzdělávání dospělých existuje řada modelů učení dospělých. Vzdělávání v právní oblasti, ať již se děje v podobě kurzů či sebevzděláváním má řadu specifík, které lze na základě zkušeností z praxe charakterizovat následovně. První rovinu tvoří rozdílný koncept výuky, pokud se týká výuky právníků – profesionálů nebo právního vzdělávání osob s jinou profesí, s jinou kvalifikací než jsou obory práva. V tomto kontextu lze shrnout některé zkušenosti autora práce hlavně z oblasti dalšího vzdělávání „neprávníků“.

1. Knowledge versus Attitude

Znalost práva v sobě zahrnuje nejen osvojení nezbytných informací, ale též prvek poznávací, tj. umět se orientovat v „bludišti“ právních norem. Tento základ právního vzdělávání často naráží u jedinců na postoje k právu jako takovému, které si člověk utvořil v průběhu svého života. Postoje jsou relativně trvalé a jsou ovlivňovány i afektivní složkou v lidské osobnosti. V řadě případů, které zaznamenáváme ve výzkumech veřejného mínění se racionální posouzení některých soudem řešených kauz „ztrácí“ v návalu negativních emocí, které chování souzených osob na veřejnosti vyvolává. Často se tak děje za velkého „přispění“ médií.

2. Skills in Law

Problém právního vzdělávání, resp. osvěty je často ten, že znalost právních norem, osvojení právních informací neznamená automaticky dovednost s nimi pracovat, případně je využít při regulaci vlastního jednání a chování. Různé výzkumy ukazují, že lidé obecně jsou často informováni o pracovním právu (včetně bezpečnosti práce) a pak právní znalosti vztahují výhradně ke svojí pracovní profesi či pozici. Ostatní oblasti práva jako je trestní, rodinné, sociální zůstávají u takového člověka jen ve fragmentové podobě. Dovednost pracovat se zdroji právních informací je často vázána v praxi či zkušenosti z dané oblasti a často vyžaduje již profesionalitu. Nicméně „právně poučený člověk“ má výhodu v tom, že si umí kvalifikovaně vyhledat právní poradenství.

3. Depth of Motivation

Hloubka motivace člověka, tj. v jakém rozsahu si chce informace z právní oblasti osvojit, bývá často limitem úspěšnosti takového vzdělávání. V řadě případů se v dalším vzdělávání jedná o motiv posílení právního povědomí člověka. Jedinec si chce v procesu vyučování a učení vytvořit určitý zprostředkující článek mezi existujícím právem a projevy svého jednání a chování. Dalším motivem proč lidé absolvují další vzdělávání v právní oblasti je posílení jejich právní gramotnosti. V tomto případě jde o vyšší stupeň porozumění právu, pochopení jeho obsahu a kontextu uplatňování práva ve společnosti. I zde existuje problém mezi pochopením právních znalostí a eventuální změnou myšlení, jednání a chování člověka na základě získaných poznatků.

4. Satisfaction and (Self) Confidence

Výsledek, výstup v dalším vzdělávání v právní oblasti by měl nutně vést nejen k vyšší spokojenosti člověka z uspokojení jeho vzdělávacích potřeb, ale i k vyšší sebedůvěře ve vlastní schopnosti. Tento efekt je mnohdy viditelný a spočívá zejména v tom, že „právně“ vzdělaní lidé si dokážou obhájit svá práva, ať již jde o pracovní záležitosti nebo životní situace a události, do kterých se lidé ne vždy vlastním přičiněním dostanou. Tento výsledek vzdělávání představuje nejvyšší možnou dosaženou úroveň „právně způsobilého člověka“. Výuka v tomto smyslu musí být vedena prostřednictvím aktivizujících metod, jako jsou

případové studie, hraní rolí, simulací, včetně reálné návštěvy soudních jednání apod.

Z didaktického hlediska lze předložit tento **model efektivního učení, osvojování právní problematiky**.

1. Důležité je zapojení účastníků do aktivního procesu zprostředkování informací z oblasti práva. Dlouhodobý monolog lektora o zákonech a předpisech vede k odklonu pozornosti účastníků.
2. Důležitá je formulace výukového cíle a kontextů právních znalostí. V této oblasti je tento přístup naprosto základní. Cíle musí být reálné, tj. v jaké míře a v jaké aplikaci na praxi se lidé v kurzech či v řízeném vzdělávání si právní znalosti osvojí. Nelze opravdu si například od dvouhodinového výkladu zákoníku práce slíbovat aktivní pochopení pracovního práva.
3. V základech práva a právních disciplín je nutno přísně dodržovat posloupnost předávané učební látky. Jde o celkové pojetí práva, nadřazené právní normy, vyhlášky apod. Cílem je dostat se od abstraktního právního myšlení ke konkrétním jevům, od všeobecně známých věcí k novému apod. V řadě případů je nutno vysvětlit rozdíly mezi právem, morálkou či veřejným míněním.
4. V právní oblasti je vždy důležité vztáhnout výuku k práci účastníků, ke společenské realitě. V tomto smyslu je třeba realizovat i zpětnou vazbu mezi účastníkem a lektory, v kontextu s formulací a naplněním stanovených cílů.
5. Součástí výuky práva by měl být i trénink sebereflexe účastníků vedoucí k tomu, aby si uvědomili své možnosti a meze orientace v právní problematice a potenciál uplatnění získaných znalostí v praxi.

Tento přístup k výuce práva v dalším vzdělávání „neprávníků“ obsahuje jen základní segmenty odvozené z praxe autora dizertace. Na tuto problematiku naváže druhá kapitola této práce.

1.3 Elektronické učení

V úvodu této podkapitoly je nutno se zmínit o historii „průniků“ informačních technologií do vzdělávací oblasti. Kdybychom začali prehistorií, tak podle Vollbrechta (2001, s. 14) se dostaneme do antického Řecka, do časů Sokrata a jeho žáka Platóna (tj. čtvrté a páté století před naším letopočtem) do období „přechodu společnosti od orální k písemné kultuře“. Díky záznamům Platóna jsou zdokumentovány Sokratovy obavy ohledně působení výuky založené jen na dialogu s jeho žákem. Vollbrecht píše, že „zavedením tohoto nového media padá vědní a organizační monopol rétoriky v orálních kulturách“. Podle autora probíhal přerod od orality k písemnostem po velmi dlouhou dobu a začal v náznacích již dříve. To dosvědčuje klínové písmo, které se zhruba před 3 300 lety objevilo v Mezopotámii, jakožto i jeho ekvivalent v podobě hieroglyfů, které se vyskytovaly v Egyptě.

Uvedený autor dále uvádí, ...že druhou mediální revolucí je vynález knihtisku Johannesem Gutenbergem v roce 1448. Tento zlom byl učiněn pomocí litých pohyblivých písmen, které umožnily srovnatelné hromadné produkce knih, čímž padl monopol mnichů, kteří „řídili“ produkci ručně psaných knih a vědeckých spisů v kláštorech, biskupstvích i na univerzitách. Následovalo vydávání periodik a od 17. století začínají vycházet i první deníky. Tyto jevy se v konečném důsledku promítly do vzdělávací oblasti, ve výuce na školách i univerzitách se posadily oproti dosud jednotně používané latině i mateřské jazyky lidí. Ovládnutí psaní, čtení a počtů pak nabývá významu v životě a rozvoje společnosti a tím dochází k prosazení povinné školní docházky.

Jinak lze podat jen celkem málo strukturovaný přehled jaká informační media a v jaké době zasahovala do procesů vyučování a učení. Například klasické kopírované materiály pro výuku dospělých se objevují v praxi až v 60. letech minulého století. I když k vynálezu xerografie dochází v roce 1938, tak první komerční kopírky se objevují téměř o dvacet let později. Xerografie umožnila lektorům kombinovat kopie originální grafiky (tisk, výkresy, fotografie) na jedné straně a rychle na straně druhé namnožit příslušné množství „paré“ pro učící se. Co se týká zdokonalování obrazové

části výuky, tak zde došlo na počátku 50. let 20. století k vyvinutí technologie videokazet a vzdělávací instituce začaly dělat vlastní kurzy na videokazetách, které se objevují ve větší míře v učebnách také v 60. letech. První videokazety v šíři 2 ustoupily ještě menším a kompaktnějším video nahrávkám a tzv. playback systémům. K velmi oblíbeným také patřily méně nákladné a mobilnější synchronizované filmové pásy (smyčky) a promítání fotografií. K vývojovým trendům rozvoje informačních technologií ve vzdělávání patřily automatické vyučovací a examinační stroje, které se u nás objevovaly na konci 60. let minulého století a byly převážně československé provenience. Příkladem jsou programované vyučovací stroje Hanka a Unitutor z dílny tehdejšího odborného asistenta Pedagogické fakulty v Praze pana Štěpána. Celá **báze využití médií ve vyučovacím procesu byla stavěna na experimentování**. Tak například po roce 1960 se do celého světa (kromě zemí sovětského bloku, do kterých byl zákaz vývozu některých technologií zvaný COCOM) šířila platforma zvaná PLATO. Šlo o program vzniklý na univerzitě v Illinois, která měla terminálovou síť typu mainframe. Tuto platformu převzala společnost Control Data Corporation a její výhodou byla, že na kybernetické bázi (systém 0 – 1) mohl tvořit výukové programy i ten lektor, resp. metodik vzdělávání neznalý základů programování.

Zcela samostatnou kapitolou je uplatnění dnes již klasických elektronických médií ve vzdělávací oblasti. Velmi významnou roli ve 20. letech minulého století přebírá rozhlasové vysílání, které se angažuje v celosvětovém měřítku zejména v různých osvětových programech, v profesních kurzech tzv. terénního vzdělávání. Šlo zejména o rozhlasové lekce předcházející přímému vystoupení lektorů a instruktorů přímo na místě výuky a v neposlední řadě zapojení širokých vrstev obyvatelstva do výuky cizích jazyků. V 60. letech Československý rozhlas úspěšně realizoval několik kurzů polštiny a také španělštiny, což bylo aktuální zejména po převratu na Kubě provedeném Fidelem Castrem. Také televize jako medium založené na elektronické bázi má roli ve vzdělávání zcela významnou. Nejde zde zdaleka o naučné a dokumentární pořady o přírodě, technice či společnosti. Ponechme též stranou významný vliv drtivé většiny publicistických pořadů na šíření informací a na ovlivňování veřejného mínění. Řada televizních kanálů, zejména v současné digitalizované době, je primárně určené pro různé cílové skupiny jako jsou mateřské,

základní, střední školy, univerzity, kurzy pro dospělé, zejména seniory apod. Například i v tak vyspělé zemi jako je Německo funguje dodnes vzdělávání na veřejných televizních stanicích jako je ARD a ZDF prostřednictvím teletextu... Taková forma edukace je v jiných zemích například i v České republice považována za zastaralou.

Vollbrecht (2013) poukazuje na v pořadí již třetí tzv. „digitální revoluci“ informačního věku zavedenou na sklonku 20. Století. Uvedený autor uvádí, že revoluční změna, která významně zasáhla všechny oblasti společenského života a tudíž i vzdělávání a učení spočívá v ukládání dat a techniky implementované paměti. Vnitřní strukturu digitálních výukových systémů dělí na Hardware (HV), což jsou různí nositelé informací (PC, tablety, Ipady, chytré mobilní telefony) a Software (SW), což jsou elektrotechnické výukové programy nazývané také někdy Teachware (TW).

K současným informačním technologiím ovlivňujících procesy učení patří dále informace a školení dostupné na internetu, digitální knihy, učení na internetu zdarma a možnost celosvětového propojení s odborníky. Pro lektory i učící se je často již velmi obtížné držet krok s různými médii a požadovanou technikou. K jádru současné technologie ovlivňující učení patří osobní počítače nejrůznějšího druhu. (stolní počítač, notebook, I-pad, chytrý telefon atd.). Bezproblémové používání počítače, různé druhy hardwaru, webových stránek i softwaru jsou nezbytné pro maximalizaci využití informačních technologií pro učební účely. Schopnost řešit drobné technologické problémy vytváří dělicí čáru mezi těmi kdo mají rádi současnou informační technologii a těmi, kdo jí rádi nemají.

Analýzou současného stavu informačních technologií a jejich vlivu na učení pronikají podle názoru autora práce tři myšlenky. Učící se řeší poměrně cíleně své vzdělávací potřeby, jeho učební proces je pod kontrolou a učební prostředek (technické zařízení) je k němu přátelské a pomáhá mu (podobně jako živý lektor) usměrňovat jeho učení. Všechny tyto tři faktory jsou v souladu s cíly využití andragogiky v praxi. **Nikdy předtím neměli lidé informace a metodické pokyny k učení na dosah ruky tak jako**

nyňí. „Obrovitost“ informací nahraných na World Wide Web (www = doslova světová rozsáhlá síť) je ohromující. Dobrou zprávou je, že informace jsou na příkaz učícího se dostupné 24 hodin denně 7 dnů v týdnu. Technické prostředky učení mohou studenty nasměrovat na další snadno dostupné cenné učební zdroje. Špatnou zprávou je, že fakt, že má kdokoliv přístup vkládat informace na internet, vyvolává zásadní otázky ohledně kvality, přesnosti a úplnosti těchto zdrojů. Neexistuje žádný regulační orgán, který by tam nepouštěl „podivíny a lháře“. Proto musí každý člověk hledat cestu, jak posoudit věrohodnost informací na internetu.

I když k tomu neexistuje definitivní a jednoznačný názor, tak například vydavatelství McGraw-Hill (2014) nabízí ke zvážení následující body při pokusu posouzení spolehlivosti informací na internetu:

- “Kdo je autorem nebo sponzorem této stránky? Na stránce, kterou citujete nebo na kterou odkazujete by měl být identifikován daný jednotlivec nebo organizace, měla by být zřejmá kvalifikace a kompetence daného jednotlivce a měli byste mít další možnosti ověření. Na druhé straně, stránka vytvořená jednotlivcem nebo organizací, kde nejsou tyto informace uvedeny, není dobrým zdrojem k citaci.
- Jsou tam zřejmé důvody pro zaujatost? Pokud stránku prezentuje například konsorcium tabákové společnosti, měli byste být podezřívaví ohledně jejich zpráv o návykovosti na nikotin. Je tam nějaká reklama? Pokud stránku sponzoruje například společnost Acme Track Shoes, měli byste být podezřívaví, co se týče kvality provedení její běžecké obuvi.
- Jsou k dispozici kontaktní informace? Pokud je jako jediné označení uvedeno něco tajemného, např. „Společnost pro produkty obsahující železo“ buďte nedůvěřiví, co se týče spolehlivosti této stránky. Pokud danou stránku sponzoruje osoba nebo organizace těšící se dobré pověsti, měl by existovat další způsob toto ověřit, jako e-mailová nebo poštovní adresa.
- Je na stránce symbol autorských práv? Pokud ano, kdo je vlastníkem autorských práv?

- Je tato stránka „zombie“ neboli „chodící mrtvola“, protože osoba, která jí vystavila, jí už neudrhuje nebo neaktualizuje? I když jsou tyto informace „živé“ ve smyslu toho, že jsou přístupné, jsou zároveň „mrtvé“, protože mohou být několik let staré!
- Jaký je záměr dané stránky? Proč se tyto informace vůbec vystavují? Slouží informace jako obecná služba, jako zdroj zpráv, jako výzkumný nástroj pro akademiky?
- Jak prakticky je daná stránka uspořádaná? Dá se stránka dobře procházet? Je úplná? Kdy byla naposledy aktualizována? Jsou informace v ní uvedené aktuální? Jak věrohodné jsou odkazy, které poskytuje?
- Jsou informace na této stránce prvotní nebo druhotné? Tj. , jedná se o zprávu o faktech? Například narazíte na článek pracovníků zabývajících se lékařským výzkumem o případech výskytu nemoci šílených krav v Anglii v roce 1997. Jedná o prvotní informaci nebo o internetovou diskusi o této nemoci, a tím tedy o druhotnou informaci? Pojednání a zprávy, které jsou určeny pro studenty na vysoké škole, musí vycházet, pokud je to možné, z prvotních informací. Čím vzdálenější jsou Vaše zdroje od prvotních zdrojů, tím méně spolehlivé informace budou obsahovat.
- Můžete ověřit informace na dané webové stránce jiným způsobem? Např. můžete porovnat bibliografii této stránky (pokud existuje) oproti tomu, co máte v knihovně nebo zkontrolovat dané informace oproti zdroji, který máte v knihovně?
- Pokud se obáváte toho, že informace nemusejí být hodnověrné, zkuste začít se zdrojem, o němž víte, že je důvěryhodný. Například pokud chcete pracovat na projektu o nejnovějším výzkumu rakoviny, můžete začít s vyhledáváním u hlavních ústavů pro výzkum rakoviny, jako je např. klinika Mayo v Rochesteru ve státě Minnesota apod.”

V závěru svého sdílení uvádí zmíněné vydavatelství toto: „A konečně mějte na paměti, že i když daná stránka nemusí splňovat Vaše standardy pro citovatelný zdroj, může Vám pomoci vytvářet dobré nápady nebo poukázat na jiné použitelné zdroje.

Také se při hledání nezastavte na první stránce, na kterou narazíte – zjistěte si další a porovnejte je, abyste měli referenční údaje“. Autor této práce zvolil uvedený, dá se říci metodický pokyn pro práci s internetovými zdroji zejména pro jeho komplexnost. Z jeho textu vyplývá, že každý člověk by měl posuzovat texty na webových stránkách podle toho, komu slouží a jaké cíle sledují. Sám se pokusil v třetí kapitole této práce zkoumat informační a edukační zdroje z oblasti právního poradenství. Rozlišené poslání všech zkoumaných informací se dalo v podstatě rozdělit na veřejnou službu státních či neziskových organizací, na skrytou reklamu právních kanceláří nebo na záměrné šíření informací, které mají ovlivnit veřejné mínění v oblasti posuzování mediálně známých soudních kauz.

Dá se říci, že výrazně ovlivnily vzdělávací oblast hlavně digitalizované knihy a knihovny. Digitální knihy, které si lze stáhnout na osobní počítače, (občas i zdarma) nebo které se dají místo zakoupení pronajmout, radikálně mění knižní průmysl i funkci knihoven. Existují otevřené třídy, kde odborníci světových tříd (často sponzorovaní univerzitami) vyučují lekce prostřednictvím internetu všechny, kteří se na danou přednášku zaregistrují. Tak se například student v Singapuru může poslat e-mailový dotaz ohledně určitého bodu třeba na straně 86 autoritě, která se právě nachází na druhé straně zeměkoule. Informační a učební technologie současnosti by ještě před několika desetiletími nedávaly smysl, neboť by nemohly působit v otevřeném globálním světě.

Internet umožňuje při vysoké rychlosti a za stále nižších nákladů neustálou celosvětovou dostupnost informací prakticky pro každého. Díky propojení sítí a rychlému přístupu ke komerčně rostoucím nabídkám informací dochází k tomu, že se zdá, že končí vzdělávací monopol veřejných institucí, jako je škola nebo univerzita. **Osobně důležité a samostatně iniciované učení relativně vítězí oproti institucionálně stanovenému učení.** Útok na vzdělávací monopoly školy a to i na velké výdobytek naší civilizace, tj. povinnou školní docházku působivě dokumentují tisková média. Jako příklad můžeme uvést časopis „Fokus“ z 24. ledna 1994. Ten je na přední straně uveden ve smyslu svého hlavního článku „Už nikdy více školu!“, přičemž na titulní straně je zobrazen žák sedící před počítačem a posunuje do popředí příslušnou

provokující tezi: „Nová poučená společnost: software místo učitele; počítač místo knih; úspěch místo problémů.“ Tento článek kritizující vzdělávání ve škole, které se jeví jako neefektivní, vyžadující reformu a nevhodný pro informační věk. Jako argumenty pro tyto radikální teze uvádí následující:

- Díky novým technologiím se z učitelů stávají žáci svých žáků.
- Napsané poznání lidstva se každého pět a půl roku zdvojnásobuje. Naproti tomu je odborná klasifikace nastávajícího učitele často nepřesvědčivá, protože právě získaná znalost je při existenci státních zkoušek často již z velké části zastaralá.
- Razantní změně světa nemůže již současné školství stačit. Reaguje tak pomalu, že „se dětem do hlav průběžně ukládá archív zastaralých poznatků“.
- Školy ztělesňují „typickou indoktrinační filozofii průmyslového věku, tj. mechanické dření a převaha aktivit učitele jsou na denní pořádku. To brání dětem v tom, aby se chtěly učit z vlastního popudu.
- Učitelé nemohou předat poznatky tak dobře jako počítače: „Počítačové programy se dají uzpůsobit úrovni výkonu žáků, horší žáci získají automaticky častější opakovací lekce, lepší jsou odměněni vyšším pracovním tempem. Zejména horší žáci profitují z nekonečné trpělivosti jejich strojového učitele“.

Z daného textu je zřejmé vyvozování nesprávných závěrů a paušálnost mnohých argumentů. Nicméně se zde ukazuje na problémy přechodu, jakož i na nevyhnutelnost základní změny myšlení ohledně zapojení digitálních médií do vyučovacích procesů. Nové informační technologie jsou podnětem pro vývoj konceptů vyučování v podobě nabídky virtuálního e-learningu, především v oblasti provozní odborné přípravy a dalšího vzdělávání dospělých a trochu se zpožděním i v oblasti vysokého školství. U e-learningu, definovaného jako nadřazený pojem pro všechny varianty použití digitálních médií k účelům vyučování a i učení, ať už na digitálních datových nosičích nebo internetu se role učitele, lektora posouvá do pozadí ve prospěch aktivity studenta. Student se soustředí především na konstrukci virtuálního učebního prostředí, kdy používá příslušné technologie.

Tyto technologie dělí Pacher (2009, s. 58 – 64) na distribuční (šíření informací), interaktivní (interakce s registrovaným digitálním médiem) a kolaborativní (umožněná spolupráce a komunikace aktérů). Institucionalizovaný e-learning může organizovat procesy vyučování a učení nezávisle na tom, aby byl student vázán určitou dobou a místem přednášky a mohl si výuku zorganizovat dle svého individuálního učebního tempa. Dále je zde zřejmý popud k samostatnosti a sebeurčování při učení a studiu. Mandl a Kopp (2006, s. 4) píší, že „naděje vkládané do e-learningu byly dokonce tak rozsáhlé, že se na konci 20. Století vycházelo z toho, že by v roce 2005 mělo být ve virtuálních univerzitách zapsáno více než 50% studentů“. Tyto předpoklady se samozřejmě nepotvrdily. Důvody k tomu vidí Mandl a Kopp na jedné straně ve snižujícím přijímání e-learningu u studentů, tak u vyučujících. Na druhé straně vyžadují takové koncepty vzdělávání následnou péči a obnovování, což je spojeno s vysokými finančními a personálními náklady. Nehledě na to, že mnohé obsahy vyučování a učení nejsou vhodné k virtuálnímu zpracování. V neposlední řadě je osobní kontakt a společenský styk s jinými lidmi pro život nezbytným faktorem pro rozvoj osobnosti. V tom je prezenční výuka založená na přímé komunikaci těžko nahraditelná.

Vzhledem k této realitě získávají oproti e-learningu stále více pozornost scénáře kombinované výuky. Pojem Blended Learning odkazuje na kombinaci výuky podporované médii s prvky „face to face“ (tváří v tvář) ve způsobu výuky. Tato myšlenka přitom vychází z toho, že propojením obvyklé výuky s virtuálními nabídkami se silněji uplatní oba způsoby a příslušné nevýhody se částečně kompenzují. I zde je jasné, že pohled na výhody a nevýhody závisí na příslušném pochopení role uživatele a zprostředkovatele učebního konceptu.

Pacher (2009, s. 7 – 8) uvádí celkem sedm benefitů e-learningu, které situuje do života dospělých lidí, kteří jsou přetíženi svými pracovními a osobními problémy. Jedná se o tyto prokazatelné výhody elektronického učení.

1. Zlepšení schopnosti udržet si dosavadní znalosti a zkušenosti.
2. Učení lze lépe zařadit do časového rozvrhu práce a osobního života.
3. Učení není vázáno na formalizované vzdělávání v prostoru a čase.

4. Učení si dospělý člověk může uzpůsobit podle svých aktuálních vzdělávacích potřeb.
5. Učení v elektronické podobě v zásadě nenarušuje pracovní tempo a rodinný život.
6. E-learning svými rychlými výsledky motivuje k dalšímu učení.
7. Elektronické vzdělávání a učení posiluje lidský potenciál ke vzdělávání, sebezdokonalování a osobnímu rozvoji.

Uvedený autor dále upozorňuje na skutečnost, že **dospělý člověk potřebuje silnou stimulaci a motivaci k elektronickému učení**. Že tento způsob učení vyžaduje pevnou morálku, disciplínu a pevně organizovaný systém vzdělávací práce. Dospělému člověku současně podává praktické rady, aby toto učení bylo efektivní a kvalitní. Z těchto rad je možno upozornit na následující:

- je potřeba si stanovit jasné cíle učení a realistické očekávání od těchto procesů
- k učení si vytvořit klidné a nerušené „domácí“ prostředí
- je nutné si osvojit způsoby jak hledat a zpracovávat a využívat získané informace a poznatky
- dospělý člověk se musí zaměřit na to, aby učení bylo relevantní k jeho potřebám
- elektronické učení je tím efektivnější, čím více daný učící se ovládá využívání multimediálního media
- při hledání metod a způsobů učení je nutno experimentovat, stále hledat nové cesty příjmu poznatků.

Právě právní oblast představuje důležitý segment a oblast elektronického učení. Dospělí lidé neradi selhávají v práci i životních situacích. Právní znalosti představují určitý prvek jistoty při jejich rozhodování pro volbu způsobů a modelů jejich chování a jednání. Autor této práce domnívá, že každý dospělý, učící se člověk by měl provést takovou inventuru, jak využívá nové informační technologie a do jaké míry je potřebuje k životu a nakolik mu změnily život. V oblasti vzdělávání a učení je to jednoznačné. Kdo z lektorů, ale i učících se by se chtěl vrátit k předchůdcům těchto médií, jak byly stručně zmíněny v tomto textu? Pravděpodobně málokdo.

Na závěr této dílčí kapitoly nutno uvést malou rekapitulaci současných elektronických prostředků, které má většina lidí k dispozici:

- osobní počítač
- internet / e-mail
- mobilní telefon / chytrý telefon, připojení přenosného počítače
- digitální informace na bázi počítačů (Google, Wikipedie, YouTube)
- nakupování přes internet (Amazon atd.)
- internetové bankovníctví
- digitální hudba a filmy
- sociální sítě (Facebook, Twitter, Instagram, LinkedIn ...atd...)

Informační technologie umožňují v řadě případů efektivní sebeřízené učení dospělých zejména z hlediska zvládnutí jejich cílové učební zkušenosti. Pokud učící se „skočí“ tam, kam chce a pokud by pak případně někde „uvízl“ bude na základě počítačově stanovené diagnózy přesměrován na potřebnou nápravu a potom zpět na místo, kde chtěl být. S takovou informační infrastrukturou a databází by mohli lidé postupovat dopředu prostřednictvím rozvoje a ověřování požadavků na znalosti a na odbornost v dané profesní oblasti.

Jonson (2014) podává zprávu o systematictějších úsilí i trendech předpovědí, které mají vliv na učení se dospělých. Jedna rozsáhlá studie o budoucích klíčových trendech uvádí následující trendy:

- Rostoucí všudepřítomnost sociálních médií.
- Integrace online učení, hybridního učení a učení založeného na spolupráci.
- Vzestup metody učení a hodnocení s korpusovým vyhledávačem (data-driven learning).
- Posun od studentů jako spotřebitelů ke studentům tvůrcům.
- Hbité přístupy ke změně.

- Vývoj online učení.
- Významné výzvy omezující přijetí technologie.
- Nízká informační „zběhlost“ lektorů.
- Relativní nedostatek odměn ve vyučování.
- Konkurence ze strany nových modelů vzdělávání.
- Škálování výukových inovací.
- Rozšíření přístupu.
- Udržování vzdělávání relevantní záležitostí.
- Výklad naruby (flipped classroom).
- Učební analytici.
- 3D tisk.
- Hry a ramifikace (zhernění).
- Kvalifikace sama sebe.
- Virtuální asistenti.

Tyto obrazy budoucnosti budou mít pro každého z nás různý význam v závislosti na zvolené informační technologii a názory na učení se dospělých. Zkušenosti ukazují, že počáteční přijetí takovéto zásadní změny konceptu vyučování a učení je dost odvážné, a že může být doprovázeno i odporem k této změně. Receptem na kvalitu a udržitelnost je udržet si něco z toho starého, a přitom zároveň přijímat i něco nového. Každý vzdělavatel má přes sebou výzvu jít s dobou, aniž by přitom ztratil základ svých principů praxe. Užitečnost mnoha učebních technologií je specifická, co se týče učebního obsahu a adresátů učebního působení. Je zcela evidentní, že informační technologie se dále rozvíjejí neuvěřitelnou rychlostí a poskytují alternativu pro vedení učení pro ty, kdo učení usnadňují i pro samotné dospělé učící se. Vývoj a rozvoj technologií je opravdu tak zásadní, že i tento text je možno v době jeho psaní považovat za částečně zastaralý či neaktuální.

2 ANDRAGOGICKÝ MODEL PRÁVNÍ EDUKACE

Problematika života člověka v dnešní společnosti, která je doslova přehlcena různými událostmi, zážitky a informacemi je v centru pozornosti různých sociálních a humanitních věd. Jak tyto informace zvládnout, jak je zpracovat a využít se stává dnes doslova klíčovou kompetencí každého z nás. V oblasti práva tj. právních informací, právního vědomí má tato oblast zvláštní důležitost, neboť všichni lidé se v civilizované společnosti pohybují v právním prostředí a musí své chování a jednání regulovat v duchu a liteře platných zákonů a dalších norem. Jak ukázala analýza v druhé dílčí části první kapitoly této práce tak **kompetence neboli způsobilost člověka pracovat a žít v moderní společnosti je v odborné literatuře vymezena nejednotně, vždy záleží na kontextu a prioritách, ve kterých je toto činěno. V kontextu posuzování kompetence člověka k právní edukaci je nutno na tomto místě dizertační práce pokračovat v rozboru pojmu kompetence z úhlu praktického využití toho jevu ve vzdělávací praxi i v životě člověka.**

Podle slovníku (<http://cs.wikipedia.org/wiki/Kompetence>) kompetence znamená schopnost, způsobilost nebo oprávnění.

- V běžné řeči znamená nejčastěji předpoklady pro úspěšný výkon nějaké činnosti, práce či funkce.
- V personalistice se rozlišují profesní kompetence a kompetence k řízení.
- Ve školství se často hovoří o klíčových kompetencích, což mají být dovednosti, rozhodující pro budoucí společenské nebo profesní uplatnění mladého člověka.
- V ústavním a veřejném právu znamená kompetence svěřené pravomoci určitého orgánu nebo úředníka rozhodovat o určitých věcech. Pro věci mimo tuto oblast není daný orgán kompetentní.
- V biologii znamená schopnost buněk přijímat DNA zvenčí.

Několikeré významy pojmu kompetence v andragogice a personálním řízení shrnuje Beneš:

1. „Kompetence mohou označovat formální věcnou a odbornou zodpovědnost a pravomoc nebo oprávnění.

2. Kompetence je schopnost vystupovat v určitých situacích a situacích jako expert, je schopnost a připravenost jedince racionálně a přiměřeně jednat v profesním, společenském a soukromém životě. Na rozdíl od kvalifikace vyjadřují kompetence reálné jednání v reálných situacích.
3. Kompetence se také vztahuje ke schopnosti jednotlivce či organizace prosadit se v konkrétních situacích soutěže a konkurence“ (Beneš a kol. 2004, s. 57).

Kompetence je nejčastěji vnímána jako „pravomoc nebo schopnost vykonávat určitou funkci. Je chápána jako soubor způsobů chování, které určité osoby ovládají lépe než jiné“. (Palán, 2002, s. 99) Klíčové kompetence dle Vetešky představují „orientaci na trh práce a osobnostní předpoklady. Nemají přímý vztah ke konkrétnímu pracovnímu místu a zahrnují celé spektrum kvalifikací, ne jen úzce odborných, a proto mají delší životnost a uplatnění“. (In Beneš a kol. 2004, s. 37) Dle Hroníka je kompetencí trs znalostí a vlastností, který podporuje dosažení cíle. Tento trs je pozorovatelný ze vzorku chování. „Kompetence jsou pozorovatelné způsoby, pomocí kterých dosahujeme efektivních výkonů“. (Hroník, 2007, s. 61) Hroníkovo pojetí především akcentuje člověka jako rozhodující činitele a ne jen jeho vlastnosti. Důležitým již v první kapitole analyzovaným pojmem jsou klíčové kompetence, které pod tehdejším pojmem klíčové kvalifikace poprvé posal Mertens (1974). V této souvislosti lze zobecnit přínos Mertense v tom, že charakterizoval základní kompetence jako myšlenkové, logické pochody a horizontální kompetence jako schopnost člověka vyhledat, zpracovat a využít informace. K tomu patří v pojetí autora ještě rozšiřující kompetence, které vedou člověka k osvojování poznatků a dovedností k výkonu své profese a tzv. dobové kompetence vedoucí člověka vyrovnávat své znalosti a zkušenosti vzhledem k rostoucím požadavkům okolí. Podle Belze a Siegrista (2001, s. 13) zahrnují klíčové kompetence „schopnosti, dovednosti, postoje, hodnoty a další charakteristiky osobnosti, které umožňují člověku jednat adekvátně a efektivně v různých pracovních a životních situacích“. Jsou založeny na aktivitách, nikoli pouze na vědomostech. Získávání klíčových kompetencí je celoživotní, individuální proces, který slouží rozvoji osobnosti.

Potenciál k disponování kompetencemi je individuální. Již zmínění autoři Belz a Siegrist (2001) tento jev nazývají kompetence k jednání, která se vyvíjí za spolupůsobení – sociální kompetence, kompetence ve vztahu k vlastní osobě a kompetence v oblasti metod.

- Sociální kompetenci rozumíme: schopnost týmové práce, kooperativnost, schopnost čelit konfliktním situacím, komunikativnost.
- Kompetenci ve vztahu k vlastní osobě rozumíme: kompetentní zacházení se sebou samým, být svým vlastním manažerem, schopnost reflexe vůči sobě samému, vědomí rozvíjení vlastních hodnot a lidského obrazu, schopnost posuzovat sám sebe a dále se rozvíjet.
- Kompetenci v oblasti metod rozumíme: plánovitě, se zaměřením na cíl uplatňovat odborné znalosti, vypracovávat tvořivé, neortodoxní řešení, strukturovat a klasifikovat nové informace, dávat věci do kontextu, poznávat souvislosti, kriticky přezkoumávat v zájmu dosažení inovací, zvažovat šance a rizika.

Když vyjdeme z pojetí kompetencí podle Belze a Siegrista vidíme, že **kompetence v oblasti právního systému se opírají o sociální prvky kompetencí, tj. schopnost člověka žít mezi lidmi a v prostředí, kde je chování a jednání člověka regulováno právním systémem a normami.** Dále se tyto kompetence opírají o vztah člověka ke své vlastní osobě, tj. o sebereflexi a uvědomění si svého postavení ve společnosti. V neposlední řadě jde i o kompetence v oblasti metod, tj. mít určité právní vědomí a schopnost aplikovat právní normy, ale i společenský konsenzus ve svém jednání a chování.

S využitím výše uvedených poznatků andragogické vědy lze postavit konkrétní teoretický konstrukt zachycující vztah občana a státu a na tomto základě odvodit andragogický model edukace člověka v oblasti práva, tj. norem či mantinelů jeho chování a jednání.

Teoretický konstrukt vztahu občana a státu lze znázornit takto:

Stát	Právní systém	Osvěta	Informace	Občan
		Média	Vědomosti	
		Vzdělávání a učení	Znalosti	
			Právní vědomí	

Obrázek 5: Vztah občan a stát, působení právního systému

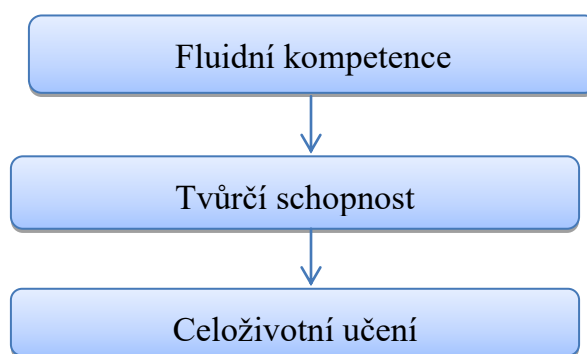
Zdroj: vlastní konstrukt

Stát je reprezentován mocí zákonodárnou (parlamentem), výkonnou (vládou) a soudní. Po stránce právního systému je možno konstatovat, že postihuje oblast veřejného práva a soukromého práva. Ročně je v České republice schváleno a vstupuje velmi mnoho zákonů a na ně navazujících podzákonných norem, vyhlášek, směrnic apod. Vzniká tak pro občana velmi nepřehledný systém, ve kterém občan nemá šanci se orientovat. Díky ne vždy kvalitní práci našeho parlamentu vznikají velmi často novely přijatých zákonů, které dále situaci komplikují, a to nejen pro „běžné“ občany, ale i pro odborníky. Informace o právních normách a jejich vlivu na práci a život člověka jsou velmi důležité, neboť v případě kdy se člověk dostane do složitých životních a pracovních jednání a situací, pak do určité míry platí to, co všichni známe: „Neznalost zákona neomlouvá“.

V podstatě můžeme mluvit o třech hlavních kanálech, kterými „proudí“ právní informace k občanovi. Jde o osvětu, resp. právní osvětu, která spočívá v cílevědomém šíření informací o právním systému, zákonech, normách s cílem ovlivnit jednání a chování lidí tak, aby se pohybovali v určitém právním rámci, popřípadě věděli o právních normách, které mohou využít ve svůj prospěch (např. spotřebitelská osvěta). Právní osvěta se realizuje často z iniciativy státu, ale i občanského sektoru v médiích, a to v médiích klasických (noviny, časopisy, rozhlas, TV) nebo elektronických, zvláště na internetu a sociálních sítích. Třetím kanálem je právní vzdělávání a učení. Jde zejména o klasické, distanční či kombinované kurzy, v nichž se dospělí lidé pod vedením lektora systematicky seznamují s novými právními normami, které ovlivňují jejich život.

Jako příklad ze současnosti je možno se zmínit o kurzech k novému občanskému zákoníku, který přináší řadu převratných změn. Vzdělávací činnost je kombinovaná se samoučením, tj. aktivní činností člověka spočívající ve vyhledávání potřebných informací o právních normách a předpisech. Výsledkem právního vzdělávání a učení je zpracování informací, tj. sumy faktů, které dospělý člověk nemůže ve svém životě pominout (např. z dopravy). Když si určitý člověk tyto informace osvojí, tj. zapamatuje a vybaví si je v určitých situacích, pak mluvíme o vědomostech. Znalosti jsou v podstatě vědomosti podložené osobní zkušeností člověka v daném pracovním prostředí. O právním vědomí člověka pak v situacích, kdy člověk si vytvořil systém právního myšlení, které předurčuje jeho chování a jednání v pracovních i životních situacích. Právní vědomí též umožňuje lidem předvídat možné problémy a možné právní důsledky své činnosti.

Co je pro osvojení právních informací z hlediska andragogiky nejdůležitější? Uvedený proces lze ukázat jako další teoretický konstrukt.

Obrázek 6: Proces osvojování právních informací

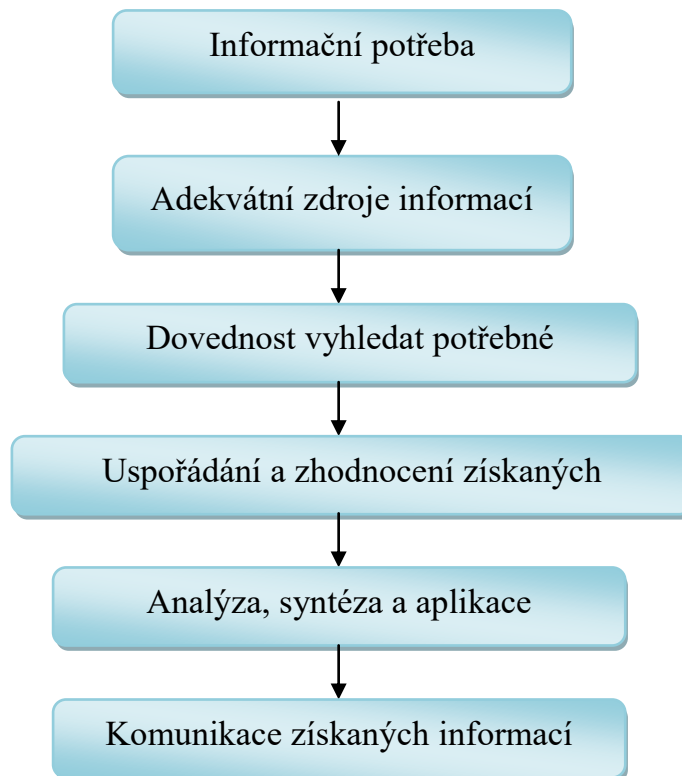
Zdroj: Vlastní konstrukt

Odpověď na výše položenou otázku není jednoduchá. Prvním předpokladem právního vědomí je formování tzv. fluidní kompetence člověka. Autoři tohoto termínu jsou němečtí andragogové Erpenbeck a von Rosenstiel (2003). Podle nich fluidní kompetence představuje „schopnost člověka najít spojitost svého chování a jednání

s požadavky určité specifické situace. Jde zejména o životní problém, nejasnou situaci, ve které se člověk nachází, nejasný cíl jeho jednání a chování a neznámé prostředky jak se ze situace dostat“. Tyto situace jsou násobeny tzv. dynamickým polem (mnoho aktérů) a převážně restriktivními vztahy člověka se svým okolím. Je možno říci, že vrcholem fluidní kompetence je schopnost člověka umět a jednat podle organizace vlastního já a podle úrovně jeho právního vědomí.

Druhým předpokladem formování právního vědomí člověka je jeho tvůrčí schopnost. Podle Tумы (2001) je tvůrčí schopnost člověka podmíněna zejména genetickými dispozicemi, kdy profilování intelektu začíná již v dětském věku. Dále je pro tvůrčí schopnost člověka důležitá jeho interakce s prostředím, které člověk svojí cílevědomou činností sám mění a přizpůsobuje svým potřebám. S tím souvisí i tzv. inovační aktivita člověka. Podstatou tohoto jevu je skutečnost, že člověk nejen snímá a akceptuje venkovní skutečnost, ale následně ji modifikuje a přetváří podle představ o svém životě. V úvahách o celoživotním učení si lze vypůjčit myšlenky německé pedagožky Very Birkenbihl (2006). Ta hovoří o tom, že celoživotní učení je fyziologicky nezbytné pro přežití organismu člověka a toto učení charakterizuje jeho integraci nového poznání a stávající sítě vědomostí a znalostí a jako aktivizaci myšlenkových pochodů člověka.

Uvedení autoři Erpenbeck a von Rosenstiel (2003) neuvádějí konkrétní mechanismy formování tzv. fluidní kompetence člověka. Je to asi proto, že fluidní kompetence je vlastně neviditelná těžko postižitelná schopnost člověka jednat v určitých životních situacích. V právním prostředí si tuto kompetenci můžeme blíže rozebrat takto (viz obrázek).

Obrázek 7: Tvorba tzv. fluidní kompetence člověka

Zdroj: Vlastní konstrukt

Prvním stupněm je vymezení a formulace tzv. informační potřeby člověka. Člověk umí přesně vymežit typ a rozsah informací, které potřebuje. V druhé a třetí fázi jde o dovednost najít zdroje a vyhledat potřebné právní informace, ovládnutí postupů například na internetu apod. V neposlední řadě jde o zkušenost formulovat relevantní otázky a hledat na ně odpovědi. Ve čtvrté fázi jde o schopnost rozpoznat věrohodnost informačních zdrojů a posoudit informační hodnotu získaných informací z hlediska svých potřeb. V páté fázi jde v zásadě o „přidanou hodnotu“ v celém procesu, kdy člověk dané právní informace umí využít ve svém chování a jednání. V poslední fázi (která není již nezbytná) se člověk učí své poznání komunikovat se svým okolím a předávat své informace a zkušenosti.

V pedagogickém a andragogickém myšlení bychom mohli nalézt dva základní přístupy, jak se lidé vyrovnávají s požadavky okolí. První přístup vychází z toho, že každý člověk se snaží dosáhnout určité dokonalosti. Osobnost člověka se postupně formuje v jeho činnosti, narůstající zkušenost formuje samotného člověka. Přesto však zůstává (objektivně i v subjektivním pocitu) určitý rozdíl mezi ideálem, který si jedinec o sobě vytvoří a realitou, tj. skutečným vybavením člověka pro život v současné společnosti. Druhý přístup člověka ke světu je pragmatictější, aktivnější. Člověku nejde až tak o dokonalost, ale o schopnosti obstát v pracovním, společenském i osobním životě. Tento přístup vede člověka k dalšímu, prakticky celoživotnímu vzdělávání. Jedinec se snaží vyhovět náročným požadavkům na vykonávání své profese a současně naplňovat své zájmy mimopracovního charakteru. Po stránce profese čelí prakticky každý z nás tolika různým inovacím a změnám, že i kvalitní školní vzdělání zpravidla nestačí. Profesní život je často spojen s mobilitou po stránce změny zaměstnavatele i po stránce změny profese. Ve společenském životě se objevuje nutnost vzdělávat se a rozvíjet po stránce osobnostní, komunikace s druhým i rozvíjet své zájmy a prožitky ve volném čase. Zvyšuje se i počet lidí, kteří v seniorské etapě života hledají ve vzdělávání a učení smysl svého života. Výzkumy ukazují, že procesy vzdělávání a učení mají stále silnější pragmatický charakter, což lze chápat v podstatě pozitivně. Značná část populace chápe, že vzdělání a další vzdělávání představuje hlavní podmínku pro získání dobrého zaměstnání a příjmů. S trochou zjednodušení však lze konstatovat, že někteří lidé si představují tento svůj vzestup ve společnosti jen tím, že absolvují studium, získají diplom či titul. Pro tyto lidi představuje vzdělání spotřební komunitu. Je nutno se také zmínit o lidech, pro které vzdělání nepředstavuje žádnou významnou hodnotu. V praxi jde o určitou společenskou selektivitu přístupu ve vzdělanosti. Je to vidět zejména u rodin, kdy rodiče nedosáhli vyšší než základní vzdělání a jejich děti také ne. S teorií i praxí vzdělávání jsou spojeny i psychologické faktory. **Lidé musí být pro učení a vzdělávání po celý život silně motivováni. Úspěšné učení v dospělém věku vyžaduje zejména aktivitu člověka, jeho otevřenost k okolí, zájem, motivaci a vůli.** V pedagogice a andragogice se uvádí, že některým předpokladem každého učení je tzv. **docilita**, tj. způsobilost učit se, vzdělavatelnost člověka. Docilita reflektuje psychické dispozice člověka, včetně intelektu. Pro úspěšné učení, zpracování informací jsou důležité též dovednosti, cíle uznání učit se a osvojení adekvátního učebního stylu.

Evidentní je také schopnost využít volný čas, životospráva, zvládání stresu, umění odpočívat a další psychohygienické faktory.

Při zpracování a využívání právních informací v pracovním, společenském i osobním životě člověka byly v předchozím textu zmíněny **tzv. fluidní kompetence**. Tyto kompetence je možno zařadit pod tzv. „soft skills“, měkké dovednosti, které by měly vycházet z učebních znaků myšlení člověka. Povaha a význam právního myšlení člověka by se měly opírat o tyto následující atributy:

Analytické myšlení

Jedná se zpravidla v nejširším slova smyslu o schopnost rozpoznat a řešit problémy. Tento proces se skládá ze tří kroků. Nejprve musí být provedena analýza (pochopení problému), následuje prozkoumání jednotlivých aspektů problémové situace, které pak vede k řešení daného problému. Schopnost nalézt v množství nedůležitých informací ty relevantní a zhodnotit i bez přezkoumání jejich spolehlivost a platnost je v tomto kontextu rozhodující.

Komplexní myšlení

Právě při zpracování informací a při učení mohou složením zatím nespokojených vědomostí z nejrůznějších oblastí vzniknout zcela nové znalosti. Teprve vztah mezi jednotlivými částmi identifikovaného problému umožňuje nové pohledy a aplikaci již známého vědění na nové situace. Kdo nemyslí výlučně jedním směrem, nýbrž do svého uvažování zahrne i další informace a zkušenosti, tomu se otevřou podle okolností jiná nebo rychlejší řešení a myšlenky než tomu, kdo je myšlenkově fixován v určitých mezích. Existují nesčetné souvislosti překračující jeden obor, mezi částmi jsou další působnosti a změny, jež se vzájemně ovlivňují a spojují v ohromném množství možností. Abyste dokázali myslet v celcích, potřebujete především schopnost abstrakce a komplexního získávání právních informací, které kodifikují řadu oblastí činnosti člověka i života společnosti.

Koncepční myšlení

Schopnost myslet koncepčně, strategicky je nezbytná zejména v situacích, kdy nejsou předem dány žádné postupy či návody jak zvládnout daný úkol. V každém podniku, v každém oboru i na každé pracovní pozici najdeme činnosti, které se neustále opakují nebo jsou si alespoň velmi podobné. Kromě toho, ale existuje spousta činností, které vyžadují své vlastní nové postupy, jež nelze vzájemně aplikovat a jejichž zvládnutí vyžaduje vývoj nových strategií. Vymyslet novou strategii v tomto případě znamená vytvořit jakési „lešení“, s jehož pomocí pak může být eventuálně v určitém čase dosaženo odpočívajícího cíle.

Kritičnost

Zda je někdo schopen kritiky, je možno sledovat ve dvou ohledech, totiž v momentě, kdy se nachází v roli kritizovaného, ale také v případě, kdy sám kritizuje někoho jiného. I když to samozřejmě závisí na způsobu, jakým je kritika pronášena, je velmi důležité nejen umět ji přijmout, ale také se s ní vyrovnat a jsme-li v roli kritizovaného, poučit se. I když to asi není pro nikoho jednoduché, přijmout kritiku vlastních nedostatečných výkonů, měli bychom takovou situaci chápat jako příležitost k nápravě a snažit se o ni. S vědomím, že nikdo není dokonalý a nedokáže se vyvarovat chyb, lze kritiku (přiměřenou) chápat dokonce jako přednost, ovšem za předpokladu, že je užita konstruktivně. Naopak je ovšem těžko najít někoho, kdo by odmítal kritiku pozitivní. Ale i s chválou a uznáním je nutno umět zacházet – pozitivní kritika by měla sloužit jako motivace a ne jako pobídka k tomu, aby se člověk přestal snažit. Využití kritiky tedy vždy závisí na ochotě vypořádat se sám se sebou a vlastními výkony.

Ochota riskovat

Žádné jednání není možné bez rizika. Ačkoli pod slovem riziko rozumíme možné události, které by v případě, že skutečně nastanou, způsobily nějakou škodu, podstupujeme každý den řadu rizik, ať už vědomě či nevědomě. Rizika nejenže činí náš život napínavějším, ale v zásadě se jim prostě nemůžeme vyhnout, pokud chceme vyzkoušet nové metody a cesty. Na druhé straně je ale dobrý nápad a jeho realizace tím,

co vám pomůže nahoru. Nezapomínejme ale na to, že rizikům nemusíte být vystaveni bezmocně, pokud s nimi předem počítáte a do svého jednání je zakalkulujete a zvážíte případné následky. Tam patří včasná úvaha o pravděpodobnosti rizika, rozsahu možných škod, které nemusí být nutně materiální povahy nebo vliv na další okolnosti, které se zpočátku zdají být nezávislé na rizikové situaci. Z tohoto pohledu vyžaduje schopnost riskovat především radost z experimentování (hledání nových cest) a snahu o efektivnost (snahu dělat věci správně).

V zásadě lze říci, že dospělí lidé, kteří se učí právní informace si osvojit, využívat je v práci i při svém jednání a chování představují značně heterogenní skupinu. Nejde jen o to, kdo má právní vzdělání a kdo ne. Orientace v oblasti práva je ještě komplikovaná individuálními zvláštnostmi každého jedince, které se odrážejí v míře jeho právního vědomí, ve schopnosti rozeznávat co patří do práva a co by mělo být řešeno v oblasti morálky, mravnosti. Důležité jsou také vývojové trendy v oblasti psychiky, paměťových schopností či celkové sebepojetí, sebehodnocení a sebevědomí člověka. Nejde tedy jen o soubor znalostí, dovedností či zkušenost vedoucí k dosažení pracovních a životních cílů člověka. Jde zejména o postoje, vybavenost a způsobilost člověka a o jeho motivaci pohybovat se kvalifikovaně v právním systému. V právní oblasti můžeme dokonce tvrdit, že právní způsobilost se vyznačuje tzv. nevědomými znalostmi. Při řešení určitého problému si člověk vybaví – spíše než konkrétní znalosti – častěji příslušné zdroje, které adekvátní právní normy mu poskytnou cestu k jeho vyřešení.

Dosavadní text dizertační práce je prakticky doslovným zněním konceptu autora zaměřeného na zpracování právních informací z andragogického hlediska. Prvně tento koncept v tomto znění publikoval autor jako příspěvek na doktorandské konferenci University Jana Amose Komenského v roce 2015. Od té doby prošel tento do jisté míry teoretický konstrukt širší diskuzí s kolegy, učiteli škol a dalšími odborníky z teorie i praxe. Závěry této diskuze lze shrnout do následujících bodů:

1. Koncept „andragogického zpracování“ právních informací je založen na tom, že každý občan v současné společnosti je veden doslova existenční potřebou vyhledávat, zpracovávat a využívat informace z právní oblasti. Složitost

společenského, hospodářského a kulturního života ho často staví do situace, kdy nerozumí realitě kolem sebe a právo mu dává určitou základnu, určitou jistotu při posuzování lidí, věcí a událostí jejichž je svědkem či aktérem. Taková je realita života. Lze určitě souhlasit s tím, jak říkají sociologové, společnost se dnes nachází ve stadiu tzv. postpravdivé reality. Uvedená situace dovedená do praktického života ukazuje na skutečnost, že o realitě vypovídá řada názorů a jejich varianty, přičemž **pravda je jen jednou z možností** a to možností rovnocennou s ostatními jako je lež, polopravda a podobně. Právo by mělo v tomto světě představovat jakousi konstantu, jakousi rovinu, kritérium pro vytváření vlastního názoru a systémů hodnocení.

2. Základem autorem navrhovaného konceptu právního přístupu ke světu informací jsou v tzv. fluidní kompetence člověka. S odstupem času a na základě diskuze s odborníky lze říci, že tyto kompetence mají trochu intuitivní, sebezáchovný charakter pro člověka. V podstatě lze říci, že když se člověk náhle octne v ohrožení, zapojuje často do svého chování a jednání určité obranné mechanismy. Ty často spočívají v tom, že sbírá informace, zajímá se o zkušenosti jiných a končí to tím, že hledá neformalizované a poté formalizované poradenství. **Fluidní kompetence samy o sobě nejsou konečným řešením problému. Jedině spojení těchto kompetencí se vzděláváním a učením vede člověka k reakci na vzniklé problémy a na situaci v okolí.** Z hlediska edukace tak není nejdůležitější fluidní kompetence získat či rozvinout, ale propojit je s dalšími procesy aktivního osvojování právních norem – zákonů, předpisů, vyhlášek apod.
3. Předložený andragogický koncept předpokládá u člověka formování tzv. **právního myšlení**. Přes rostoucí informovanost a vzdělanost obyvatelstva zůstává v řadě oblastí života člověk „právním laikem“. Právní myšlení lze chápat jako určitý „koridor“ jednání a chování lidí. Diskuze autora s kolegy ukázala, že diskutovaným problémem v této oblasti jsou mechanismy ovlivňující jednání a chování lidí v mezních situacích. Nakolik člověk v „právní situaci“ jedná racionálně a nakolik se nechá ovlivnit radami druhých či emocemi. Klasickým dokladem jsou obrázky médií, jak lidé jednají u soudu při jednání nebo po vynesení rozsudku apod.

4. Koncept zpracování právních informací s využitím základních principů andragogiky (učící se dospělý) není samozřejmě nějakým samospasitelným aktem, není ani receptem jak změnit společnost k lepšímu. V jistém slova smyslu se autor domnívá, že by realizace tohoto konceptu (postupu) mohla vést člověka k jasnějšímu odlišování věcí právních od věcí, které jsou produktem morálky. Obecně se mluví o mravním úpadku lidí v současné společnosti. Lidé jsou schopni a ochotni k realizaci svých (zejména ekonomických) zájmů páchat velmi nepěkné činy. Autor této dizertační práce se denně přesvědčuje, že kromě morálky upadá i právní vědomí společnosti a respekt k právu jako takovému. Nicméně je potřeba pořád hledat cesty jak posílit úlohu práva ve společnosti. Vrcholem právní gramotnosti člověka je podle autora této práce tzv. **nevědomá znalost**. To znamená, že člověk si ve složitých situacích (například po dopravní nehodě) uvědomí právní konsekvence věci a umí si vyhledat zdroj poučení pro své další jednání k vyřešení vzniklých problémů.

Na závěr lze připomenout pravidla, která formuloval německý pedagog Frederick Vester (1997) a která lze aplikovat i do oblasti učebního procesu při osvojování práva. Uvedený autor upozorňuje na nutnost postavit si cíl, udělat přehled o problémech, osvojit si základní pojmy a vztahy a uplatnit vhodný motiv, tj. zájem či zvědavost. Tento názor je v právní oblasti velmi aktuální, neboť oblast různých norem a předpisů dnes ovlivňuje prakticky celý život člověka, ať již jde o jeho pracovní, společenskou či osobní (privátní) část.

3 MEDIÁLNÍ ANALÝZY ZDROJŮ A PROCESŮ PRÁVNÍHO PORADENSTVÍ

3.1 Metodologická základna a zkoumání internetových aplikací

S rozvojem webových technologií a webových služeb roste jejich význam nejenom jako komerčního nástroje ale i jako nástroje poskytování informací a z andragogického hlediska i formování různých druhů gramotnosti.

Z hlediska tématu a cílů práce se v této části autor zaměřuje na analýzu webů a portálů zaměřených na oblast právních služeb. Pozornost bude věnována takovým stránkám, které mají pro návštěvníka andragogický aspekt, tj. získá potřebnou informaci, dokument, radu, upozornění apod. **Uvedené zdroje nemají charakter vzdělávacích kurzů.** Jsou to zdroje informací a v **duchu dvou předchozích částí této práce se jedná o autoedukaci**, jejímž předpokladem je schopnost člověka vyhledat zdroj informace, a zhodnotit jeho relevanci. V oblasti právního vzdělávání pro širokou veřejnost (vytváření právní gramotnosti) neexistují v České republice běžně dostupné online vzdělávací kurzy poskytované bezplatně. Vzhledem k téměř kontinuálním změnám v legislativě není možné takové kurzy vytvářet a zejména udržovat bez dlouhodobé finanční podpory státu. Praxe financování tvorby takových kurzů projektovým způsobem v rámci různých operačních programů ukazuje, že takto vytvořené kurzy po ukončení finanční podpory zanikají viz např kurz Paragrafy pod kontrolou na www.gramotnost.cz.

Předkládaná analýza se nezaměřuje na čistě komerční stránky, jejichž smyslem je prodávat právní služby. Analýze byly podrobeny takové stránky, které i když zahrnují nabídku právních služeb obsahují informace využitelné pro zmíněnou autoedukaci.

Metodika hodnocení spočívá v tom, že k hodnocení webových stránek je možné přistupovat z různých hledisek sledujících různé cíle. Existují rozdílné přístupy k hodnocení komerčních webů a stránek institucí veřejné zprávy. U komerčních stránek se zpravidla sleduje jejich návštěvnost a její vývoj, sleduje se konverze, sledují se přicházející poptávky a objednávky apod. V České republice existuje soutěž Web Top 100, která se zaměřuje na srovnávání kvality webů českých firem. Pravidla soutěže a

další informace jsou zveřejněny na stránkách <http://www.webtop100.cz/>. Hodnocení probíhá podle pěti kritérií a to jsou:

- použitelnost,
- grafický design,
- technické řešení,
- marketing,
- přínos pro uživatele.

Odlišný přístup k hodnocení je u webů veřejné správy. Elektronizace veřejné správy deklaruje jako cíl zlepšování služeb poskytovaných občanům včetně specifických skupin uživatelů. Přitom by využívání ICT institucemi veřejné správy mělo přispívat k rozvoji kvality života občanů. Pro hodnocení webů a portálů veřejné správy existuje několik přístupů. Základním přístupem je tvorba webů a jejich hodnocení na základě tzv. přístupnosti. Tyto principy jsou zakotveny i legislativně vyhláškou č. 64/2008 Sb., o přístupnosti webových stránek orgánů veřejné správy. Principy zakotvené v této vyhlášce jsou podrobně rozpracovány v Českých pravidlech přístupnosti (dostupné např. z <http://www.pristupnost.cz/jak-tvorit-pristupny-web/pravidla-pristupnosti/ceska-pravidla-pristupnosti/>). Těchto pravidel je 32 a jsou rozdělena do 6 skupin a to :

- A – Obsah webových stránek musí být dostupný a čitelný
- B – Práci s webovou stránkou řídí uživatel
- C – Informace musí být srozumitelné a přehledné
- D – Ovládání webových stránek musí být jasné a srozumitelné
- E – Zdrojový kód musí být technicky způsobilý a strukturovaný
- F – Prohlášení o přístupnosti webových stránek

Světově uznávanou metodologií je „Digital Governance in Municipalities Worldwide“. Autorem a nositelem této metodologie je E-Governance Institute at Rutgers SPAA (viz <https://spaa.newark.rutgers.edu/egov>). Tato metodologie slouží k hodnocení webových portálů hlavních měst největších států světa.

V České republice probíhá rovněž soutěž o nejlepší webové stránky regionů, měst a obcí. Soutěž je nazvaná Zlatý erb (podrobnosti o soutěži viz <http://www.zlatyerb.cz/>). Kritéria této soutěže se dají shrnout do následujících skupin oblastí hodnocení:

- obsažnost,
- aktuálnost,
- přístupnost informací,
- grafické zpracování
- obsah informací pro cílové skupiny: občan, turista a firma.

Na základě komparace výše uvedených přístupů vzhledem k cílům práce navrhl autor práce následující kritéria, která budou dále využita pro analýzu autorem zkoumaných stránek a portálů. Tyto kritéria jsou srovnána v následující tabulce.

Tabulka 1: Kritéria metodologické analýzy webových stránek a portálů

Zdroj: Vlastní konstrukt

Název kritéria	Charakteristika kritéria
Základní informace o stránce	Adresa: Držitel domény: Registrace domény:
Popis hlavní stránky	Vzhled, uspořádání stránky, tematické (odborné) zaměření
Použitelnost	Přehlednost, na první pohled musí být jasný její význam a funkcionality, měla by být intuitivní a pochopitelná
Vyhledávání	Jak snadno lze najít potřebné informace
Přístupnost	Do jaké míry stránky respektují tzv. pravidla přístupnosti
Prohlížeče a mobilní zařízení	Funkčnost stránky v základních typech prohlížečů. Funkčnost (použitelnost) stránek ve všech typech mobilních zařízeních (ios, android, windows)
Kontaktní informace	Kontaktní informace (adresa, telefonní číslo, e-mail) jak na organizaci či firmu, která stránku provozuje, tak na administrátora webu (e-mail).

Výběr stránek pro podrobnou analýzu

Jako první krok byla provedena rešerše k zmapování webů odpovídajících řešenému tématu. Vyhledávání bylo provedeno vyhledávačem Google Chrome, pro vyhledávání byla použita funkce „Rozšířené vyhledávání“. Pro vyhledávání byla použita následující klíčová slova a jejich kombinace: právní pomoc, právní poradenství, právní poradenství zdarma, zákony v ČR, sociální pomoc, pracovně právní poradenství, právo online, právní pomoc.

V první řadě se zobrazily stránky s možností přístupu k zákonům ČR. Stát tímto způsobem naplňuje svoji povinnost zpřístupnit právo občanům. Pro naplnění této povinnosti státu byl v roce 2011 zahájen projekt Podpora právní gramotnosti občanů. Jeho smyslem je zpřístupnit online sbírku zákonů a další předpisy. Tuto funkci plní jak stránky provozované státem, tak řada webů provozovaných soukromými subjekty. Sbírkou zákonů zveřejňuje ČR např. na stránkách <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/>, <http://portal.gov.cz/portal/obcan/>. Krátkou životnost měl projekt podpora právní gramotnosti občanů, na tomto projektu nacházíme na internetu řadu informací a na stránkách řady měst a obcí je ale dodnes také odkaz na vlastní stránky projektu podpory právní gramotnosti občanů www.pppo.cz. Ty však již nejsou funkční a beze slova vysvětlení vedou uživatele na e-shop s nábytkem. Dalšími běžně dostupnými stránkami tohoto typu jsou např. <http://www.zakonycr.cz/>, <http://www.zakonyprolidi.cz/> či <http://zakony.centrum.cz/>. Všechny uvedené stránky umožňují přístup k základnímu znění zákonů. Nenabízejí žádnou přidanou hodnotu v podobě prohledávání napříč zákony ke konkrétnímu problému či nějakou podobu poradenství. Některé nabízejí možnost zakoupení určitých služeb, např. zakoupení právního informačního systému nebo zakoupení vzorů smluv.

Pro oblast pracovněprávní, sociální a zaměstnanosti lze řadu důležitých informací najít na webu Ministerstva práce a sociálních věcí <http://www.mpsv.cz>. Pro případ nezaměstnanosti a s ní souvisejících problémů lze najít důležité informace včetně potřebných formulářů pro komunikaci s ÚP na stránkách Úřadu práce České republiky zejména v sekci pro občany. V kontextu sociálně trestně právní problematiky je třeba uvést stránky provozované Ministerstvem spravedlnosti www.justice.cz.

Do provedené analýzy autor nezahrnul informační zdroje zaměřené na problematiku práv spotřebitelů. I tyto zdroje formují u uživatelů právní gramotnost v této oblasti a nabízejí rady jak hájit svá práva spotřebitele, mají tedy andragogický aspekt. Vzhledem k množství těchto informačních zdrojů a možnému rozsahu práce již nejsou dále podrobněji analyzovány.

3.2 Edukační weby a portály s právním zaměřením v České republice

Z hlediska právní osvěty, právní gramotnosti dosud chybí ucelený přehled, jaké zdroje informací z různých druhů práva internet nabízí v České republice. Následující pokus provedený autorem práce lze nazvat spíše prvním pokusem shromáždit základní údaje z této oblasti a zároveň různě frekventované zdroje podrobit alespoň základní edukační analýze. Podstatou této analýzy je odhalit potenciál těchto webů a portálů pro sebevzdělávání člověka, který nemá právní vzdělání. Samotný design těchto zdrojů (tj. vstupní obrazovky a jejich další příslušenství) byť je také významný zejména z marketingového hlediska (sledovanost stránek a portálů) byl zachycen v příloze B práce. V další části práce byl proveden ještě „skromnější“ pokus o analýzu zdrojů ze zahraničí, zejména vyspělých státech světa. Autor si uvědomuje rozdíly v právu v České republice a v těchto zemích. Srovnání se spíše týká celkové úrovně šíření právních informací v populaci naší země a v těchto destinacích.

Analýza vybraných konkrétních stránek

Název stránky: Zákony online

Základní informace o stránce:

Adresa: zákony-online.cz dostupné též z ley.cz

Držitel domény: František Hucek

Registrace domény: 19.4.2005

Popis hlavní stránky:

Úvodní stránka (viz Příloha B) působí na první pohled nepříliš přívětivě, její vzhled působí dojmem neuspořádanosti a neudržovanosti. Stránka nemá hlavičku, která by pomáhala zorientovat se v poslání webu. V horní části úvodní stránky běží reklamní banery na různé druhy služeb, což nepřispívá ani k přehlednosti ani k důvěryhodnosti stránek.

V levém horním rohu je odkaz ley.cz a právní poradna. Odkaz právní poradna vede na bezplatnou právní poradnu sdružení Ley. Rozsah a úroveň této služby je řádně popsána. Dotaz je třeba zaslat mailem na uvedenou adresu. Stránka neumožňuje vložit anonymní dotaz přímo ze stránky. Základní obsah stránek tvoří tematicky uspořádaný přehled právních předpisů řazený abecedně. Hledání v těchto předpisech vyžaduje poměrně dlouhé rolování po stránce.

Nedílnou součástí úvodní stránky (obrazovky) jsou levý a pravý navigační panel. Levý navigační panel nabízí možnost k přechodu k dalším informacím a reklamě. Trochu zarážející je odkaz na online casino uvedený slovem „doporučujeme“, bohužel teprve po podrobnějším prozkoumání se ukáže, že je to snaha zprostředkovat informace o problematice online sázení a ne reklama na některý z online sázkových webů.

Pravý navigační panel odkazuje na stránku JUDr. Otakara Kracíka a služby občanského sdružení Ley. Umožňuje rovněž oslovit sdružení Ley v případě zájmu o jejich služby.

Použitelnost:

Stránka není příliš přehledná, zejména není jasný její význam a funkcionality. Rovněž je problematické dohledat, kdo za stránkami stojí. Relativně jednoduše se lze dostat k textům jednotlivých zákonů či vyhledat příslušné paragrafy. Bohužel nelze zjistit zda daný zákon je aktuální. Kromě textu zákona nenabízí stránky žádnou další přidanou hodnotu.

Vyhledávání:

Vzhledem k tomu, že není na první pohled jasné co vše stránky nabízejí, je bezproblémové pouze hledání textů zákonů. Stránka nabízí rovněž vyhledávání podle klíčových slov.

Přístupnost:

Stránky jsou vytvořeny co nejjednodušším způsobem s co nejnižšími náklady. Jsou provozovány soukromým subjektem a nejsou tvořeny dle pravidel přístupnosti. Stránku lze bez problémů otevřít a je čitelná.

Prohlížeče a mobilní zařízení:

Stránky lze bez problému otevřít v běžně používaných prohlížečích (testováno v Google Chrom, Mozilla, MS Explorer). Na mobilních zařízeních se zobrazuje pouze část celého pravého panelu, stránky nejsou optimalizované pro mobilní zařízení. Celá koncepce stránek se svojí roztržitostí a nepřehledností vzhledem k velikosti displejů mobilních zařízení neposkytuje příliš uživatelského komfortu.

Kontaktní informace:

Stránka nemá spodní lištu. V jejím zápatí je uveden copyleft sdružení Ley a jeho IČ. Jiné kontaktní informace uvedeny nejsou. V zápatí stránky jsou uvedeny rovněž odkazy na o.s. Martyšor a čluny BARK, což vlastně se zaměřením stránky nesouvisí.

Název stránky: Potřebuji právníka

Základní informace o stránce:

Adresa: www.potrebujipravnik.cz

Držitel domény: Public InterestLawyersAssociation

Registrace domény: 12.12.2008

Popis hlavní stránky:

Úvodní stránka (viz Příloha B) působí graficky přívětivě. Má charakter návodu, pomocí kterého se návštěvník stránky se může orientovat v tom, jaký typ právní pomoci potřebuje a co má dále učinit. Orientaci na stránce usnadňuje přehledná horní orientační lišta.

Na titulní stránce je jasně formulováno poslání stránek, kterým je usnadnit orientaci v systému právní pomoci a usnadnit návštěvníkům stránek případné nalezení pomoci, která odpovídá jeho problému, životní situaci i jeho finančním možnostem.

Stránky nejsou koncipovány jako právní poradna řešení konkrétních případů. Nabízejí pomoc s tím, kde a jakým způsobem můžete získat právní zastoupení nebo konzultace. V odkazu kontakty je uvedeno, že stránky jsou součástí projektu realizovaného sdružením pro bono aliance.

Veškeré poradenství a služby jsou poskytovány výhradně elektronicky.

Použitelnost:

Stránky jsou přehledné, dá se na nich dobře orientovat. Je jasné jejich poslání i funkcionalita. Je jednoznačné, kdo za stránkami stojí, včetně jmen příslušných osob. Prostřednictvím stránek se uživatel dostává k řadě odkazů na stránky další. Na některých odkazovaných stránkách je patrný velký problém neziskového sektoru tj. financování. Po ukončení financování z veřejných (grantových) prostředků zůstávají stránky bez aktualizací a ani na to není návštěvník upozorněn.

Vyhledávání:

Vzhledem ke struktuře a členění stránek je možné se poměrně snadno orientovat. Zejména vstupní stránka je velmi návodná a s její pomocí je návštěvník proveden celým systémem hledání právní pomoci. Stránky neumožňují hledání pomocí klíčových slov, ale vzhledem k jejich struktuře to není třeba. Jenom lupa v levém horním rohu vyvolává dojem, že i tento způsob vyhledávání stránky umožňují.

Přístupnost:

Stránky mají příjemnou jednoduchou grafiku a nejsou zbytečně barevné a interaktivní. I když nejsou vytvořeny striktně dle pravidel přístupnosti jsou použitelné i pro handicapované uživatele. Stránku lze bez problémů otevřít a je čitelná.

Prohlížeče a mobilní zařízení:

Stránky lze bez problému otevřít v běžně používaných prohlížečích (testováno v Google Chrom, Mozilla, MS Explorer). Na mobilních zařízeních se stránky zobrazují bez problému, rovněž veškerá funkcionalita stránek je na mobilních zařízeních funkční a pohodlně využitelná.

Kontaktní informace:

Kontaktní informace jsou uvedeny v míře umožňující elektronickou komunikaci, na které je celá služba založena.

Název stránky: Bezplatná právní poradna

Základní informace o stránce:

Adresa: <http://www.bezplatnapravniporadna.cz/online-zdarma/>

Držitel domény: Zbyněk Mlčoch

Registrace domény: 13.10.2009

Popis hlavní stránky:

Úvodní stránka působí na první pohled nepříliš přehledně (viz příloha B). Stránkám chybí jednoznačná informace o jejich účelu a možnosti využívání služeb plynoucích z názvu webu. Na první pohled je úvodní stránka jakousi směsicí různorodých oken u kterých není na první pohled patrné co je reklama a co je vlastní online poradna. Rovněž grafika a barevnost působí dojmem starého postupně doplňovaného webu. Barvy jsou nevýrazné a celý vzhled spíše odrazuje od podrobnějšího prohledávání. Horní (horizontální) navigační lišta je členěna dle jednotlivých druhů práva a umožňuje rychle se dostat k odpovědím na dotazy z konkrétní právní oblasti .

Web uvádí, že obsahuje odpovědi na více než 25 000 dotazů a prohlašuje se za největší právní poradnu na českém internetu.

Použitelnost:

Stránka není na první pohled příliš přehledná. Proniknutí do její struktury a fungování vyžaduje určitou trpělivost. Pro online poradnu je trochu specifické vymezení konkrétní doby příjmu dotazů. Podle četnosti dotazů stránka plní svoji úlohu a je hojně využívána. U levého a pravého navigačního panelu není někdy na první pohled zřetelné co je reklama na právní služby a co je součást služeb webu.

Vyhledávání:

Stránky umožňují vyhledávání podle klíčových slov umístěné vpravo v horní navigační liště. Druhý způsob je vyhledávání tematické v odpovědích dle jednotlivých

druhů práva v horní navigační liště. Provozovatelé webu se obracejí na uživatele s žádostmi, aby si předtím, než položí dotaz zkontrolovali, zda už nebyl předtím obdobný dotaz zodpovězen.

Přístupnost:

Pro uživatele s menší dovedností v užívání služeb mohou být stránky obtížně využitelné. Hlavní problém vidím u uživatelů s vadami zraku, pro které v závislosti na konkrétní vadě mohou být stránky nepoužitelné.

Prohlížeče a mobilní zařízení:

Stránky lze bez problému otevřít v běžně používaných prohlížečích (testováno v Google Chrom, Mozilla, MS Explorer). Na mobilních zařízeních se stránky zobrazují bez problému, rovněž veškerá funkcionalita stránek je na mobilních zařízeních funkční a využitelná. U menších smartphonů (displej 5 palců a menší) je vzhledem k používaným typům písma a barevnosti četba namáhavější.

Kontaktní informace:

V odkazu kontakty je uvedeno složení celého týmu podílejícího se na fungování stránek bezplatná právní poradna. Konstrukce webu umožňuje zasílat jednotlivým osobám dotazy prostřednictvím formuláře. Mailový kontakt se dá dohledat na hlavního správce webu Zbyňka Mlčocha. V zápatí stránky (ke kterému je nutné dlouze rolovat) jsou odkazy na další www stránky hlavních osob podílejících se na projektu. Je zde rovněž doporučení k návštěvě stránek se zdravotní problematikou provozovaných MUDr. Mlčochem.

Název stránky: Bezplatná právní pomoc – čas na změnu

Základní informace o stránce:

Adresa: <http://www.bezplatnapravnipomoc.cz/>

Držitel domény: Ekologický právní servis

Registrace domény: 3.6.2008

Popis hlavní stránky:

Úvodní stránka má na první pohled jednoduchou příjemně působící grafiku. Na stránku se uživatel dostane velmi rychle při zadávání klíčových slov, která autor zvolil pro svoji analýzu. Stránka je jednoduše strukturovaná a přehledná (viz Příloha B). Při letmé kontrole obsahu se ukazuje, že stránky nenabízejí to, co běžný uživatel hledá – bezplatnou právní pomoc. Stránky jsou stránkami projektu zaměřeného na vedení odborné diskuse k problematice právní pomoci. Na propojenost s webem www.potrebujipravnik.cz upozorňuje banner v horní části stránky. Na zastaralost a faktickou neudržovanost stránky upozorní data aktualit z roku 2010.

Použitelnost:

Z hlediska řešení a struktury je stránka dobře použitelná. Z hlediska očekávání většiny návštěvníků asi ne. Z pohledu tématu práce tj. andragogických aspektů právních služeb obsahuje informace o situaci v poskytování bezplatných právních služeb v ČR.

Vyhledávání:

Stránky mají jednoduchou přehlednou strukturu a není problém se v nich orientovat.

Přístupnost:

Stránky jsou vytvořeny jednoduchým způsobem. Jejich cílem bylo pouze informovat o konkrétním projektu. Nejsou tvořeny dle pravidel přístupnosti.

Prohlížeče a mobilní zařízení:

Stránky lze bez problému otevřít v běžně používaných prohlížečích (testováno v Google Chrom, Mozilla, MS Explorer). Na mobilních zařízeních se stránky zobrazují bez problému, rovněž veškerá funkcionalita stránek je na mobilních zařízeních funkční a využitelná.

Kontaktní informace:

Na stránkách jsou uvedeny kontaktní informace (mail i telefon) na odpovědnou osobu projektu.

Název stránky: Právní rady EU – všestranný právní portál

Základní informace o stránce:

Adresa: <http://www.pravni-rady.eu/>

Registrace domény: 2011

Popis hlavní stránky:

Úvodní stránka (viz Příloha B) je graficky jednoduchá, působí přehledným a střízlivým dojmem. V horní části webu je horizontální navigační lišta, která na první pohled umožňuje orientaci ve službách, které stránky nabízejí. Text v levé části jednoduchým způsobem seznamuje s cílem portálu a obsahem jeho jednotlivých částí. Na titulní stránce je na první pohledpatrné (graficky oddělené a označené) co je reklamní sdělení. Funkce portálu (nabízené služby) jsou funkční až na jednu sekci formuláře. V té jsou zatím funkční pouze formuláře na vklad práva do katastru nemovitostí. Na stránkách nelze dohledat, kdo za nimi stojí a kdo poskytuje poradenské služby, což snižuje její důvěryhodnost. Uvedeny jsou pouze obecné mailové kontakty.

Použitelnost:

Stránky jsou přehledné, na první pohled je jasný jejich význam a funkcionalita. Vedle bezplatné online právní poradny nabízejí stránky návody pro jednání v různých situacích a vzory nejčastěji používaných smluv. Většina rad a textů je psána se snahou maximálně je zlidštit a přiblížit občanům hledajícím radu nebo pomoc při orientaci v problematice. V sekci právní předpisy jsou k dispozici texty nejčastěji potřebných předpisů. Jedná se pouze o lineární texty bez jakékoli přidané hodnoty.

Vyhledávání:

Struktura stránek a horizontální navigace umožňují poměrně pohodlné vyhledávání. Navíc v úvodním textu je popsán obsah jednotlivých sekcí. Vyhledávání je možné rovněž pomocí klíčových slov v pravém horním rohu stránky. Práci se stránkami trochu zneprůjemňuje potřeba rolování.

Přístupnost:

Stránky mají jednoduchou grafiku. Lze je bez problémů otevřít a jsou čitelné. I když nejsou primárně tvořeny dle pravidel přístupnosti platných pro veřejnou správu může je bez problémů používat i většina handicapovaných občanů.

Prohlížeče a mobilní zařízení:

Stránky lze bez problému otevřít v běžně používaných prohlížečích (testováno v Google Chrom, Mozilla, MS Explorer). Na mobilních zařízeních se stránky zobrazují bez problému, rovněž veškerá funkcionalita stránek je na mobilních zařízeních funkční a využitelná.

Kontaktní informace:

Na stránkách jsou uvedeny pouze obecné e-mailové kontaktní informace bez uvedení konkrétních kontaktních osob.

Název stránky: Právní linka

Základní informace o stránce:

Adresa: <http://www.pravnilinka.cz/>

Držitel domény: Elischka Systems, s.r.o.,

provozovatelem webu je Mgr. Petr Kausta, advokát, advokátní kancelář Kausta & partneři

Registrace domény: 7.1.2010

Popis hlavní stránky:

Stránka Právní linka (viz Příloha B) je graficky jednoduchou a přehlednou stránkou. Menu stránek je uspořádané horizontálně. Hned při vstupu na stránky je jasné, že se jedná o online právní poradnu a její služby jsou placené. Totéž platí i pro sekci telefonické právní poradny. Ceny služeb jsou přesně a přehledně uvedené hned na první stránce. V pravé části vstupní stránky jsou také odpovědi na nejčastěji se objevující dotazy ohledně poskytovaných služeb.

Druhým nabízeným typem služeb jsou vzory smluv a předpisů. U nabídky každého dokumentu je uvedena cena. Provozovatelé stránek uvádějí, že u každého vzoru naleznete návod od advokáta jak vzor správně vyplnit. Součástí každého našeho vzoru je aktuální paragrafované znění právního předpisu, z něhož vzor vychází.

Provozovatel proklamuje, že garantuje platnost všech našich vzorů v souladu s aktuální legislativou.

Na stránku se lze dostat i vyhledáváním pomocí fráze „právní poradenství zdarma“. Tento typ poradenství je skryt v sekci Právo pro všechny. Spočívá v bezplatném zpřístupnění textů k různým právním problémům. Texty jsou publikovány průběžně, je možné si nechat elektronicky zasílat Newsletter Právní linky. Při práci se stránkami je třeba občas rolovat.

Použitelnost:

Stránka je přehledná. Struktura stránek a horizontální navigace umožňují poměrně intuitivní využívání. Na první pohled je jasná funkce stránek a struktura nabídky služeb. Stránka jednoznačně informuje o tom, které služby jsou placené včetně cen a které jsou poskytovány zdarma.

Vyhledávání:

Stránky umožňují vyhledávání pomocí klíčových slov. Funkce je označena nadpisem „vyhledat právní radu“.

Přístupnost:

Stránky jsou vytvořeny co nejjednodušším způsobem s co nejnižšími náklady. Stránku lze bez problémů otevřít a je čitelná. Barevné řešení i zvolený typ písma nejsou náročné na kvalitu monitoru ani na zrak uživatele. I když nejsou primárně tvořeny dle pravidel přístupnosti platných pro veřejnou správu může je bez problémů používat i většina handicapovaných občanů.

Prohlížeče a mobilní zařízení:

Stránky lze bez problému otevřít v běžně používaných prohlížečích (testováno v Google Chrom, Mozilla, MS Explorer). Na mobilních zařízeních se stránky zobrazují bez problému, rovněž veškerá funkcionalita stránek je na mobilních zařízeních funkční a využitelná.

Kontaktní informace:

V sekci provozovatel je uvedeno, že Veškeré právní služby, nabízené na webu www.pravnilinka.cz poskytuje: Mgr. Petr Kausta, advokát, advokátní kancelář Kausta & partneři.

Název stránky: Dostupný advokát

Základní informace o stránce:

Adresa: <https://dostupnyadvokat.cz/>

Držitel domény: Ondřej Preuss

Registrace domény: 22.10.2012

Popis hlavní stránky:

Stránka dostupný advokát (viz Příloha B) je graficky jednoduchou a přehlednou stránkou. Grafika stránek napovídá, že se jedná o stránky reprezentující moderní trend v online právním poradenství. Hned při vstupu na stránky je jasné, že se jedná o online právní poradnu a její služby jsou placené. Stránky deklarují „Pomůžeme vám s jakoukoli právní otázkou on-line. Ať jste kdekoliv, vyřešíme váš právní problém“. Na titulní stránce jsou „boxy“ navádějící uživatele dle zaměření jeho právního problému. Menu stránek je uspořádané horizontálně je pochopitelné a přehledné.

Řešení stránky její grafika a texty informující o poskytovateli služeb jsou vytvořeny v duchu firem typu „startup“ se silným důrazem na marketing. Slogan „Jsme právní superdžinové!“, titulek „Znáte nás z médií“ nebo videorozhovory či záznam vystoupení z akce MashUP, kde se prezentují inspirativní projekty, stránky výrazně odlišují od jiných podobných služeb.

Použitelnost:

Celou svojí koncepcí jsou stránky zaměřeny na online prodej právních služeb. Umožňují snadné zadávání dotazů. K tomu je třeba být na stránkách zaregistrován. K registraci jsou požadovány pouze základní kontaktní informace.

Vyhledávání:

Stránky přehledně informují o poskytovaných službách. K potřebným informacím se lze dostat jednoduchým proklikáváním.

Přístupnost:

Stránky jsou vytvořeny jednoduše, přehledně s nápaditou grafikou. Jsou provozovány soukromým subjektem a nejsou tvořeny dle pravidel přístupnosti. Stránku

lze bez problémů otevřít a je čitelná. Podoba stránek a jejich uspořádání, rovněž dikce některých informací může činit problém méně zběhlým případně starším uživatelům.

Prohlížeče a mobilní zařízení:

Stránky lze bez problému otevřít v běžně používaných prohlížečích (testováno v Google Chrom, Mozilla, MS Explorer). Na mobilních zařízeních se stránky zobrazují bez problému, rovněž veškerá funkcionalita stránek je na mobilních zařízeních funkční a využitelná.

Kontaktní informace:

Jako kontaktní osoba je uveden advokát JUDr. Ondřej Preuss, Ph.D., jsou uvedeny telefonní i mailový kontakt a adresa kanceláře. V sekci o nás je uvedeno složení týmu „dostupného advokáta“.

Název stránky: Mgr. Ing Michaela Šafářová

Základní informace o stránce:

Adresa: <http://www.vaseadvokatka.cz/>

Držitel domény: Pavel Šafář

Registrace domény: 20.12.2010

Popis hlavní stránky:

Stránky webu advokátky Michaely Šafářové (viz Příloha B) mají svojí grafikou evokovat antický odkaz práva. Působí spíš konzervativním dojmem. Uspořádání stránky je jednoduché a přehledné. Na první straně je poměrně dlouhý text o struktuře služeb kanceláře. Web jako takový nabízí rovněž některé služby zdarma. Kdo má dobré oči a trpělivost číst poměrně dlouhý text, dostane se k odstavci „Na našich pobočkách či prostřednictvím Online Právní poradny Vám poskytneme právní poradenství zcela ZDARMA. Nebojte se s námi konzultovat Váš problém. U nás neplatíte za to, že "vezmete za kliku". I právo může být na Vaší straně.“

Na první pohled není zcela patrné jak vlastně funguje Online právní poradna. Ta má dva režimy. Obsahuje více než 2000 zodpovězených dotazů. Až přes tlačítko „nový

dotaz“ se dostane k pravidlům pro konkrétní online poradenství . To má dva režimy expresní – platba za zodpovězení dotazu do dvou dnů je 200,- Kč a běžný, který je zdarma. Běžný režim odpovědi na dotaz funguje dle následujících pravidel „Odpovíme vám, jakmile nebudeme mít žádný placený dotaz na zodpovězení. Odpověď tak není časově garantovaná.“

Použitelnost:

Stránky jsou kombinací klasického webu advokátní kanceláře kombinované s online poradenstvím. Přes vyhledávače se na ně dostaneme zadáním klíčových slov „právní poradenství zdarma“. Řadu informací získá návštěvník i v sekci „Právní poradna“ v zodpovězených dotazech a v sekci „Právník radí“.

Vyhledávání:

Stránky lze prohlížet pomocí horizontálního menu. Sekce online poradna umožňuje vyhledávání pomocí klíčových slov.

Přístupnost:

Stránky jsou vytvořeny tradičním velmi střízlivým způsobem. Jsou provozovány soukromým subjektem a nejsou tvořeny dle pravidel přístupnosti. Stránky lze bez problémů otevřít a jsou přehledné a čitelné. Trochu náročnější může být pochopení principů fungování online poradny.

Prohlížeče a mobilní zařízení:

Stránky lze bez problému otevřít v běžně používaných prohlížečích (testováno v Google Chrom, Mozilla, MS Explorer). Na mobilních zařízeních se stránky zobrazují bez problému, rovněž veškerá funkcionalita stránek je na mobilních zařízeních je z technického hlediska funkční a využitelná. Problémem může pro některé uživatele být málo kontrastní písmo a mnoho drobného textu na titulní stránce.

Kontaktní informace:

Na stránkách je uveden kontakt na advokátku Michaelu Šafářovou, včetně telefonického a mailového kontaktu. Uvedeny jsou rovněž adresa sídla a kanceláře firmy.

Název stránky: Poradna pracovní právo.cz

Základní informace o stránce:

Adresa: <http://www.poradna-pracovni-pravo.cz/>

Držitel domény: ing. Petr Caboun

Registrace domény: 18.1.2011

Popis hlavní stránky:

Titulní stránka webu (viz Příloha B) je graficky nevýrazná nijak zvlášť nezaujme. Na druhé straně je na ní možné zjistit jaké služby komu a za jakých podmínek stránka poskytuje. Základní struktura webu je patrná z horizontální lišty v horní části. Poněkud nelogicky je podrobnější navigace rovněž na pravé části titulní stránky pod sloupcem reklam. Služby stránek jsou určeny spíše pro zaměstnavatele. Zaměstnancům nabízí za úhradu kontrolu návrhu pracovní smlouvy či dodatku k pracovní smlouvě, mzdového výměru, kvalifikační dohody, dohody o hmotné odpovědnosti nebo dohody o ukončení pracovního poměru. Tato služba je poskytována online. Web obsahuje značné množství odpovědí na dotazy a další texty. U odpovědí je datum jejich zveřejnění, z toho je tedy možné odvodit jejich aktuálnost.

Použitelnost:

Stránky jsou webem s nabídkou online právního poradenství, vzdělávacích služeb a se značným množstvím textových materiálů. Kromě databáze dotazů obsahují stránky i slovník pracovního práva. Jsou vhodné pro uživatele se základní orientací v oblasti pracovního práva a schopnosti posoudit zda použít placených služeb.

Vyhledávání:

Vyhledávání na stránkách není příliš intuitivní. Návštěvník stránek potřebuje chvíli času, aby se v jejich struktuře zorientoval. Stránky je možné prohledávat dle klíčových slov.

Přístupnost:

Stránky jsou vytvořeny co nejjednodušším způsobem s co nejnižšími náklady. Jsou provozovány soukromým subjektem a nejsou tvořeny dle pravidel přístupnosti. Stránku

lze bez problémů otevřít a je čitelná. Není graficky příliš složitá. Většinu funkcí mohou využívat i návštěvníci s handicapem.

Prohlížeče a mobilní zařízení:

Stránky lze bez problému otevřít v běžně používaných prohlížečích (testováno v Google Chrom, Mozilla, MS Explorer). Na mobilních zařízeních se stránky zobrazují bez problému, rovněž veškerá funkcionalita stránek je na mobilních zařízeních funkční a využitelná. Vzhledem k uspořádání stránek a jejich grafice není jejich používání na dotykových zařízeních komfortní.

Kontaktní informace:

Kontaktní informace jsou nelogicky ukryty v sekci placené rady. Kontakt je uveden na Aditusconsult s.r.o. Tato personální agentura je provozovatelem těchto stránek. V sekci „kdo vám radí“ je uvedeno konkrétní jméno s životopisem, ale bez bližších kontaktů.

Název stránky: Centrum sociálních služeb

Základní informace o stránce:

Adresa: <http://www.csspraha.cz/>

Držitel domény: AVe-comp s.r.o

Registrace domény: 16.11.2007

Popis hlavní stránky:

Centrum sociálních služeb je příspěvkovou organizací hl. města Praha. Úvodní stránka (viz Příloha B) svým vzhledem a členitostí je na první pohled stránkou oficiální z veřejných prostředků podporované instituce. Web obsahuje velké množství informací a návštěvník si může udělat přehled o rozsahu a struktuře sociálních služeb. Za klíčovou část stránek je možné považovat sekci služby. Obsahuje mj. informace a odkaz na bezplatné právní služby poskytované lidem v nepříznivých životních a sociálních situacích, na pomoc a poradenství v oblasti trestního stíhání a výkonu trestu odnětí

svobody a další rady, kontakty a informace pro osoby v komplikovaných životních situacích včetně seznamu služeb pro seniory.

Použitelnost:

Stránky jsou obsahově velmi rozsáhlé. Obracují se na několik cílových skupin. Uživatelé jsou jak osoby v složitých osobních situacích tak sami sociální pracovníci (nabídka vzdělávání) tak např. i pracovníci škol (primární prevence).

Vyhledávání:

Stránky mají velmi dobře propracovaný navigační systém včetně vyhledávání pomocí klíčových slov. Orientace by neměla činit problém ani lidem s malou uživatelskou zkušeností.

Přístupnost:

Stránky jsou strukturou i grafikou dobře zpracované. Vzhledem k jedné z potenciálních cílových skupin uživatelů respektují pravidla přístupnosti.

Prohlížeče a mobilní zařízení:

Stránky lze bez problému otevřít v běžně používaných prohlížečích (testováno v Google Chrom, Mozilla, MS Explorer). Rovněž na mobilních zařízeních fungují bez problému.

Kontaktní informace:

Stránky obsahují veškeré kontaktní informace včetně kontaktů na jednotlivá pracoviště a služby.

Je zcela evidentní, že uvedený přehled edukačních webů a portálu představuje jen vybrané příklady z poměrně velmi široké virtuální reality. Jak bylo ukázáno v druhé kapitole této práce, je oblast práva a právních informací velmi široká a zasloužila by si více specializovaných rozborů, co se týká relevance prezentovaných zdrojů. Dílčí hodnocení celkového edukačního potenciálu všech výše uvedených stránek bude provedeno na závěr této kapitoly.

3.3 Vybrané informační zdroje z právní oblasti v některých zemích světa

Pro srovnání přístupů a charakteru webových stránek poskytujících informace v oblasti právních služeb v jiných zemích než je Česká republika, uvádí autor práce příklady zahraničních stránek, které doplňují pohled na úlohu online technologií v rámci řešeného tématu.

Země: Spojené státy americké

Název stránky: **Ministerstvo práce USA**

Adresa stránky: <http://webapps.dol.gov/elaws/>

Vstupní obrazovka viz Příloha B

Základní charakteristika:

Stránky jsou průvodce pracovním právem USA, obsahují základní informace o jednotlivých zákonech. Nabízejí pomoc v otázkách pracovního práva pro pracující a malé podniky. Obsahují interaktivní, online nástroje vyvinuté Ministerstvem práce v USA, např. platy a sociální dávky, bezpečnost a zdraví, vývěsky a evidence záznamů, zaměstnávání mladistvých, problematika veteránů.

Převažující obsahové zaměření: pracovní právo

Název stránky: **Public Justice Center**

Adresa stránky: <http://www.publicjustice.org/index.cfm>

Vstupní obrazovka viz Příloha B

Základní charakteristika:

Public Justice Center usiluje o vybudování spravedlivější společnosti tím, že zastupuje nízko příjmovou třídu u soudů, v legislativě, ve vládních agenturách, prostřednictvím veřejného vzdělávání a budování koalic. Prosazuje práva nízce placených dělníků na spravedlivou odměnu. Stránky nabízejí brožury a vzdělávacích publikací s popisem práv pro znevýhodněné skupiny. Je možné nechat si zasílat newslettery.

Převažující obsahové zaměření: pracovní právo

Název stránky: **Rebecca L. Fisher, advokátka**

Adresa stránky: <http://www.rebeccafisherlaw.com/index.html>

Vstupní obrazovka viz Příloha B

Základní charakteristika:

Stránky advokátky, která poskytuje právní poradenství jednotlivcům v praktických oblastech po celém území USA a v Texasu. Je zajímavá tím, že urovnala nebo vyhrála spory proti federálním agenturám USA, okrskům, městům, texaské vládě a malým i velkým korporacím. Zabývá se rovněž nároky třetích stran týkajících se federálních zaměstnanců.

Převažující obsahové zaměření: pracovní právo

Název stránky: **HG.org**

Adresa stránky: <https://www.hg.org/commerc.html>

Vstupní obrazovka viz Příloha B

Základní charakteristika:

Jedna z prvních internetových stránek o právu a vládě v USA. Podílí se na ní rozsáhlá síť nezávislých advokátních kanceláří. Obsahově se zaměřuje na:

Obchodní právo obecně

Mezinárodní obchodní právo

Obchodní právo v USA

Ministerstvo obchodu v USA

Organizace obchodního práva

Publikace obchodního práva

Převažující obsahové zaměření: obchodní právo

Název stránky: **SBA (Small business administration)**

Adresa stránky: <https://www.sba.gov/>

Vstupní obrazovka viz Příloha B

Základní charakteristika:

Stránky agentury na podporu podnikání. Uvádějí, že od svého založení vydala agentura milióny úvěrů, úvěrových záruk, smluv, poradenských sezení a další pomoc malým podnikům. Agentura má 80 lokálních poboček a nabízí možnost kontaktu: e-mailem, telefonicky, přímo na místě.

Převažující obsahové zaměření: obchodní právo

Název stránky: **Legal information institute**

Adresa stránky: <https://www.law.cornell.edu/>

Vstupní obrazovka viz Příloha B

Základní charakteristika:

Skupina se sídlem na právnické škole Cornell Law School, ke spolupracovníkům patří vydavatelé, právní odborníci, počítačovní odborníci, vládní agentury i jednotlivci, kteří mají otevřený přístup k právu na celém světě. Rozdělení na následující oblasti: trestné činy, trestní řízení, věznice a vězni, náprava mladistvých, ochrana svědků. Oblasti jsou rozdělené do dalších kapitol s odkazy na znění trestního zákoníku. Stránka obsahuje seznam právníků podle oborů v jednotlivých státech a městech USA.

Převažující obsahové zaměření: trestní právo

Název stránky: **Justia Corporate Center**

Adresa stránky: <https://www.justia.com/criminal/>

Vstupní obrazovka viz Příloha B

Základní charakteristika:

Cílem společnosti mající své sídlo v Silicon Valley je zlepšit dostupnost legálních informačních zdrojů. Na stránkách se nachází: úvod do trestního práva, příklady občanskoprávních sporů řešených u jednotlivých soudů, návrhy zákonů a přijaté návrhy zákonů, zdroje trestního práva, oblasti trestního práva – podrobné vysvětlení u každé oblasti, možnost vyhledávání zákonů, možnost položit dotaz právníkovi.

Převažující obsahové zaměření: trestní právo

Země: Velká Británie

Název stránky: **ICLG (International Comparative Legal Guides)**

Adresa stránky: <https://www.iclg.co.uk>

Vstupní obrazovka viz Příloha B

Základní charakteristika:

Stránky nabízejí možnost získání publikací z mnoha oborů práva. Důležitou oblastí služeb jsou publikace zahrnující mezinárodní komparaci právních předpisů.

Převažující obsahové zaměření: zahrnuje všechny oblasti práva

Název stránky: **Legislation.gov.uk (The National Archives)**

Adresa stránky: <http://www.legislation.gov.uk/>

Vstupní obrazovka viz Příloha B

Základní charakteristika:

Stránky jsou oficiálním zdrojem informací o legislativě Velké Británie. Oficiální archív a vydavatel pro vládu Velké Británie. Pokrývají veškerou legislativu ve Velké Británii. Umožňují vyhledání jednotlivých zákonů

Převažující obsahové zaměření: zahrnuje všechny oblasti práva

Název stránky: **Morgan McManus Solicitors**

Adresa stránky: <http://www.morganmcmanus.com/>

Vstupní obrazovka viz Příloha B

Základní charakteristika:

Stránky advokátní kanceláře obsahují mj. oddíl zaměřený na pracovní právo. Jsou zajímavé tím, že publikují srovnávací analýzy, jako je např. analýza pracovního práva ve Velké Británii, Severním Irsku a Irsku.

Převažující obsahové zaměření: nabídka služeb advokátní kanceláře se silným zaměřením na pracovní právo

Název stránky: **Justice on GOV.UK** (oficiální stránky Ministerstva spravedlnosti)

Adresa stránky: <https://www.justice.gov.uk/>

Vstupní obrazovka viz Příloha B

Základní charakteristika:

Oficiální stránky Ministerstva spravedlnosti Velké Británie. Obsahují kompletní informace o trestně právní problematice. Lze zde stáhnout příručku pro ostatní státní orgány. Z hlediska tématu práce je zde podrobný archiv materiálů k problematice probace.

Převažující obsahové zaměření: trestní právo

Název stránky: **Hub Pages**

Adresa stránky: <http://hubpages.com/>

resp. <http://hubpages.com/education/An-Introduction-to-UK-Criminal-Law>

Vstupní obrazovka viz Příloha B

Základní charakteristika:

Široce pojaté webové stránky. Z hlediska zaměření práce je důležitá část zabývající se trestním právem. V této sekci je např. úvod do trestního práva, klasifikace trestných činů, odkazy na stránku zabývající se obhajobou.

Převažující obsahové zaměření: trestní právo

Název stránky: **University of York**

Adresa stránky: <https://www.york.ac.uk/study/moocs/>

Vstupní obrazovka viz Příloha B

Základní charakteristika:

Stránky Univerzity v Yorku. Kromě řady informací o univerzitě a studiu na ní, obsahují rovněž sekci s volně dostupnými online kurzy (MOOC). Jsou zde zahrnuty i kurzy právní a speciálně volně dostupný kurz trestního práva.

Převažující obsahové zaměření: univerzitní web s volně dostupnými online kurzy s trestně právní problematikou

Země: Německo

Název stránky: **Bundesministerium für Arbeit und Soziales**

Adresa stránky: <http://www.bmas.de/DE/Startseite/start.html>

Vstupní obrazovka viz Příloha B

Základní charakteristika:

Oficiální stránky německého ministerstva práce a sociálních věcí. Jsou zde informace pokrývající celou oblast resortu. Z hlediska tématu této práce zde jsou obecně dostupné vše, co se týče pracovně právních vztahů – informace pro zaměstnavatele a zaměstnance – nábor zaměstnanců, povinnosti zaměstnavatele, uzavírání pracovních smluv, práva a povinnost zaměstnanců, vypovězení pracovního poměru. Jsou zde uvedeny telefonické kontakty pro možnost kladení telefonických dotazů.

Převažující obsahové zaměření: oblast sociální a pracovně právní

Název stránky: **Verlag für die Deutsche Wirtschaft AG**

Adresa stránky: <http://www.arbeitsrecht.org/>

Vstupní obrazovka viz Příloha B

Základní charakteristika:

Stránky zaměřené na problematiku pracovně právních vztahů a vydávání publikací s danou problematikou. Na webu je možné získat příslušné odborné články zdarma, nabízejí možnost stažení jednotlivých článků za úplatu a možnost zakoupení publikací za úplatu.

Převažující obsahové zaměření: pracovně právní problematika

Název stránky: **Gründer Welt**

Adresa stránky: <http://www.gruender-welt.com/>

Vstupní obrazovka viz Příloha B

Základní charakteristika:

Obsáhlý web zaměřený na problematiku ekonomiky a podnikání. Obsahuje podrobnou sekci zaměřenou na obchodní právo v Německu, viz adresa

<http://www.gruender-welt.com/handelsrecht/>. Web rovněž nabízí možnost přihlásit se na semináře a kurzy a nabídku poradenství.

Převažující obsahové zaměření: podnikání a obchodní právo

Název stránky: **Advokát Ulrich Horrion**

Adresa stránky:

http://www.rechtsanwalthorrion.de/Rechtsbegriffe_Handelsrecht.html

Vstupní obrazovka viz Příloha B

Základní charakteristika:

Webové stránky advokátní kanceláře se širokým tematickým záběrem. Podrobně je zde zpracovaná sekce obchodního práva, kde jsou volně dostupná témata typu význam a postavení obchodního práva, zvláštnosti obchodního práva, historie obchodního práva, online odkazy na jednotlivé zákony, online odkaz na obchodní zákoník.

Převažující obsahové zaměření: univerzální právní web s propracovanou problematikou obchodního práva

Název stránky:

Bundesministerium der Justiz (Německé ministerstvo spravedlnosti)

Adresa stránky: http://www.bmjv.de/DE/Startseite/Startseite_node.html

Vstupní obrazovka viz Příloha B

Základní charakteristika:

Stránky Ministerstva spravedlnosti SRN. Obsahují podrobné informace o problematice trestně právní problematiky. Je zde možné získat texty příslušných zákonů.

Převažující obsahové zaměření: problematika trestního práva v Německu

Název stránky: **Gangway**

Adresa stránky:

<http://gangway.de/strafrecht-begriffe-und-inhalte-voraussetzungen-der-strafbarkeit/>

Vstupní obrazovka viz Příloha B

Základní charakteristika:

Stránky organizace zaměřené na sociální práci v terénu. Organizace provádí sociální práci v Berlíně. Návštěvníkům stránek poskytuje řadu informací z oblasti trestního práva i obecně sociálně právní problematiky.

Převažující obsahové zaměření: sociální problematika, trestní právo

Výše uvedené příklady analýz webových stránek s právní tematikou z České republiky i ze zahraničí vedou k několika závěrům. Z hlediska poskytovatelů těchto služeb registrujeme snahu o technickou a technologickou „dokonalost“. Je zřejmé, že dnešní informačně gramotný uživatel má vysoké nároky na uživatelskou příjemnost vyhledávání nutných informací. Nechce hledáním na těchto stránkách ztrácet čas, což vyplývá ze špatně nastaveného designu sestavy dat a informací. Z analýz sledovanosti zkoumaných stránek vidíme, že marketingově se stále více prosazují stránky, které lze využívat na tabletech či mobilních telefonech. Horší je to s pedagogickými pravidly sebeučení s využitím těchto zdrojů právních poznatků. Jednu věc představuje snaha lidí rychle si opatřit důležitou právní informaci (například o nejbližších probačních službách). Druhá věc je získat přes tyto zdroje ucelený přehled, podle kterého může daný člověk orientovat své budoucí jednání (například postup v pozůstalostním řízení apod.). Tady již narážíme na někdy těžce překročitelné hranice a možnosti této sebeedukace. Je evidentní, že složitost právního systému si v řadě tzv. mezních situací v životě člověka (například při předvolání k výsledku na policii) vyžádá nezbytné právní poradenství (najmutí si advokáta). Mediální analýzy v předchozím textu byly zaměřeny na české právo a na adekvátní zdroje právního sebevzdělávání v českém prostředí. Ze zahraničí byly provedeny jen dílčí analýzy mediálních zdrojů z prostředí stabilizovaných demokracií a právních systémů. Jde o tzv. anglosaský prostor (USA, Velká Británie) a německy mluvící země (SRN).

Z analyzovaného terénu lze učinit ještě jeden dílčí závěr. V našem prostředí je v této oblasti vidět angažovanost veřejně prospěšných institucí i soukromé sféry. V USA, Velké Británii a nakonec i v Německu disponují velmi sofistikovanými zdroji právního vzdělávání též státní orgány, univerzity i velké advokátní korporace. Je evidentní, že

spotřebitel, který se chce právně edukovat, má v těchto zemích širší prostor i možnost využití informací s touto oblastí pro své osobní cíle. Poskytované služby jsou o poznání ucelenější a více komplexní. Toto zjištění dá se říci celkem odpovídá dlouhodobé tradici právního státu u analyzovaných stabilních západních demokracií. Z hlediska našeho vývoje (pomineme-li dvacet let 1. republiky) je vývoj v právu po téměř třiceti letech po společných změnách, po svržení totality pořád ještě „živým organizmem“.

4 ŘÍZENÁ RESOCIALIZACE V RÁMCI PROBAČNÍ SLUŽBY

4.1 Vývoj a charakteristika probační služby

Probační služba vznikla ve Spojených státech amerických již v 19. století. Na počátku vzniku koncepce stál podnikatel John Augustus, který v roce 1858 při náhodném sledování soudních řízení se po rozmluvě s neznámým pachatelem drobného deliktu a se svolením soudce rozhodl složit za tohoto delikventa kauci a přesvědčil soudce, aby s vynesením rozsudku pár týdnů počkal a dal mu tak možnost dodržet slib, že bude vést řádný život a bude se dostavovat k soudu. V průběhu této (probační) doby bal John Augustus s delikventem v kontaktu, nabídl mu zázemí, podporu a pomoc pro řádný život na svobodě a po uplynutí soudem dané lhůty se dostavil s delikventem k soudu a předložil vlastní zprávu a chování o pokrocích delikventa a požádal soudce, aby místo nepodmíněného trestu uložil jen menší pokutu a náhradu soudních výloh, v čemž mu bylo soudem vyhověno. John Augustus pak složil kauci ještě za více než dva tisíce odsouzených a fakticky se tak stal vlastně prvním dobrovolným probačním pracovníkem. Jeho úsilí nakonec vedlo k přijetí prvního probačního zákona v roce 1878 ve státě Massachusetts a do roku 1900 měli podobný zákon ve čtyřech dalších státech USA a probace se tak stala alternativou trestu odnětí svobody.

Systematičtější programy výchovy (převýchovy) delikventů se začaly objevovat až v souvislosti se vznikem trestní justice pro mladistvé v druhé dekádě minulého století. Mezi prvními byl systém zvaný Chicago Boys Court z r. 1914, který vynikl jako mimosoudní forma probace. Smyslem tohoto soudu bylo vyřizovat případy mladistvých delikventů, aniž by se jim přisuzovala nálepka zločinců. Tento smysl vyjádřil soudce tohoto soudu Jacob Braude slovy: „Třebaže soudy mají možnost ukládat probaci, využívají ji minimálně, protože nejdříve je třeba shledat osobu vinou a až poté ji lze umožnit probaci. Jakmile je shledána vinou, dostane záznam do rejstříku, soud ji propustí a řekne jí, aby se chovala řádně. To je spíše nevýhoda než výhoda.“ Chicagský soud proto svěřoval mladé pachatele do působnosti jedné ze čtyř společenských organizací, a to Společnosti Svatého Jména, Chicagské náboženské federaci,

Židovskému úřadu sociálních služeb a Velkým barevným bratrům. Po čase si soud vyžádal zprávu o chování delikventa, a když byla příznivá, bylo řízení zastaveno bez dalšího trestního stíhání (bez uložení trestu).

Teprve až za řadu let se objevila další instituce nazvaná New York City's Youth Counsel Bureau (poradna pro mládež), která byla založena v 50. letech pro mladistvé delikventy, kteří však ve svém deliktním jednání nezašli tak daleko, aby se museli soudit a trestat. Policie, soudy, školy a další organizace jí dávali reference a poradna pak poskytovala poradenské služby a nechala propouštět ty mladistvé osoby, u nichž byl příslib nápravy. V mnoha případech se tak mladiství delikventi vyhnuli nejen odsouzení, ale i zatčení. K dalším programům podobného typu patřil projekt Crossroads v Washington DC orientovaný na nezaměstnané delikventy – nováčky, kteří se dopouštěli majetkové trestné činnosti. Když byla dosažena dohoda o zařazení do programu, bylo stíhání zastaveno na 90 dnů, během nichž se poskytovaly právní a vzdělávací služby a zaměstnání. Po těchto třech měsících mohli pracovníci projektu doporučit zastavení stíhání, pokračování ve výchově nebo navrácení delikventa soudu k dokončení stíhání.

Do pozornosti federální vlády se hledání nových efektivnějších přístupů k výchově (převýchově) delikventů dostalo v průběhu 60. let. Prvním výsledkem této pozornosti bylo ustavení Prezidentské komise pro delikvenci v roce 1965, jejímž úkolem bylo zabývat se studiem delikvence a systémy výchovy (převýchovy) delikventů a doporučování opatření. Tato komise složená z několika desítek pracovníků a spolupracujících se stovkami konzultantů a poradců pak vyvíjela po několik let velmi aktivní zjišťovací a výzkumnou činnost a doporučila řadu výchovných programů, z nichž některé byly i štědré dotované z federálního rozpočtu.

Tyto programy, které se v 70. letech rozšířily po celých Spojených státech, byly převážně určeny jen pro mladistvé, pro pachatele menších deliktů a pro speciální skupinu delikventů, jejichž delikvence souvisela s alkoholismem a zneužíváním drog.

Z těchto programů lze připomenout např. úřady služeb mládeži (Youth Service Bureaus), které svým pojetím připomínaly poradny pro mladistvé v New Yorku, ale mnohé z nich pracovaly jen jako součást místních policejních oddělení a se sporným výsledkem poskytovaly patronáty a pomoc při hledání zaměstnání, anebo programy tzv. „Řešení občanských sporů“ nebo tzv. „Civilního uvěznění“, které vycházely z principů arbitráže za pomoci zprostředkující třetí strany v rodině či v sousedství, za pomoci místních sociálních orgánů, anebo z medicínského modelu nápravy spočívajícího ve fungování rehabilitačních středisek.

Celkovou hodnotu a dopad těchto programů lze jen těžko zhodnotit. Celá řada programů nebyla totiž nikdy řádně vyhodnocena a odhady jejich účinnosti nečasto zakládají jen na intuici a tušení. Některé programy, které prošly seriózním zhodnocením, prokázaly výsledky od slibných až po neradostné. Některé projekty se navíc zmítaly ve sporech, výsledkem byly negativní závěry o celé koncepci. Realizovaná doporučení a cíle práce Prezidentské komise tak byly vcelku zklamáním. Kromě toho se jako naivní ukázalo tvrzení Prezidentské komise, že k potření delikvence postačí prostě vyvinout dostatek energie a vydat dostatek peněz. Také proto doporučované koncepce obsahovaly řadu nepříliš šťastných programů koncipovaných na utopických mravních základech, s cílem zkvalitnění (amerického) života.

Přestože institut probace je v USA uplatňován a rozvíjen již více než 150 let, není tento proces až do současné doby ukončen a bez problémů. V průběhu uplatňování probace byla vyzkoušena řada různých programů, z nichž mnoho selhalo, a pouze některé se mohly pochlubit určitými výsledky, byť ani u těchto programů dosažené výsledky vždy nesplnily očekávání. Problémy vznikají nejen při hledání institucionalizovaných forem probace, ale stále více se ukazuje, že její výsledky v podstatné míře záleží přímo na kvalitě výchovných pracovníků a na jejich kvalifikaci.

Probační aktivity se v jednotlivých evropských zemích rozvíjely na základě kulturní a společenské tradice, ekonomických možností a v neposlední řadě i na základě

politického systému dané země. Zajímavé je zjištění, že tradice v oblasti probace je na evropském kontinentu již velice dlouhá, a to především v zemích západní a severní Evropy, a že v těchto zemích existuje již dlouhodobě mnohem propracovanější a efektivnější institucionalizovaný systém, než v USA. Je to dáno patrně delším rozvojem právních systémů v tradičních zemích, ale i dlouhodoběji vyšší vzdělanostní úrovní výchovných pracovníků, která byla již v 19. století na vyšší úrovni než v USA. Zatímco v USA byla v 19. století hlavní pozornost společnosti věnována překonávání rasových předsudků a ekonomickým aktivitám a v první polovině 20. století se pozornost země soustřeďovala spíše na problémy Velké krize a Druhé světové války, takže jiné společenské problémy unikaly z pozornosti federální vlády a jednotlivé aktivity byly vázány spíše na místní úroveň, v evropských zemích, díky tradicím v řadě z nich, se již v průběhu 19. století v souvislosti s řešením delikvence zřetelně projevuje též zájem o osobu delikventa a rozvíjí se nové formy výchovy (převýchovy) delikventů a opatření nespojených s bezprostředním odnětím svobody. Tyto nové postupy byly ovšem i v evropských zemích úzce spojeny s dobrovolnickou a charitativní péčí o delikventy propuštěné z výkonu trestu, avšak rozvíjely se i nové formy řešení trestních případů, které by nahradily trest odnětí svobody. Významnou roli v procesu institucionalizace probace sehrály nevládní spolky a organizace. Nejprve vznikaly probační aktivity mimo státní zařízení, zpravidla v rámci církví, které měly na evropském kontinentě již propracovaný organizační systém, a dobrovolnických organizací.

V Evropě je zemí s nejdélsí tradicí probace Nizozemí (od r. 1823). Dlouholetou tradici institutu probace má též Velká Británie a skandinávské země. V zemích západní Evropy zaznamenala probace znatelný rozvoj především ve druhé polovině 20. století, kdy se systém probace vyvíjel v souvislosti se snahami zavádět nové formy trestu a opatření vykonávaných na svobodě. Systémy probační služby v evropských zemích představují pestré škálu organizačních modelů, co se týče právní úpravy a organizace, setkáváme se zde jak se začleněním probace jako specializované výchovné a sociální práce přímo do justice (Francie), tak i s modely, kdy jsou touto činností pověřovány specializované privátní organizace (Rakousko, Nizozemí). Jiné země mají probační činnosti zajištěné kombinovaně, propojením justičních a zároveň specializovaných privátních orgánů (Anglie, Wales). Všude však platí, že tyto služby jsou převážně

financovány z veřejných prostředků, a to i v případě, že jsou zajišťovány soukromými organizacemi.

Přes mnohé formální rozdíly však mají probační systémy v Evropě řadu společných rysů. Především je to důsledné zaměření výchovných (převýchovných) a sociálních služeb na posilování společenské rehabilitace delikventů a na efektivní výchovné uplatňování postihů a vykonávaných opatření.

Pro probační služby v evropských zemích jsou charakteristické zejména tyto úkoly:

- poskytování kvalifikovaného informačního servisu pro orgány činné v trestním řízení a další subjekty za účelem usnadnění jejich rozhodovací činnosti (vypracování zpráv),
- podpora, organizování a zajištění výkonu sankcí a opatření vykonávaných ve společenství,
- poskytování sociální a psychologické pomoci, podpory a poradenství pachatelů v průběhu jeho kontaktu s trestní justicí (vč. fáze po výkonu trestu odnětí svobody),
- podpora rozvoje programů zaměřených na odklon od klasického trestního řízení a napomáhání jejich realizaci,
- podpora a péče klientům ve výkonu trestu odnětí svobody a pomoc při přípravě na život na svobodě,
- podpora rodiny a osob v nejbližším sociálním okolí pachatelů za účelem vytvoření podmínek pro klidné soužití a dosažení jejich postupné společenské rehabilitace.

Tématika alternativních trestů a opatření a reforma trestní politiky je předmětem zájmu řady mezinárodních organizací. Podstatný je zájem Rady Evropy, z podnětu které byla přijata řada materiálů a dokumentů. Z hlediska probace mají v tomto smyslu zásadní význam Doporučení Rady Evropy k Evropským pravidlům o trestech a opatřeních realizovaných ve společenství, která byla přijata výborem ministrů v říjnu 1992. Tresty a opatřeními vykonávanými ve společenství se rozumí široká škála trestních sankcí a opatření, která zanechávají pachatele na svobodě a ukládají mu jistá

omezení svobody a povinnosti. Zmíněná doporučení stanovují evropské standardy a zásady pro využívání těchto trestů, vymezují hranice pro ochranu lidských práv při jejich realizaci a stanovují pravidla pro chování osob pověřených realizací trestů a opatření ve společenství.

Doporučení Rady Evropy k Evropským pravidlům o trestech a opatřeních realizovaných ve společenství jsou svým významem považována za paralelu Evropských vězeňských pravidel (1987), která vyjadřují konsenzus evropských zemí v otázkách vězeňství. Pro výměnu zkušeností a mezinárodní spolupráci v oblasti probace a parole slouží řada organizací. Z hlediska evropského regionu je nejvýznamnější Stálá evropská konference pro probaci a péči o propuštěné – Conference Permanente Européene de la Probation (CEP). Tato organizace byla založena v roce 1982. Jejími členy jsou vládní a soukromé organizace působící v oblasti probace. Členy se mohou stát také fyzické osoby. Jejím posláním je přispívat k výměně mezinárodních informací a zkušeností mezi odborníky a praktiky z oblasti probačních aktivit a dalších forem řešení trestních případů a napomáhat vzniku a naplňování mezinárodních standardů v oblasti probační péče. CEP má statut pozorovatele v Radě Evropy. Českou republiku v ní zastupuje Sdružení pro rozvoj sociální práce v trestní justici.

České země prošly v systému probace poněkud komplikovanějším vývojem, což bylo dáno změnami politických systémů na tomto území. V době, kdy byly české země součástí Rakouska – Uherska, počal se i zde postupně rozvíjet systém výchovy (převýchovy) delikventních osob, jehož garantem, tak jako jinde v Evropě, byla zpravidla církev. Pro toto období tedy platí to, co již je uvedeno výše o počátcích výchovných programů v Evropě.

Tento stav postupního vývoje systému pokračoval i v první polovině 20. století a zejména v období tehdejší Československé (první) republiky zaznamenal významný rozvoj v důsledku snad reformátorů o zavádění nových forem výchovy (převýchovy)

osob, což se projevilo jak reformami samotného vězeňství, tak zejména zaváděním nových forem výchovy a opatření vykonávaných na svobodě. Tento vývoj však netrval dlouho, neboť byl přerušen válečnými událostmi v polovině 20. století a následnou změnou politického systému, který na ideologickém podkladě začal hledat vlastní způsoby výchovy (převýchovy) delikventních osob. Ideologický podklad, zejména v počátcích vývoje, se projevil v tom, že na jedné straně byl ostře represivně zaměřen proti „nepřátelům režimu“ a na druhé straně příliš přeceňoval výchovné možnosti společenských organizací, kterým bez institucionalizované podoby proklamativně svěřoval úkoly při výchově (převýchově) „ostatních“ delikventních osob. Jelikož tyto společenské organizace nedisponovaly speciálně kvalifikovanými výchovnými pracovníky a koneckonců převýchovná činnost delikventních osob nebyla ani smyslem jejich činnosti, bylo výchovné působení společenských organizací naprosto formální.

Stále více se ukazovalo, že účinný výchovný (převýchovný) proces delikventních osob, probíhající mimo nápravná zařízení, nelze realizovat bez kvalifikovaných výchovných pracovníků. Již začátkem 60. let se proto začala prosazovat tendence kvalifikovaně posílit sociálně výchovný prvek při zacházení s delikventními osobami a byl vytvořen systém tzv. sociálních kurátorů. Proces uplatňování této nové profese byl odstartován koncem 60. let, kdy ve spolupráci Národního výboru hlavního města Prahy a Výzkumného ústavu kriminologického při tehdejší Generální prokuratuře ČSR, vzniklo v Praze experimentální středisko postpenitenciární péče, které pracovalo v rámci projektu „Výzkum faktorů recidivy“, a jeho cílem bylo v podmínkách velkého města ověřit účinné výchovné metody práce s tzv. sociálně nepřizpůsobivými osobami, které byly propuštěny z výkonu trestu. Takovým osobám se poskytovaly různé formy poradenství a pomoci. Sociální kurátoři pak působili a rámci okresů a metodicky a organizačně byli řízeni ministerstvem práce a sociálních věcí. V této fázi vývoje se nejednalo ještě o obligatorní probační dohled a pomoc a kontakt jednotlivých osob se sociálními kurátory nebyl ukládán soudním rozhodnutím a byl dobrovolný.

Na podkladě dobrých zkušeností s prací zaváděných sociálních kurátorů vznikl v 70. letech také systém kurátorů mládeže, speciálně připravovaných právě pro práci

s mladistvými osobami. I tito kurátoři působili v rámci okresů a byli zaměřeni na pomoc a dohled nad problémovou mládeží, a to nikoliv jen v oblasti trestní delikvence, ale i v oblasti občanskoprávní a rodinné. Tento institut, resp. činnost je i dnes stále vykonávána na podkladě právní úpravy a sociálně právní ochraně dětí a mládeže.

Určité úkoly, které lze považovat za probační činnost v širším smyslu, vykonávali a i dnes vykonávají sociální pracovníci Vězeňské služby ČR, jejichž síť začala být budována rovněž už v 70. letech. Mezi jejich povinnosti patří např. pomáhat odsouzeným delikventům v udržování pozitivních kontaktů s jejich rodinným a sociálním zázemím, připravovat podmínky pro jejich podmíněné propuštění a pomáhat jim v nástupu do života na svobodě. Jako určitý pokus o další formu výchovy (převýchovy) byl v 80. letech uplatňován i tzv. „ochranný dohled“, který byl sice původně zamýšlen jako určitá forma výchovného probačního dohledu, ale v podmínkách autoritativního režimu byl tento institut, realizovaný výhradně jen policejními orgány, zneužit k represím a šikaně politicky nepohodlných osob. Proto byl tento institut v roce 1990 zcela zrušen.

Po roce 1989 zesílily snahy směřující k reformě a posílení systému výchovy (převýchovy) delikventních osob mimo represivní nápravná zařízení. Smyslem bylo posílení prvků psychosociálního zacházení s delikventními jedinci. Již v roce 1993 byla do trestního procesu zavedena významná možnost odklonu od standardního trestního řízení tím, že méně závažné delikty se řešily mimo institut trestního řízení formou podmíněného zastavení trestního stíhání, které mimo jiné umožnilo uzavírat delikventům dohodu o náhradě škody, a v určité době, po kterou bylo chování delikventa sledováno, uhradit způsobenou škodu a podrobit se přiměřeným omezením směřujícím k vedení řádného života.

Dalším krokem směřujícím k posílení výchovného (převýchovného) působení na delikventní jedince, se stal institut obecně prospěšných prací, zavedený od roku 1996. V tomto směru se jedná již o typickou „community sanction“ (obdobu community

service v anglosaském právu), u které se předpokládá rozsáhlé spolupůsobení výchovného probačního pracovníka a obce.

V této souvislosti byla též na podkladě vládního usnesení v rámci programu prevence „Současný stav a východiska do roku 2000“ vytvořena při státních institucích (soudech) systematizovaná místa probačních úředníků, kteří měli plnit výchovné (převýchovné) úkoly, avšak jejichž nedostatkem bylo, že tito úředníci neměli zpravidla potřebné specializované vzdělání pro výchovu činnost, a fakticky tak mohli zajišťovat pouze administrativně technický výkon obecně prospěšných prací uloženého dohledu. Zřejmost tohoto nedostatku vedla k tomu, že v některých okresech (Praha, Brno, Karlovy Vary) byla vytvořena modelová pilotní střediska, v nichž již začínali působit kvalifikovanější výchovní pracovníci, kteří byli způsobilí zajišťovat probační činnosti ve větší šíři, se zaměřením na výchovné cíle této činnosti. Současné poznatky z práce těchto pilotních středisek posloužily k postupnému vytváření praktických zkušeností a teoretických konceptů, které se v rámci této činnosti mohly začít postupně využívat.

Výše popsaný vývoj probační činnosti a získané zkušenosti umožnily, aby tento způsob výchovy (převýchovy) delikventních osob byl i v České republice jednoznačně definován a institucionalizován, což se stalo v závěru roku 2000 (s účinností od 1. ledna 2001) přijetím zákona o Probační a mediační službě (dále Probační služba), na jejímž podkladě byla vytvořena již samostatná výchovná (převýchovná) instituce, úzce spolupracující se státními orgány, kterým přísluší reagovat na delikvenci z mocenských pozic a řešit ji (státní zastupitelství, soudy).

Podstata probace stojí na předpokladu, že někteří delikventi nejsou natolik nebezpeční, že pro společnost představují jen malé nebo jen nízké riziko. Ocitnou-li se takové osoby ve vězení, stává se vězeňská pospolitost jejich domovem a tyto osoby jsou tak fakticky donuceny ke kontaktům s podstatně narušenějšími jedinci, navíc život ve vězení vzbuzuje pocit roztrpčení a nepřátelství ke společnosti a rovněž nálepka „kriminálník“ se stává stigmatem, které vadí jejich další sociální adaptibilitě. Právě tyto

úvahy vedou vesměs ve vyspělejších společnostech penologické výchovné pracovníky k úvahám o alternativních výchovných řešeních, k nimž patří zejména probace, která poskytuje více výchovných a terapeutických možností. Samotný výraz pochází z latinského slova „probare“, což znamená zkoušet – „zkoušený“ dostane možnost prokázat, že když dostane druhou šanci, bude se chovat sociálně vhodným způsobem.

Teorie probace zahrnuje jak prvky ochrany společnosti, tak i prvky nápravy delikventů. Nad delikventy vykonávají dohledy soudy nebo speciální probační orgány, které disponují vyškoleným personálem plnícím v zásadě dvojí funkci. Především se ujistějí, že delikvent plní podmínky probace, a následně pak mu poskytují kvalifikovanou pomoc při jeho reintegraci do společnosti. Podstatou je obecná myšlenka, že náprava delikventů je reálnější v přirozeném prostředí svobodné společnosti než za vězeňskými zdmi.

Vedle těchto ideálních teoretických základů však pro existenci probace svědčí i důvody mnohem pragmatičtější, zejména důvody ekonomické, a někdy též důvody humanitární. Při rozvíjení probace se totiž potvrzuje předpoklad, že sledování delikventů na svobodě je mnohem levnější než jejich pobyt v nápravných zařízeních a kromě toho se také rodiny neuvězněných delikventů zpravidla nestávají finanční přítěží státu. Pokud jde o humanitární aspekty, zohledňují se výkonem probace ve vyspělých státech i silící názory některých teoretiků, kteří se stále více dívají na nepodmíněný trest odnětí svobody jako na krutý a neobvyklý, neboť ve vězení se někteří delikventi stávají oběťmi i pravidelných psychických, fyzických a někdy i sexuálních útoků, a probace se proto v tomto kontextu považuje za humánnější prostředek postihu, výchovy a nápravy.

Snahy o vytváření efektivnějších modelů výchovy (převýchovy) delikventních osob ukazují, o jak složitý a dlouhodobý proces ve skutečnosti jde. Jde o proces, v němž se nelze vyhnout řadě chybných závěrů vycházejících často jen z povrchních nebo naivních představ o složitosti procesu výchovy (převýchovy) delikventů. Přestože v USA probíhá tento proces relativně nejdéle, není dosud ukončen. Průběh tohoto

procesu současně s mimořádnou naléhavostí ukazuje též na to, že pro jeho úspěšnost není vždy nejdůležitější forma jeho institucionalizované podoby, ale zejména způsob, jakým je realizován. Jelikož způsob realizace je vždy v rukou konkrétních výchovných pracovníků, je úspěšnost procesu neodmyslitelně spjata s jejich kvalitou a přístupem k vykonávané činnosti.

Jednotlivé průzkumy výchovných programů v USA, pokud byly prováděny, ukázaly, že profil sociálních pracovníků neboli „agentů“, jak je v některých státech nazývají, je značně rozdílný. Některé státy USA vyžadují vysokoškolské vzdělání příslušného směru, jiné chtějí jen maturitní vysvědčení. Přitom se výkon probace teoreticky zakládá výhradně na individuálním přístupu. V průběhu úvodního pohovoru by měl sociální pracovník (probační kurátor) určit nejvhodnější způsob výchovného dohledu. V závislosti na zjištěných informacích by pak měl v podkladové zprávě k výroku o trestu a na svých schopnostech při řešení problémů vypracovat plán výchovy (převýchovy) orientovaný na zařazení delikventa do společnosti. V rámci této diagnostické stránky zahajovací fáze probace se zkoumají rodinné problémy, pracovní schopnosti a minulost delikventa, jeho vzdělání a případná závislost na drogách či alkoholu. Během probace výchovný pracovník a delikvent by měli podle potřeby v těchto otázkách spolupracovat. Výchova se může omezit jen na osobní poradenství nebo může zahrnovat odeslání delikventa do léčebny, do školy na zvýšení kvalifikace nebo na pomoc při hledání zaměstnání. Některé probační orgány USA mají svá speciální oddělení s kvalifikovaným personálem na jednotlivé oblasti. Jiné orgány poskytují psychiatrické služby a strukturované skupinové poradenství. Jelikož delikvent je svým způsobem i nebezpečný pro společnost, je další úlohou výchovného pracovníka i ochrana společnosti, tj. určení úrovně nezbytného dohledu. Dohled může zahrnovat pravidelné návštěvy v bydlišti delikventa nebo na jeho pracovišti, jakož i pravidelné hlášení se v kanceláři výchovného pracovníka. Z toho plyne, že role těchto výchovných pracovníků je často též konfliktní. Kromě toho, že vystupují jako rádci a pomocníci, mají za povinnost sledovat též chování delikventa. V mnoha státech USA jsou to vlastně ozbrojené smírčí orgány. Pokud byly v USA při hodnocení jednotlivých výchovných programů hodnoceny též příčiny jejich nižší účinnosti, nezřídka byly konstatovány právě nedostatky v kvalitě výchovných pracovníků.

4.2 Probační pracovníci, problémy jejich práce

Kvalita pracovníků, jejich kvalifikace a profesní kompetence představují základní faktor úspěšnosti celého systému probačních služeb. Iniciardi (1994, s. 678) shrnuje výsledky výzkumů v 80. letech v zemi, která dala světu systém probace. Problémy uvedené autor situoval do tří základních oblastí.

Prvním problémem je velice rozdílná vzdělanostní úroveň, schopnosti a zkušenosti výchovných pracovníků. Ne všechny probační orgány v USA vyžadují od svých zaměstnanců vysokoškolské vzdělání a příslušnou praxi. V důsledku toho se do těchto orgánů dostávají mladí absolventi, pro které je práce v probačním úřadě fakticky jen prvním stupínkem další kariéry. V některých státech navíc byli zaměstnání v této oblasti i absolventi středních státních škol bez jakékoliv praxe v pedagogice, psychologii a sociální práci.

Dalším problémem, který se ovšem vyskytuje i u všech jiných profesí, je rozdílný přístup k výkonu práce. Při prováděných průzkumech bylo zjištěno, že ačkoli řada výchovných pracovníků je schopna zvládnout svou dvojí úlohu vychovatele a dohlázeatele, existuje též mnoho těch, kteří pracují buď jen na jednom, anebo na druhém extrémním pólu celého spektra své práce. Kromě toho existují „legalisté“, kteří kladou důraz na zákon pro zákon, jsou též „kariéristé“, kteří se většinou starají jen o svůj postup ve struktuře probačních orgánů, a jsou „státní byrokraté“, jejichž hlavní starostí je počítat roky do penze a snažit se o co nejvíc dní dovolené, nemocenské a mimoplatových výhod. Častým výsledkem je pak nezáměr o problémy a potřeby „zákazníků“, vyhýbání se odpovědnosti a nevyužívání pracovní doby.

Třetím okruhem problému je pomalý postup v kariéře takového výchovného pracovníka. V tomto odvětví jsou nejen nízké platy, ale i omezené možnosti povyšování. Výsledkem je znechucení, nespokojenost, cynismus a vysoká fluktuace kádrů. Navíc je zde problém s pracovní zatížeností. Jeden výchovný pracovník se někdy

stará až o 300 delikventů, podle toho, kde slouží. K výchovným a dohlížecím povinnostem se přidávají povinnosti při zpracování podkladových zpráv pro výrok soudu a v důsledku toho se výchova omezuje na telefonát, zda delikvent stále pracuje, a dohled spočívá často jen v písemném styku, aby se ověřilo, zda delikvent stále bydlí na uvedené adrese.

Typy delikventů se totiž rovněž velmi liší. Na jedné straně spektra je podle provedených průzkumů až čtvrtina delikventů, s nimiž nejsou žádné nebo jen malé problémy. Mnozí z nich jsou silně motivováni na dodržení podmínek probace a také je splní, bez ohledu na to, jaká pomoc či podpora se jim poskytuje. Na druhé straně je přibližně stejné množství delikventů, kteří jsou již natolik narušeni, že jen málo věcí by je mohlo změnit. Ani s pomocí probačních pracovníků proto podmínky probace obvykle nedodrží. Zbývající, asi polovina delikventů, stojí mezi těmito extrémly, a mohou se vydat oběma cestami, podle toho, jaká kvalita a intenzita výchovné práce je jim věnována. Přitom právě to jsou lidé, kteří by mohli z výchovných programů získat nejvíce. Přesto se zdá, že možná z humanitárních důvodů se věnuje nejvíce energie těm, u nichž je výslednost nejnižší. Výsledkem toho je, že systém výchovných a sociálních služeb poskytuje nejvíce pomoci, výchovy a dohledu narušeným osobám, které ji neocenují, nemají z ní užitek a systém se pak jeví jako neúčinný. Je na škodu věci, že v důsledku tohoto zaměření se opomíjí největší skupina, jejíž chování lze probací ještě účinně ovlivňovat. Přes toto všechno je uplatňování probace jistě významným a perspektivním nástrojem výchovy (převýchovy) delikventních osob, avšak stále nejsou vyřešeny problémy s vyhledáním nejúčinnějších institucionalizovaných forem provádění probace a velké nedostatky přetrvávají i v kvalitě a kvalifikaci výchovných pracovníků.

Činnost probačních pracovníků u nás se v současnosti vyvíjí a to v závislosti na celkovém stavu společnosti a stavu řešení aktuálních problémů v oblasti kriminality. Základem je obstarávání podkladů k osobě delikventa, j jeho rodinnému a sociálnímu zázemí, a zjišťování, ale i aktivní vytváření podmínek (pomoc) pro rozhodnutí o podmíněném zastavení stíhání, nebo pro schválení narovnání, resp. pro jednání a

uzavření dohody mezi delikventem a poškozeným, vykonávání dohledu nad chováním delikventa v případech, kdy bylo mocenským orgánem rozhodnuto o nahrazení vazby probačním dohledem, sledování a kontrola delikventa v průběhu zkušební doby a kontrola výkonu dalších postihů nespojených bezprostředně s odnětím svobody, včetně trestu obecně prospěšných prací. Ačkoli se může zdát, že v činnosti probačních pracovníků převládá jednoznačně jejich aktivní role až po rozhodnutí mocenského orgánu, náleží jim významné úkoly i před tímto rozhodnutím.

Při své práci jsou probační pracovníci v kontaktu nejen s delikventem, ale i s poškozeným (v této souvislosti mluvíme o klientech, resp. ve specifických případech o cílových skupinách), dále s osobami jejich bezprostředního sociálního okolí a spolupracují též s dalšími subjekty, které jsou způsobilé a ochotné se podílet na procesu naplňování trestní spravedlnosti – těmi jsou další důvěryhodné osoby, které mohou působit při zamezování a předcházení opakování delikvence nebo mohou nabídnout převzetí záruky za delikventa, popř. které realizují speciální výchovné programy, tj. probační resocializační programy. Z toho je patrné, že činnosti probačních pracovníků probíhají v širokém spektru, počínaje zjištěním delikventní situace a konče výchovnou a sociální pomocí po rozhodnutí mocenského orgánu. Právě rozhodnutí mocenského orgánu je významnou skutečností z hlediska dalšího postupu a zásad práce probačních pracovníků, a to především z hlediska zapojení delikventa do kontaktu s Probační službou (zda se zapojí dobrovolně či nedobrovolně), charakteru poskytovaných služeb a jejich vynutitelnosti (možnost využití forem kontroly a přinucení ze strany probačních pracovníků).

Ve stádiu po zjištění delikventní situace, avšak ještě před rozhodnutím mocenského orgánu, spočívá funkce probačních pracovníků především v objasňování příčin deliktu, urovnání z toho vzniklého sporu mezi delikventem a poškozeným a ve vytváření předpokladů k tomu, aby věc mohla být projednána v některém ze zvláštních druhů řízení nebo mohl být zvolen postih nespojený bezprostředně s odnětím svobody delikventa. Před rozhodnutím mocenského orgánu probační pracovníci usilují o hledání způsobu, jak se delikvent (klient) zapojí do procesu řešení deliktu a prostřednictvím

výstupů z probační činnosti se podílí na získání podkladů pro další postup mocenských orgánů. Tyto podklady mohou mít různou podobu. Může jimi být například dohoda mezi poškozeným a delikventem, komplexní probační zpráva před rozhodnutím, dílčí dokumenty nebo stanovisko klienta k možnosti podmíněného zastavení stíhání nebo k výkonu obecně prospěšných prací. Může se však jednat o i další specifické informace významné pro rozhodnutí, jako například potvrzení o nahlášení pojistné události a spolupráce s pojišťovnou, potvrzení o složení částky na obecně prospěšné účely apod. V případě, že se nepodaří s klientem navázat kontakt, je výstupem práce probačního pracovníka informace, že ke kontaktu s klientem nedošlo, nebo že klient spolupráci zcela odmítá, což má vždy význam pro další rozhodnutí ve věci.

V tomto stádiu může probační pracovník na základě vyhodnocení okolností případu, předpokládaného očekávání stran sporu a také výsledků individuálních jednání, ovšem také sám usilovat o nabídku využití probačních služeb. Pokud klienti v této fázi delikt ní situace nabídku kontaktu s probačním pracovníkem nevyužijí, nebo se ukáže, že charakter nabízených služeb a očekávání klientů nejsou v souladu se zájmy, které v řízení Probační služby prezentuje, pak je na místě ohleduplné, ale jasně definované ukončení spolupráce s klienty. Zahájení kontaktu s klientem je v této fázi vždy podmíněno vůlí klienta tento proces podstoupit, což v této fázi platí i vůči delikventovi.

Výsledkem činnosti probačních pracovníků před rozhodnutím je tzv. zpráva soudní pomoci, která podává ucelenou informaci o aktuální situaci delikventa, jeho postoji ke spáchanému činu, aktivitách, které podnikl směrem k řešení a kompenzaci škod, a návrh dalšího postupu spolupráce, který zohledňuje individuální okolnosti konkrétního případu. Tato zpráva zahrnuje i stanovisko poškozeného a představuje jak pro něj příležitost sdělit vlastní pohled na věc a vyjádřit své představy o řešení a kompenzaci situace, do které se v důsledku deliktu dostal.

Práce s klienty v průběhu sestavování zprávy má za cíl kvalitní podklady pro následné rozhodování mocenských orgánů (státního zástupce nebo soudu) s ohledem na

uplatnění vhodného přístupu, od něhož lze předpokládat, že z hlediska trestní spravedlnosti splní účel. Těžiště činnosti probačních pracovníků zde spočívá v případě informací pro případné nahrazení vazby na podkladě zjištění aktuální situace klienta (delikventa), jeho motivace a postojů ke spáchanému deliktu, k možnostem jeho resocializace na svobodě a mapování zázemí v jeho nejbližším sociálním okolí, koordinace spolupráce s dalšími institucemi, které se mohou podílet na přípravě a realizaci takového programu, jenž by mohl pobyt klienta ve vazbě nahradit nebo mohou nabídnout převzetí záruky, navázání kontaktu s poškozeným a zjišťování jeho stanoviska k deliktní situaci. Tyto materiály slouží jako podklad pro rozhodnutí o náhradě vazby jiným opatřením a svou povahou jsou blízké probační zprávě před rozhodnutím.

Hlavní těžiště práce probačních pracovníků však spočívá ve stádiu po pravomocném rozhodnutí mocenského orgánu a od tohoto rozhodnutí se dále odvíjí rámec činností, které Probační služba zajišťuje. Konkrétně jde o bezprostřední zajištění výkonu rozhodnutí, které v sobě zahrnuje prvky dohledu a uplatnění v dalších omezeních a povinnosti delikventa. Působení probačního pracovníka ve vztahu k delikventovi je zde spojeno s prvkem přinucení, a zaviněné nedodržení stanovených podmínek a povinností, popř. nerespektování omezení ze strany delikventa, zde může mít za následek pokračování v dalším stíhání, rozhodnutí o uložení trestu nebo o přeměně výchovného postihu na svobodě v trest spojený s odnětím svobody. Za účelem zjištění výkonu těchto rozhodnutí poskytují probační pracovníci delikventovi odborné vedení a pomoc, sledují a kontrolují jeho chování a spolupracují s rodinným a sociálním prostředím, v němž delikvent žije a pracuje, s cílem, aby v budoucnu vedl řádný život. V činnosti probačních pracovníků tak v tomto stádiu již dochází ke spojení represivní, kontrolní a dohledové složky působení se složkou podpůrnou a motivační. V této fázi své činnosti je probační pracovník při kontaktu s klientem již také vázán obsahem a povahou rozhodnutí mocenského orgánu ve věci a jim volené postupy a metody kontroly nesmí rozsah takového rozhodnutí překročit.

Při splnění úkolů probace ve fázi po rozhodnutí mocenského orgánu věnují probační pracovníci pozornost i poškozenému. Informují jej o skutečnosti, že v daném případě zahájila Probační služba svou činnost, a má-li poškozený zájem, informují jej dále i o povaze a smyslu uloženého rozhodnutí a metodách, které zatímco účelem používají. Ve vhodných případech jsou v kontaktu s poškozeným i ohledně otázky náhrady škody, popřípadě mu mohou zprostředkovat další sociální služby, které mu pomohou při vyrovnání se s obtížnou situací (psychickou i sociální) způsobenou deliktem. Tyto činnosti Probační služby mají u poškozených přispět k obnově pocitu bezpečí, sociální integrity a důvěry v systém trestní spravedlnosti. Klíčovou činností této fáze je však vykonávání dohledu nad chováním delikventa v případech, kdy bylo rozhodnuto o nahrazení vazby probačním dohledem. Tato činnost probačních pracovníků je však svou povahou blízká činnosti při dohledu uloženému v rámci podmíněného upuštění od potrestání s dohledem, podmíněného odsouzení s dohledem nebo podmíněného propuštění s dohledem. Ze strany probačních pracovníků je jedná o působení zahrnující kontrolu podmínek dohledu, případně dalších omezení stanovených ve výroku rozhodnutí, a dále odborné vedení a pomoc směřující k posílení schopnosti delikventa vést řádný život a podílet se na řešení příčin a následků spáchaného deliktu. Tato činnost, označovaná jako včasná pomoc, je orientovaná na sociální a psychologickou pomoc s obviněným a jejich reintegraci do běžného společenského života a je realizována s cílem shromáždit informace a klienta pozitivně motivovat k řešení důsledků deliktu v co nejranějším stádiu po jeho spáchání.

V obdobně významnou probační aktivitu jde i za situace, kdy výkon dohledu nad chováním delikventa byl dokonce uložen rozhodnutím mocenského orgánu. V tomto případě je úkolem probačních pracovníků individuální vedení klienta v průběhu zkušební doby, pozitivní ovlivňování jeho chování a navíc kontrola mocenským orgánem uložených podmínek dohledu. V tomto směru je důležitá především vytipovat otázky motivace klienta a stanovit způsoby jeho vedení při řešení následků delikventního chování a podporovat jej při rozvíjení jeho schopnosti žít v souladu s obecně uznávanými normami společnosti. Dojde-li při mocenském rozhodnutí k uložení přiměřených povinností a omezení, je úkolem probačního pracovníka vést klienta k jejich dodržování a dohlížet na jejich plnění. Dojde-li navíc k uložení

léčebného nebo výchovného programu, je úkolem probačních pracovníků koordinovat spolupráci s odbornými pracovníky těch zařízení, které uložený léčebný nebo výchovný program realizují.

Specifickou činností probačních pracovníků je oblast tzv. parole (čestné slovo), kterážto situace nastává při mocenském rozhodnutí o podmíněném propuštění delikventa z výkonu tresti odnětí svobody s dohledem. V této oblasti probační aktivity je specifická především cílová skupina klientů, kteří mají za sebou zkušenost s vězeňským zařízením a po určité době pobytu v něm začínají, při velmi časté ztrátě pozitivních sociálních kontaktů a zázemí, znovu žít na svobodě. Zde se práce probačních pracovníků liší od dříve uváděných jak okruhem subjektů, které je třeba do případu angažovat, tak i psychologicko–sociálním obrazem klienta. Náročné je zejména nalezení oblasti sociální motivace klienta, ale i nalezení prostředí, které je ochotno a schopno klienta přijmout a vytvořit mu potřebný základ pro další společensko–osobnostní uplatnění.

Podobně svou podstatou zvláští je činnost probačních pracovníků v rámci výkonu obecně prospěšných prací, kde probační pracovníci navazují kontakty se subjekty, u kterých výkon tohoto trestu probíhá, a dále pracují s delikventy, kteří mají individuálními pracemi svůj trest odpykat. Zde je práce s klientem spojena s jeho psychologickým a sociálním vedením, ve vzbuzení jeho motivace uložený postih řádně vykonat a pomoci mu zvládnout situace, které by mohly výkon tohoto trestu ohrozit.

V žádné z těchto oblastí však probační pracovník nesmí zapomínat ani na odstraňování následků deliktu ve vztahu k poškozeným a dalším osobám deliktem dotčených. Zde se jedná o vyjádření zásady korespondující s principy restorativní justice, při které mají probační pracovníci svou činností přispívat k řešení následků deliktu jako sociální události a zohlednit přitom nejen zájem delikventa a zájem veřejný, ale též zájmy osob, které byly deliktem poškozeny nebo dotčeny.

Úkoly a poslání Probační služby nelze plnit bez kvalifikovaných a náležitě vzdělaných odborníků, kteří by byli s to tyto sociální, filozofické a pedagogické úkoly zvládnout. O tento problém se začala zajímat již počátkem 90. let skupina studentů a přednášejících z katedry sociální práce Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, která v roce 1994 založila neformální „Sdružení pro rozvoj sociální práce v trestní justici“, k jejímž prvotním aktivitám patřilo zpracování projektů z oblasti řešení trestního konfliktu v kontextu trestního řízení z pohledu nových metod sociální práce. Konkrétně se jednalo o projekty „Soudní pomoc“ a „Mimosoudní vyjednávání – narovnání a probace“. Tyto projekty byly určeny pro realizaci Ministerstvu spravedlnosti ČR. Byť tyto projekty nebyly oficiálně uvedeným ministerstvem přijaty a nebyly realizovány v podobě navrženého experimentu, jak jejich autoři zamýšleli, přesto se staly významnou inspirací pro oblast činnosti později vytvořené Probační služby. Jelikož potřeba vzdělanostní úrovně pracovníků uvažované Probační služby byla více než zřejmá, byl v roce 2000 zahájen pilotní projekt kvalifikačního vzdělávání budoucích úředníků a asistentů Probační služby, který byl společně financován Nadací Open Society Fund Praha v rámci programu COLPI a Ministerstva spravedlnosti ČR a nevládní organizací Sdružení pro rozvoj sociální práce v trestní justici.

Díky této kvalifikační přípravě bylo možno, vzápětí poté, co zákon o Probační a mediační službě nabyt účinnosti, obsadit střediska probační služby úředníky a asistenty probační služby a zahájit činnost těchto středisek. Úředníci a asistenti probační služby jsou zaměstnanci státu v pracovním poměru. Úředníkem probační služby se může stát bezúhonná fyzická osoba, která je plně způsobilá k právním úkonům, musí mít vysokoškolské vzdělání ve společenskovědní oblasti (ukončené magisterské studium) a vykoná odbornou zkoušku o absolvování specializovaného kvalifikačního vzdělávání pro probační úředníky, které zajišťují jednotlivá střediska. Asistentem probační služby se může stát bezúhonná fyzická osoba starší 21 let, která je způsobilá k právním úkonům a získala středoškolské vzdělání ve společenskovědní oblasti.

Takto kvalifikačně vybavení pracovníci probační služby jsou v současné době dále vzdělávání, a to v souladu s požadavky na odbornou přípravu, další vzdělávání a

ověřování odborné způsobilosti úředníků a asistentů probační služby, které jsou dány zákonem. Vytváří se tak další úroveň vzdělávání, jejímž obsahem je absolvování kvalifikačního vzdělávacího kurzu pro úředníky a specializačního kurzu pro asistenty, které účastníkům poskytují jak teoretické znalosti z oblasti práva a probačních činností, tak i praktické dovednosti z komunikačních technik užívaných tzv. pomáhajících profesích. Absolvování tohoto kurzu je předpokladem pro složení odborné zkoušky. V systému vzdělávání těchto pracovníků je však prosazováno i naplňování třetí úrovně jejich odbornosti, která je tvořena celoživotním vzděláváním, v jehož průběhu jsou reflektovány aktuální změny právních předpisů a moderní metody v probačních činnostech. Součástí tohoto vzdělávání jsou též praktické semináře a setkání určené k reflexi případových studií.

Princip nápravy delikventních osob na svobodě spočívá na základě dichotomii trestu nespojeného s odnětím svobody a trestu s odnětím svobody spojeného. Tento pojem se logicky vztahuje na všechny nápravné koncepce v rámci určité společnosti. Nepochybně i v dávnější minulosti byla ukládána celá řada různých trestů, které lze označit za tresty vykonávané na svobodě. Nepochybně mezi ně patřily i sankce z koloniální doby, jako byly klády, pranýř, potápějící židle ale i veřejné bičování, popřípadě tresty peněžité namísto trestů spojených s odnětím svobody. Tímto způsobem bychom však ve vztahu k současnosti koncepci nových přístupů k trestům na svobodě příliš zjednodušili, jelikož je třeba brát v úvahu i další faktory, než jsou sankce a místa výkonu trestu.

4.3 Účinná resocializace v rámci probační služby

V rámci **penologie**, tj. vědního oboru, který lze nejobecněji charakterizovat jako vědu o trestech a trestání, resp. vědu o výkonu trestu a jeho účincích na osobnost lidí lze vymezit tyto základní pojmy a procesy. Východiskovým pojmem je zde **socializace**, neboli vrůstání člověka do života společnosti. Veteška (2015, s. 21) uvádí, že „úspěšný proces socializace prinášá jedincovo přijetí a ztotožnění s esé sociálními normami, hodnotami a rolemi“. **Resocializace** je proces nápravy a převýchovy i změny „vadné“ socializace – pachatele trestné činnosti. Jejím cílem je změnit osobnost pachatele – vězně – aby měla takovou kvalitu, která by zaručovala trvale ovládat jednání a chování

a provozovat takové činnosti, které jsou v souladu s normami společnosti, bez páčání trestné činnosti. Odsouzený pachatel by měl být připraven vést takový život, aby se nevrátil do původní kriminální skupiny – získat řádné zaměstnání, udržet si jej, pečovat o jiné. K tomu slouží resocializační programy, programy zacházení, vzdělávání odsouzených, penitenciární výchovné působení. Penologie se zabývá metodami zacházení s pachatelem trestných činů, které přispívají k tomu, aby byl pachatel na konci procesu opět integrován do společnosti jako řádný občan. Jde o proces od vzniku konfliktu se zákonem až po reintegraci do společnosti (ať už prostřednictvím státních či nestátních subjektů). V tomto kontextu hovoříme o **penitenciární péči** – speciální péči o vězně ve vězňství/vězeňském prostředí a penitenciární resocializaci – zahrnující působení vězeňského prostředí k dosahování nejsložitějších nápravně výchovných cílů. **Postpenitenciární péče** by měla plynule navázat na péči penitenciární. Včasné zahájení postpenitenciární péče např. snižuje riziko „šoku ze svobody“, zejména po dlouhodobějších trestech. Současné přístupy se již neomezují pouze na administrativní úkony při zajištění ubytování, zaměstnání atd. (tento charakter péče převažoval v minulosti). Nadále platí, že v prvních dnech se sociální pracovník snaží pomoci nalézt propuštěnému práci, ubytování, začlenění do sociálního prostředí, pomoc v oblasti pracovního práva a sociálně právních záležitostí. Poskytnuta může být rovněž finanční podpora a vedle toho jsou však klientovi nabízeny terapeutické aktivity, rodinná terapie, sociální výcvik, nebo poskytovány kontakty na NNO nebo charity, zabývající se např. pomocí drogově závislým nebo propuštěným z výkonu trestu apod. Účinnost těchto přístupů je v rozhodující míře závislá na motivovanosti propuštěného. Zvláštní pozici v systému postpenitenciární péče mají zdravotnická zařízení, kde se vykonávají ochranné léčby – buď nařízené soudem jako součást rozsudku nebo z rozhodnutí klienta (dobrovolné pobyty). V současné době někteří z vězňů vykonávají tyto léčby (protialkoholní a toxikomanické, sexuologické) přímo během výkonu trestu odnětí svobody ve specializovaných odděleních ve věznicích.

Postpenitenciární péči dělíme na nucenou, která je obvykle vymezená zákonem a v určité míře nadále propuštěného omezuje (např. probace, parola, ambulantní ochranné léčby apod.) a dobrovolnou, znamenající dobrovolné rozhodnutí klienta o zahájení ale i ukončení kontaktu, např. nízkoprahová centra, charitativní organizace, atd. Vantuch

(1982, s. 176) chápe postpenitenciární péči v užším smyslu, kdy osobám propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody je nabízena sociální péče a pomoc. V tomto pojetí se klade důraz na dobrovolnost, tedy aby tyto osoby měly možnost dobrovolně využít mimoústavní nápravně výchovné působení ve formě sociální péče a pomoci. Autor dále uvádí, tato péče může mít i širší smysl, tj. postpenitenciární péče je ve formě dobrovolné sociální péče a pomoci, ale hlavní je i nucený dozor pro určité osoby. Státní forma povinného nuceného dozoru by měla být pro zvláště narušené osoby, které se vracejí do společnosti po vykonání trestu odnětí svobody a u nichž je reálný předpoklad, že penitenciární působení nebylo ještě zcela účinné, nelze docílit úplné resocializace a reedukace a hrozí další recidiva. V nejširším slova smyslu sociální péče a pomoc je na základě dobrovolnosti, a je poskytována nejen osobám propuštěným z výkonu odnětí svobody, ale i všem ostatním pachatelům, kteří si odpykali jakýkoliv jiný právní následek trestného činu. Postpenitenciární péče by měla být vždy resocializační – proces readaptace na změněné životní podmínky a preventivní – proces předcházení recidivy kriminálního chování, předcházení ztráty sociální rovnováhy, předcházení poruchám vzájemných vztahů ke společenskému prostředí, narušení adaptace na kriminogenní prostředí.

Černíková (2005, s. 163) uvádí následující důvody potřeby postpenitenciární péče:

- „cíle penitenciarního procesu nebyly zcela dosaženy nebo nejsou ustáleny a propouštěný potřebuje odbornou pomoc při adaptaci na podmínky života ve společnosti
- první dny po propuštění je jakoby „v rekonvalescenci“ a může snadno podlehnout negativním vlivům (recidiva nastává nejčastěji do jednoho roku po propuštění)
- prožívaná krize prvních dnů na svobodě, bezradnost při řešení jinak běžných situací, obavy, úzkost, nevhodné sociální chování, šok ze svobody
- nálepka „kriminálního“
- důsledky prizonizace působení prostředí a vztahů za mřížemi, ztráta vlastní iniciativy, svobodného rozhodování o splnění povinnosti; (např. nutnost svobodného rozhodování se o splnění povinnosti, např. vstát do práce)

- pocit sociální vykořeněnosti –ztráta smyslu života, sebevědomí
- problémy s absencí nebo obnovením partnerských vztahů
- obnovení rodičovské role, obnovení nebo nalezení vztahu k dětem, nalezení cesty k nim, ztráta role rodiče

K tomu můžeme připojit:

- nutnost splácení dluhů a škod z trestné činnosti, znovu vytvoření materiálních podmínek života, ztráta zaměstnání;
- „vábení“ bývalých kamarádů, často právě z podsvětí nebo bývalých spoluvězňů, riziko relapsu (relaps = opakované selhání),zneužívání alkoholu nebo patologického hráčství zejména tehdy, pokud byly tyto fenomény v přímé nebo nepřímé souvislosti s trestnou činností
- obnovení pracovních návyků a profesních dovedností (pokud nebyl dotyčný zaměstnán v průběhu výkonu trestu)“.

V obecné rovině lze postpenitenciární péči chápat také jako integrální součást tzv. **kontinuální sociální péče**, který se od 90. let minulého století postupně etabluje v českém vězeňství. Kontinuální sociální péče zahrnuje práci s klientem ve všech fázích trestního řízení (ve vazbě i na svobodě), včetně soudního řízení i ve výkonu trestu. Jejím cílem je navázání socioterapeutického vztahu s cílem prevence sociální izolace klienta. Takto koncipovaná péče sestává ze tří klíčových oblastí: 1. Práce s rodinou klienta. 2. Omezování sociálně patologických skupin na klienta. 3. Pomoc klientovi při zabezpečování kontaktu klienta s institucemi (rozvoj klientových sociálních kompetencí).

Při výkonu péče o společensky nepřizpůsobené občany spolupracují obecní úřady s orgány činnými v trestním řízení s dalšími státními orgány, s nápravně výchovnými ústavy, zdravotnickými zařízeními, občanskými sdruženími, církvemi, charitativními a jinými organizacemi. Kvalitní postpenitenciární práce musí vycházet z kontinuální sociální práce sociálního kurátora v návaznosti na činnost dalších úřadů, organizací a institucí (soudy, úřady práce, léčebná zařízení, diagnostické a výchovné ústavy apod.), jejich vzájemné spolupráce a komplexního působení na klienta s cílem jeho sociální

rehabilitace. Kontinuální sociální práce je výsledkem rozsáhlé transformace systému sociální politiky a nahrazuje speciální (zvláštní) péči o osoby, které se vrátily z výkonu trestu odnětí svobody, tzv. postpenitenciární péči. Práce s klientem začíná již od první fáze trestního řízení na svobodě, pokračuje v době výkonu vazby, výkonu trestu odnětí svobody a také následně po výstupu z věznice. V souvislosti s kontinuální sociální péčí je třeba zmínit klíčového gestora systému, kterým je sociální kurátor, příp. kurátor pro mládež při konkrétním obecním úřadě. Tato je klíčová i z hlediska samotné postpenitenciární péče, neboť u kurátora by se měly „sbíhat“ informace o klientovi a kurátor by měl svým způsobem řídit aktivity spojené s klientovým resocializačním procesem.

Během pobytu ve vězení probíhá proces, který se nazývá **prizonizace osobnosti**. Jde o působení prostředí a vztahů na jedince, který se ocitl za mřížemi. Stručně řečeno, člověk je pozvolna vtahován do prostředí, kde tráví svůj čas a zpravidla se mění k horšímu. Někteří vězňové ztrácí vlastní iniciativu, upřednostňují cestu nejmenšího odporu. Pro vícekrát trestané osoby se stává stále víc normálním světem vězení, až nakonec neumí venku žít vůbec nebo jen s obtížemi. V rámci procesu prizonizace dochází ke změně preferenčních potřeb a hodnot, často ve smyslu identifikace s kriminálním chováním. Kromě toho má prizonizace i další aspekty, jakým je např. přijetí vězeňského argotu, coby komunikačního prostředku. V odborné literatuře se zmiňuje Dahrendorfův koncept syndromu deprivace (potažmo fenomén ghetta existence), tj. neschopnost vězně trvale se zapojit do zaměstnání na základě vlastních psychických bloků. Výrazné je riziko ztráty pracovních návyků (resp. nemožnost jejich získání u mladistvých odsouzených).

Jeden z hlavních problémů resocializačního procesu je návrat trestaných lidí do zaměstnání. O vážnosti situace mluví průzkum společnosti LMC, do kterého bylo zahrnuto 241 podniků v České republice. Z výsledků průzkumu vyplývá, že 55 procent zaměstnavatelů člověka se záznamem v trestním rejstříku do práce nepřijme. Současně průzkum ukazuje, že k této praxi nemají tyto firmy právní důvod. Tato praxe se někdy opírá o vnitřní procesy firem, vyplývá často ze špatných zkušeností s předchozími

případy. Z dalších uváděných důvodů jsou to nedostatečné pracovní návyky propouštěných z výkonu trestu, problémy s bydlením, strach z případných exekucí apod. Ke dni 14.2.2017 bylo ve výkonu trestu odnětí svobody 20.733 odsouzených, ale v roce 2016 jenom průměrně 47 a půl procenta odsouzených, tedy méně než polovina, ve vězení nastoupilo do práce. Průměrná mzda, již si pracující odsouzení mohli vydělat, činila v letech 2015 a 2016 průměrně 3.725 korun. Třeba za praní prádla ve věznici, za vaření či úklid, ale také za kompletaci letáků nebo nejrůznějších technických součástí motorů a strojů. Mohli tak alespoň částečně splácet dluhy nebo výživné (na majetek odsouzeného tedy nutně nemusela být vedena exekuce). „Více než dvě třetiny firem od uchazečů během náboru vyžadují výpis z rejstříku trestů,“ prezentuje další výsledky průzkumu Tomáš Ervín Dombrovský, analytik společnosti LMC, provozovatele portálů Jobs.cz a Práce.cz. „Jedenáct procent to dělá již v textu pracovního inzerátu, bezmála 68 procent společností výpis požaduje až před podpisem případné pracovní smlouvy.“ Odborníci však často poukazují na to, že chtít od uchazeče o práci výpis z rejstříku trestů je hluboce zakořeněný stereotyp, pro nějž není legitimní opodstatnění.

Pokud už firma člověka se záznamem v trestním rejstříku zaměstná (v průzkumu to explicitně uvedla necelá pětina dotazovaných společností), pak většinou na řadové pozice. Největší šanci mají uchazeči o manuální práce. Na post v managementu či zodpovědnosti za majetek a finance firmy dosáhnou bývalí trestanci jen v necelých dvou procentech případů. Pouze málo firem využívá dotaci z úřadu práce, které lze získat na vědomé zaměstnávání osob se záznamem v rejstříku trestů. Zaměstnavatelé si více cení vděku a z toho plynoucí loajality pracovníků, kterým dají šanci. Lidé s trestní minulostí jsou totiž motivováni pracovat, místa si váží a jsou to loajální zaměstnanci. „Radši dám práci snaživému bývalému vězni než nevděčnému absolventovi,“ nechal se slyšet jeden ze zaměstnavatelů. RUBIKON Centrum spolupracuje asi s 230 zaměstnavateli, v roce 2015 pomáhalo s hledáním práce více než sedmi stovkám klientů. U každého třetího se to povedlo, přes 77 procent lidí pak v zaměstnání pokračuje i po zkušební době. Centrum kromě toho pořádá akci s názvem Pohovory nanečisto, kde si uchazeči mohou vyzkoušet, jak to chodí při výběrovém řízení.

Naskytá se otázka, jak probíhá výkon odnětí trestu vztahu k pozdějším problémům resocializace. **Posláním Vězeňské služby ČR** je zajišťovat výkon vazby, výkon trestu odnětí svobody a bezpečnost a pořádek v soudních budovách. Vězeňská služba spravuje a střeží věznice a detenční ústavy. Dále střeží, předvádí a eskortuje vězněné osoby. **K dalším úkolům patří výzkum v oboru penologie, jehož výsledky aplikuje v praxi.** Na více než deset a půl milionu obyvatel České republiky připadalo ke dni 14.2.2017 celkem 22.688 vězňů, z toho ve výkonu trestu odnětí svobody se nacházelo k témuž dni 20.733 odsouzených dospělých a mladistvých mužů a žen. Vězni jsou rozmístěni ve 36 věznicích, kde se o ně stará více než jedenáct tisíc zaměstnanců. Každá věznice má svého ředitele, centrálně správu zajišťuje generální ředitelství, které spadá pod ministerstvo spravedlnosti. V České republice byly dosud čtyři typy věznic: s dohledem, s dozorem, s ostrahou a se zvýšenou ostrahou. Ve věznicích s dohledem vykonávali tresty lidé odsouzení za nejméně závažné trestné činy. Ve věznicích s ostrahou a se zvýšenou ostrahou byli umístěni pachatelé nejzávažnějších trestných činů. Od 1.10.2017 jsou nově zavedeny pouze dva typy věznic: s ostrahou a se zvýšenou ostrahou. Ve věznicích s ostrahou jsou pak jednotlivá odstupňovaná oddělení.

Výkon trestu odnětí svobody upravuje zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. Z obsahu těchto právních předpisů vyplývá, že odsouzený může být přijat do výkonu trestu odnětí svobody na základě pravomocného a vykonatelného rozhodnutí soudu a nařízení výkonu trestu, popřípadě na jejich základě vydané výzvy soudu k nastoupení výkonu trestu anebo příkazu soudu k dodání odsouzeného do výkonu trestu, a po ověření jeho totožnosti, aby byla vyloučena záměna osob.

Odsouzený ve svém osobním volnu se podle své volby v rámci časového rozvrhu dne věnuje sebevzdělávání, uspokojování svých duchovních a kulturních potřeb, zájmové činnosti nad rámec programu zacházení nebo odpočinku. Při výkonu trestu se podle možnosti věznice přihlíží i k požadavkům kulturních a náboženských tradic odsouzených cizinců. Činnosti konané v době osobního volna nesmějí být v rozporu s vnitřním řádem a účelem výkonu trestu. V průběhu výkonu trestu má odsouzený

možnost dalšího vzdělávání v rámci realizace programů zacházení. Věznice nabídne odsouzenému na základě komplexní zprávy výběr z alternativ programů, vycházejících z možností věznice, které pro něj považuje za vhodné. Přitom nemusí jít o výběr celého programu, ale jeho částí. Výběr programu stvrdí odsouzený podpisem. Alternativy jsou voleny tak, aby ve svém formativním důsledku byly rovnocenné. Kombinace alternativ umožňují sestavit programy v potřebné míře individualizované. Program zacházení s odsouzenými se člení na pracovní aktivity, vzdělávací aktivity, speciální výchovné aktivity, zájmové aktivity a programy zacházení s odsouzenými.

Zajímavým příkladem inovace péče o resocializaci odsouzených ve věznicích je unikátní možnost odsouzených, kterou mají v „otevřené věznici“ v Jiřicích na Nymbursku, která byla otevřena 16. října 2017. Věznice již před spuštěním tohoto projektu vypustila zatím pět daňků do obory u věznice, o které se stará zatím pět odsouzených, časem by jich mohli být desítky. Tento projekt dává lidem pracovní možnosti, získávají pracovní dovednost a návyky. Postupně dostanou vězni možnost starat se o ovce, kozy, malou zahradu a ovocný sad. Uvažuje se i o tom, že někteří vězni budou v oboře i bydlet v malých domcích s okny bez mříží. Uvedená činnost je výhodná i pro věznici, počítá se s prodejem masa a zemědělských produktů. Naše vězeňství v tomto smyslu hledá inspirace v zahraničí. Například v USA se poměrně rozsáhle vězni zapojují jako ochotníci do divadelních spolků a hrají pro ostatní vězně a někdy i pro veřejnost divadelní hry s tematikou viny, trestu, uvěznění a osvobození.

Pracovními aktivitami programu zacházení se rozumí: a) zaměstnávání, b) práce potřebná k zajištění každodenního provozu věznice, c) pracovní terapie, vedená zaměstnanci Vězeňské služby s potřebným odborným vzděláním. Odsouzený, který byl zařazen do práce, je povinen pracovat, pokud je k práci zdravotně způsobilý. Při zaměstnávání a vzdělávání odsouzených věznice zajišťuje jejich zařazování do práce odpovídající jejich zdravotní způsobilosti s přihlédnutím k jejich odborným znalostem a dovednostem. Za práci odsouzeným náleží odměna. Vězeňská služba vytváří podmínky proto, aby odsouzení mohli získat a zvyšovat si svoji pracovní kvalifikaci a rozšiřovat si svoji všeobecnou informovanost.

Vzdělávacími aktivitami programu zacházení se rozumí vzdělávání organizované či realizované středním odborným učilištěm, učilištěm a odborným učilištěm, vzdělávání vedené či kontrolované zaměstnanci oddělení výkonu trestu (oddělení výkonu vazby a trestu), a vzdělávání v korespondenčních kursech a v síti základních, středních, vyšších odborných nebo vysokých škol České republiky. Vzdělávání odsouzených je součástí programů zacházení s odsouzenými. Vzdělávání zajišťují zpravidla odloučená pracoviště středního odborného učiliště, učiliště a odborného učiliště. Ve věznicích, v nichž nejsou zřízena odloučená pracoviště středního odborného učiliště, učiliště a odborného učiliště, zajišťuje vzdělávání odsouzených oddělení výkonu trestu (oddělení výkonu vazby a trestu). Při zabezpečování povinné školní docházky mladistvých odsouzených spolupracují orgány Vězeňské služby s příslušnými školami a orgány státní správy a samosprávy ve školství. Z dokladů o vzdělávání odsouzených nesmí být patrné, že byly získány ve výkonu trestu. Odsouzení, kteří nedokončí studium v době výkonu trestu, mají právo studium dokončit v příslušné škole. Odsouzeným, vykonávajícím trest ve věznici s dohledem, věznici s dozorem nebo věznici pro mladistvé, může ředitel věznice povolit volný pohyb mimo věznici k docházce do školy. Odsouzeným zařazeným do některé z forem vzdělávání věznice vytvářejí vhodné podmínky pro studium, a to jak prostorové, tak organizační.

Speciálními výchovnými aktivitami programu zacházení se rozumí individuální a skupinová speciální pedagogická a psychologická působení vedená kompetentními zaměstnanci, zejména terapeutická (zejména sociální výcvik, psychoterapie, arteterapie, pohybová terapie), sociálně právní poradenství, a trénink zvládnání vlastní agresivity.

Zájmovými aktivitami programu zacházení se rozumí nejrůznější formy individuální a skupinové zájmové činnosti organizované a vedené zaměstnanci s potřebným odborným vzděláním, které rozvíjejí v souladu s účelem výkonu trestu schopnosti, vědomosti a sociální dovednosti odsouzených. Při nabídce alternativ programu zacházení je věznice povinna využívat co nejširší škálu forem, metod a prostředků, které vyžadují aktivní přístup odsouzených a obsahují prvky sebeobsluhy.

Programy zacházení s jednotlivými odsouzenými schvaluje ředitel věznice nebo jeho zástupce. Pokud si odsouzený nezvolí některou z navržených alternativ programu zacházení, zúčastní se minimálního programu stanoveného vnitřním řádem. Jeho základ tvoří pracovní aktivity odpovídající zdravotnímu stavu odsouzeného. Naplnění cíle programu zacházení jednotlivého odsouzeného se hodnotí pravidelně ve stanovených termínech. Při hodnocení se program zacházení aktualizuje v souladu s vývojem osobnosti odsouzeného a změnami v jeho chování a jednání. Hodnocení úspěšnosti plnění programu zacházení projednají zaměstnanci oddělení výkonu trestu (oddělení výkonu vazby a trestu) s odsouzeným; odsouzený se na aktualizaci programu zacházení podílí.

Programy zacházení jsou zpravidla vyhodnocovány jednou za měsíc ve věznici pro mladistvé, za dva měsíce ve věznici s dohledem a dozorem a ve výstupních odděleních věznic s ostrahou a se zvýšenou ostrahou, za tři měsíce ve věznici s ostrahou, za šest měsíců ve věznici se zvýšenou ostrahou. Aktualizací programu zacházení je i zařazení do minimálního programu zacházení či přechod do individualizovaného programu zacházení. Hodnocení úspěšnosti plnění programu zacházení je základním podkladem pro návrh na přeřazení odsouzeného do věznice jiného typu. Vzdělávání odsouzených je součástí programů zacházení s odsouzenými ve výkonu trestu odnětí svobody. Program zacházení se pro každého vězně zpracovává na základě komplexní zprávy, která obsahuje osobní a rodinnou anamnézu, délka trestu, charakteristiku osobnosti, příčiny trestné činnosti a náhled odsouzeného na to, jak si představuje svůj pobyt za vězeňskými zdmi. Součástí programu zacházení je rovněž určení způsobu vzdělávání odsouzeného a zahrnuje jeho účast na pracovní terapii nebo jiné činnosti.

Krátký exkurz do problematiky vzdělávání ve vězeňských zařízeních České republiky v řeči současně platných právních předpisů:

O vzdělávání odsouzených hovoří zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů.

Podle § 29 (zaměstnávání a vzdělávání odsouzených), vytváří věznice podmínky pro to, aby odsouzení mohli získat a zvyšovat si svoji pracovní kvalifikaci a rozšiřovat si svoji všeobecnou informovanost.

Podle § 34 (vzdělávání odsouzených) se odsouzeným, u nichž jsou pro to předpoklady, obvykle umožní, aby si získali vzdělání na základní nebo i střední škole, anebo se zúčastnili dalších forem vzdělávání, které jim umožní získat a zvyšovat si svoji pracovní kvalifikaci. Odsouzení zařazení do denní formy studia jsou pro účely tohoto zákona posuzováni jako odsouzení zařazení do práce.

Dále se vzděláváním odsouzených zabývá vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, a to její hlava čtvrtá.

Podle § 36 (realizace programu zacházení) se vzdělávacími aktivitami programu zacházení rozumív vzdělávání organizované či realizované středním odborným učilištěm, učilištěm a odborným učilištěm, dále jde o vzdělávání vedené či kontrolované zaměstnanci oddělení výkonu trestu (oddělení výkonu vazby a trestu) a o vzdělávání v korespondenčních kursech a v síti základních, středních, vyšších odborných nebo vysokých škol České republiky.

Podle § 46 (vzdělávání odsouzených) je vzdělávání součástí programů zacházení s odsouzenými. Zajišťují ho zpravidla odloučená pracoviště středního odborného učiliště, učiliště a odborného učiliště. Ve věznicích, v nichž nejsou zřízena odloučená pracoviště středního odborného učiliště, učiliště a odborného učiliště, zajišťuje vzdělávání odsouzených oddělení výkonu trestu (oddělení výkonu vazby a trestu).

Při zabezpečování povinné školní docházky mladistvých odsouzených spolupracují orgány Vězeňské služby s příslušnými školami a orgány státní správy a samosprávy ve školství. Z dokladů o vzdělávání odsouzených nesmí být patrné, že byly získány ve výkonu trestu. Tuto skutečnost lze považovat za významný motivační faktor pro rozhodování odsouzených o zahájení studia ve výkonu trestu odnětí svobody. Odsouzení, kteří nedokončí studium v době výkonu trestu, mají právo studium dokončit v příslušné škole. V praxi to znamená, že je-li odsouzený propuštěn z výkonu trestu odnětí svobody dříve než mohl ukončit studovaný obor, např. z důvodu podmíněného

propuštění, umožňuje Vězeňská služba dokončení studia v místě, kde bylo zahájeno, tedy v příslušné věznici. Odsouzeným, vykonávajícím trest ve věznici s dohledem, věznici s dozorem nebo věznici pro mladistvé, může ředitel věznice povolit volný pohyb mimo věznici k docházce do školy v civilním sektoru. Odsouzeným zařazeným do některé z forem vzdělávání věznice vytvářejí vhodné podmínky pro studium, a to jak prostorové, tak organizační.

Výchova ve věznicích je důležitým prostředkem práce s vězněm a přispívá k humanizaci vězeňství a dále je důležitým prostředkem k umožnění opětovného zařazení propuštěného vězně do společnosti. Zřejmě proto je prvním bodem Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy č. 12 z roku 1989 zabývajícím se výchovou ve vězení stanoveno, že všichni vězni mají mít přístup k výchově. Výchova by podle tohoto doporučení měla zahrnovat základní vzdělání, odbornou výchovu, kulturní a tvořivé činnosti, tělesnou výchovu a sporty, sociální výchovu a možnost navštěvovat knihovnu. Zákon č. 169/1999 Sb. v § 2 stanovuje, že „s odsouzenými ve výkonu trestu se musí jednat tak, aby bylo zachováno jejich zdraví, a pokud to doba výkonu trestu umožní, podporovaly se takové postoje a dovednosti, které odsouzeným pomohou k návratu do společnosti a umožní vést po propuštění soběstačný život v souladu se zákonem.“

Otázky související se vzděláváním a pracovním uplatněním vězňů jsou středem pozornosti vedení Vězeňské služby ČR stále. Dokladem toho je také informace v časopise „České vězeňství“ (4/2014, s. 12). Uvádí se zde, že, nejpozději do konce dubna 2016 vyrostou ve vězeních v Novém Sedle, v Opavě a v Příbrami nové dílny a učebny určené pro rekvalifikační a vzdělávací aktivity vězňů. Vyšší kvalifikace usnadní propuštěným začlenit se zpět do společnosti a sníží tak u nich riziko opakování trestné činnosti. Dílny budou postaveny díky finanční podpoře z Norských fondů 2009–2014. (Vězeňská služba ČR realizuje z Norských fondů 2009 – 2014 prostřednictvím programu CZ 15 – prioritní oblasti 32 Nápravné služby včetně alternativních trestů pět předem definovaných projektů, které jsou primárně zaměřené na integraci odsouzených zpět do společnosti v souladu s evropskými a mezinárodními normami v oblasti lidských práv, vzdělávání zaměstnanců Vězeňské služby ČR a výstavbu nových prostor pro zacházení s odsouzenými.)

Po výkonu trestu odnětí svobod se lidé vrací do společnosti. Během uvěznění působí na jedince různé vlivy, které formují jeho osobnost, jeho chování a jednání. Autor této dizertace podrobil tento proces bližšímu empirickému zkoumání se studenty českých a polských vysokých škol, budoucími odborníky pro tuto oblast. V rámci této cílové skupiny provedl sondu jejich názorů na proces efektivní resocializace. Názory této cílové skupiny předurčují budoucí pohled na danou problematiku po jejich odchodu do praxe. Druhou cílovou skupinou byly odsouzené osoby v ostravské věznici, tedy ti jejichž života se resocializace týká.

V rámci realizované sondy byla studentům Ostravské univerzity, katedry sociální pedagogiky, studujících předmět penologie v magisterském stupni položena otázka „**Co podle Vašeho názoru může nejvíce napomoci po dobu výkonu trestu odnětí svobody k účinné resocializaci odsouzených?**“ Respondentům z řad prezenčního studia (14 žen) a kombinovaného studia (6 mužů a 16 žen) a e-learningového studia (6 mužů a 2 ženy), byl předložen anonymní dotazník. Obsahoval osm volitelných variant v tomto znění, které jsou uvedeny v této tabulce.

Tabulka 2: Dotazník k faktorům účinné resocializace

<p>Co podle Vašeho názoru může nejvíce napomoci k účinné resocializaci?</p> <p>K jednotlivým výrokům přiřaďte číslo, které bude podle vašeho názoru vyjadřovat důležitost/preferenci, přičemž 1 je nejdůležitější... Svou volbu si rozmyslete (ve stupnici každou číslici 1 – 8 můžete použít jen jednou).</p> <p>K účinnější resocializaci odsouzených, po dobu výkonu trestu odnětí svobody, by podle mého úsudku přispělo:</p> <ul style="list-style-type: none">- motivace k sebevzdělávání- větší/úplná zaměstnanost ve VTOS- nácvik sociálních dovedností- práce s vinou, aby si svou trestnou činnost uvědomovali ve vztahu k oběti- široká paleta volnočasových aktivit- výroba dárků/potřeb pro charitu, dětské domovy
--

- při propuštění z výkonu trestu povinnost uhradit v plné výši výdaje za svůj pobyt ve vězení
- možnost setkávání se ve vězení s oběti trestného činu

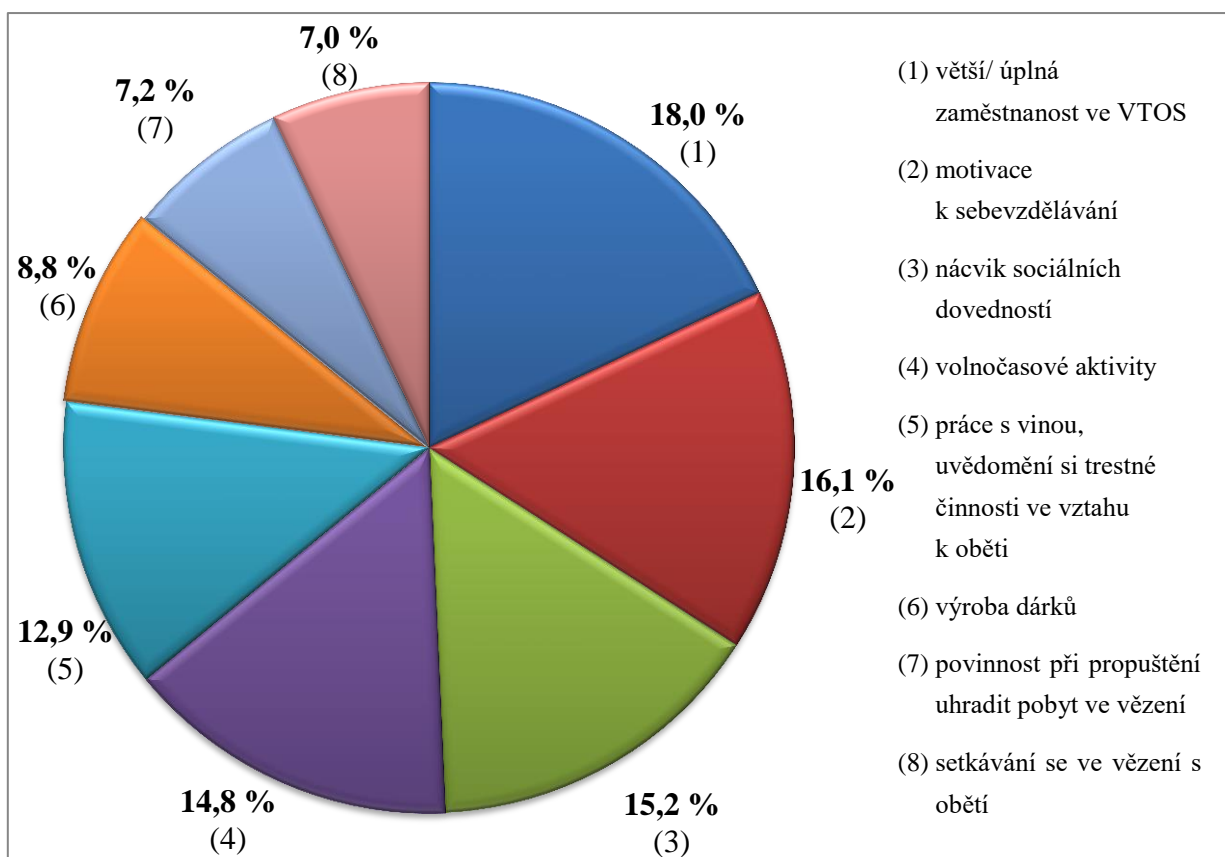
Ankety se zúčastnilo celkem 44 osob, z toho 12 mužů a 32 žen s celkovým průměrným věkem 37,6 roků. Nejmladší účastník ankety měl 22 roků a nejstarší 53 let (obě osoby – ženy).

Ze správně vyplněných a úplných anonymních dotazníků vyplynulo, že k účinnější resocializaci by přispělo:

1. Práce s vinou, aby si svou trestnou činnost uvědomovali ve vztahu k oběti
2. Nácvik sociálních dovedností
3. Větší/úplná zaměstnanost ve výkonu trestu
4. Motivace k sebevzdělávání
5. Při propuštění z výkonu trestu povinnost uhradit v plné výši výdaje za svůj pobyt ve vězení
6. Možnost setkávání se ve vězení s oběti trestného činu
7. Široká paleta volnočasových aktivit
8. Výroba dárků/potřeb pro charitu, dětské domovy

Odpovědi, které respondenti zařadili na první tři místa, představují v součtu v absolutním čísle celkem 49,3 procenta. Studenti konkrétně pak nejvíce preferovali práci s vinou. Domnívají se, že k větší resocializaci by u odsouzených přispěla skutečnost, aby si ve vztahu k oběti uvědomovali svou trestnou činnost (18 procent). Rovněž nácvik sociálních dovedností (16,1%) a větší, či zcela úplná zaměstnanost (15,2 procenta) by podle mínění studentů přispěla k jejich formování pracovních návyků a osvojení sociálních dovedností, které jim po propuštění na svobodu lépe usnadní a napomohou v zařazení se do většinové společnosti. Potěšitelné je zjištění, že respondenti na čtvrté místo zařadili otázku motivace k autoedukaci, tedy formě vzdělávání, na které v podmínkách dlouhodobého věznění (2 a více roky) mají odsouzení dostatečný časový prostor. Autoedukace přímo souvisí také s lepší

uplatnitelnosti na trhu práce, zaměstnatelnosti a celkové kultivací osobnosti. Na páté a šesté místo v pořadí významnosti, jako součást účinné resocializace, zařadili povinnost odsouzeného uhradit při propuštění z výkonu trestu v plné výši výdaje za svůj pobyt ve vězení a umožnit v případě zájmu oběti trestného činu setkávání se ve věznicí s pachatelem (odsouzeným). V diskusi respondenti vyjadřovali názor, že naplňování těchto dvou bodů představuje součást uvědomování si viny. Nejen často vyjádřené značnou finanční částkou, ale také psychické a fyzické újmy a jiné. Až na předposlední místo studenti zařadili jako účinný nástroj resocializace možnost účasti odsouzených v různých volnočasových aktivitách. Odpovědi studentů jsou znázorněny v grafu č.1.

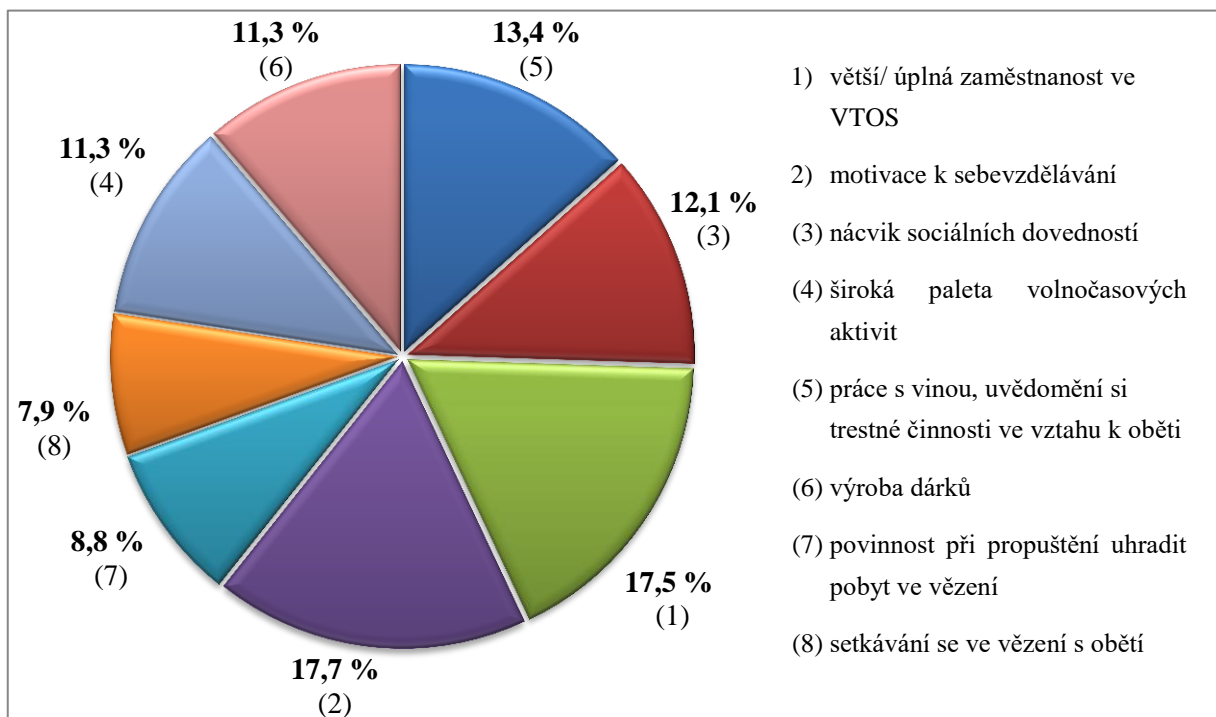

Graf 1: Názory studentů Ostravské univerzity efektivnost resocializace odsouzených

S výsledky tohoto šetření lze samozřejmě dále pracovat. Například postižení psychologické, vzdělávací a zaměstnanecké problematiky (práce s vinou, sociální

dovednost, práce ve výkonu trestu, sebevzdělávání) tvoří téměř 70% úspěchu v budoucí resocializaci apod.

Tentýž dotazník stejného obsahového zaměření byl předložen vězněným osobám ve dvou českých věznicích – pouze mužům, vykonávající trest odnětí svobody ve věznicích s dozorem a s ostrahou. Osloveno bylo 48 mužů ve věku 20 až 52 let, většina z nich i více trestaných. Pro informaci sděluji, že ke dni 14.2.2017 uváděla Vězeňská služba ČR počet 22.584 vězněných odsouzených osob, z toho 19.202 odsouzených dospělých mužů ve výkonu trestu odnětí svobody. (<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/rychla-fakta/> - dostupné 20.2.2017). K charakteristice výzkumného vzorku respondentů zpoza vězeňských zdí lze uvést, že odsouzení v kategorii "dozor" se většinou dopustili krádeže, maření úředního rozhodnutí, vyživovací povinnost a jejich tresty byly od 6 měsíců do pěti let. Muži, vykonávající trest v „ostraze“, se dopustili na svobodě loupežného přepadení, krádeží, vydírání, 2 z nich byli vrazi a téměř všichni brali drogy nebo byli často pod vlivem alkoholu. Délka trestu činila od 3 až do 14 let, byli ve věkové skupině od 25 do 46 let a překvapující informace – nikdo z nich nebyl ženatý. Výsledky šetření jsou uvedeny v grafu č. 2.

Graf 2: Názory vězněných osob na efektivní resocializaci

Z procentuálních údajů, vyplývajících z jednotlivých grafů, můžeme prostou komparací sdělit následující odlišné náhledy na danou problematiku. Obě skupiny – studenti (S) a vězněné osoby (V) se v pořadí umístění odpovědí na první dvě otázky uvedli jako prioritní větší nebo úplnou zaměstnanost a motivaci k sebevzdělávání i když v pořadí opačném. Z andragogického hlediska je třeba si zde všimnout, že právě zaměstnanost a sebevzdělávání, tedy přístup a postoj vězněných mužů ke kvalifikaci, rozhodne po jejich návratu do otevřeného prostoru o schopnosti a možnosti sebeuplatnění v pracovním procesu. Průměrná zaměstnanost, včetně i vzdělávacích a terapeutických programů, se pohybuje v českých věznicích kolem padesáti procent. (zdroj:<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacniservis/rychlafakta/>).

Autora průzkumu zajímalo srovnání pohledu studentů a vězněných na otázku viny – aby si uvědomovali svou trestnou činnost ve vztahu k oběti. Tuto otázku v žebříčku důležitosti umístili (S) na 5. pozici a (V) již na místo třetí. Širší paletu zájmových volnočasových aktivit označili (V) spolu s výrobou dárků na 5 – 6. místě. Obě skupiny obdobně zmínily (3. a 4. místo) nácvik sociálních dovedností, což často bývají i různá terapeutická a kontaktní setkávání, o které je ve vězeňské populaci zvýšený zájem, v první polovině otázek.

Překvapivé umístění přinesly v dotazníku shodné odpovědi na problematiku povinnosti uhradit při propuštění z výkonu trestu odnětí svobody náklady spojené s vězněním a možnost setkávat se ve věznicí s obětí trestné činnosti. Studenti i vězněné osoby je uvedli na posledních dvou místech dotazníku. Z obou částí průzkumu lze sestavit tuto srovnávací tabulku:

Tabulka 3: Srovnání faktorů efektivní resocializace odsouzených

Otázka	procenta S/V	Umístění S/V
větší/úplná zaměstnanost ve VTOS	18 % / 17,5 %	1/2
motivace k sebevzdělávání	16,1 % / 17,7 %	2/1

nácvik sociálních dovedností	15,2 % / 12,1 %	3/4
široká paleta volnočasových aktivit	14,8 % / 11,3 %	4/5-6
práce s vinou, aby si svou trestnou činnost uvědomili	12,9 % / 13,4 %	5/3
výroba dárků/potřeb pro charitu, dětské domovy	8,8 % / 11,3 %	6/5-6
při propuštění z VTOS uhradit výdaje	7,2 % / 8,8 %	7/8
možnost setkávání se s obětí trestného činu	7 % / 7,9 %	8/7

Poměrně zajímavé a celkově dokreslující jsou dojmy, postřehy a názory studentek k resocializaci odsouzených, které jsou pro úplnost uvedeny v příloze C.

Vzhledem k tomu, že předložená práce se zabývá činností probační a mediační služby jako důležité instituce pomáhající k resocializaci odsouzených pro propuštění z výkonu odnětí trestu odnětí svobody, byla v návaznosti na šetření provedené mezi studenty a vězňenými osobami provedena další sonda mezi pracovníky probační a mediační služby. Tito respondenti mají dlouhodobou zkušenost s reálnou resocializací odsouzených po jejich propuštění z výkonu trestu a jejich názory vycházejí z dlouholeté praxe v dané oblasti. Sonda byla provedena metodou polostrukturovaného rozhovoru. Pro rozhovor se podařilo získat dvanáct pracovníků probační a mediační služby (PMS). Téma rozhovoru bylo stejné jako u předchozího kvantitativního výzkumu „**Co podle Vašeho názoru může nejvíce napomoci po dobu výkonu trestu odnětí svobody k účinné resocializaci odsouzených?**“ Struktura rozhovoru odpovídala struktuře otázek dotazníku použitého v šetření mezi studenty a vězňenými osobami, a měla charakter diskuse nad významem následujících faktorů, které by v průběhu výkonu trestu měly přispět k lepší resocializaci vězňených osob.

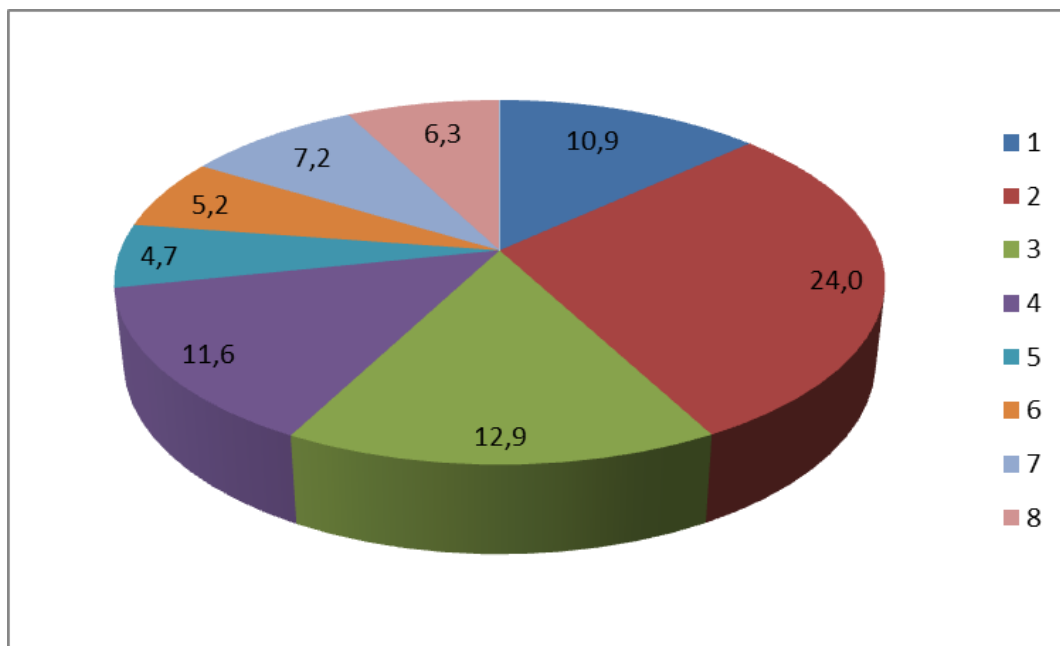
Jednalo se o totožná kritéria jako v předchozích šetřeních tj.:

- motivace k sebevzdělávání
- větší/úplná zaměstnanost ve VTOS (výkon trestu odnětí svobody)
- nácvik sociálních dovedností

- práce s vinou, aby si svou trestnou činnost uvědomovali ve vztahu k oběti
- široká paleta volnočasových aktivit
- výroba dárků/potřeb pro charitu, dětské domovy
- při propuštění z výkonu trestu povinnost uhradit v plné výši výdaje za svůj pobyt ve vězení
- možnost setkávání se ve vězení s obětí trestného činu

V průběhu rozhovoru respondenti projevili názor, že některá kritéria jsou ve svém významu rovnocenná a lze velmi obtížně stanovit zcela jednoznačně jejich pořadí. V průběhu rozhovoru byly klíčové výroky zaznamenány a na závěr rozhovoru vzájemně odsouhlaseny, aby nedošlo k jejich zkreslení.

Na základě realizovaných rozhovorů se ukázalo, že daná kritéria lze dle názoru respondentů rozdělit do dvou skupin. První skupina zahrnuje kritéria považovaná za podstatná a to: větší/úplná zaměstnanost ve VTOS, nácvik sociálních dovedností, práce s vinou a motivace k sebevzdělávání. Druhá skupina jsou kritéria obtížně realizovatelná nebo méně podstatná tj. možnost setkávání se ve vězení s obětí trestného činu, povinnost uhradit výdaje za svůj pobyt ve vězení, výroba dárků pro charitu, široká paleta volnočasových aktivit. Odpovědi jsou znázorněny v grafu č. 3:

Graf 3: Názory pracovníků probační a mediační služby na efektivní resocializaci

Respondenti uváděli k jednotlivým problémům následující názory:

Větší/úplná zaměstnanost ve VTOS:

Je považováno za velmi důležité pro následnou resocializaci. Respondenti jsou toho názoru, že je *zásadní pro resocializaci, to je naprosto zásadní věc, nastupují k VTOS často bez pracovních návyků, pokud nepracují, ztrácejí i ty nejzákladnější návyky, pracovní návyk považují za nejdůležitější k možnému zapojení po ukončení VTOS. Jakmile člověk žije ze sociálních dávek a nemá náplň dne vyplněnou prací, je riziko recidivy vysoké. Je to nutné, jinak nebude fungovat nic dalšího.* Respondenti dále uváděli, že je *důležité, aby vězni odcházeli s pracovními návyky a zaběhnutým režimem splácení (byť pomalého a postupného) svých závazků.*

Nácvik sociálních dovedností:

Je považováno za stejně zásadní jako zaměstnanost. Respondenti uváděli, že je to *hodně slabá dovednost mezi pachateli, po propuštění z VTOS (dlouhodobějšího) jsou hodně bezradní. Neumí spoustu věcí. Když někdo neumí koupit ani jízdenku, je to hrozné. Nejsou schopni vyplnit úřední formulář atp. Bohužel si mnohdy neumí ani vyprat nebo zajistit základní životní potřeby. Je potřeba pozvednout úroveň komunikačních dovedností. Když vidím, že ten člověk neumí napsat ani jednoduchý životopis, jak ho může někdo zaměstnat.*

Motivace k sebevzdělávání:

Respondenti považují za důležitou věc. Uvádějí, že osoby ve VTOS *jsou často bez vzdělání, je důležité dát jim možnost doplnit vzdělání. Souvisí to se zaměstnaností a doplňuje ji. Vzdělání by mělo vést k šanci získat práci po propuštění z VTOS. Můžou získat kvalifikaci i pro jednoduché práce.*

Práce s vinou, aby si svou trestnou činnost uvědomovali ve vztahu k oběti:

Dle zkušenosti pracovníků PMS si řada propuštěných vězňů svoji vinu neuvědomuje či nepřipouští. Často prý ventilují svoji nevinu a mají pocit křivdy. Objevovaly se

výroky typu: *Je důležitá, ale ne u všech docílitelná. Zažila jsem klienty, kteří po osobní konfrontaci s vinou změnili postoj ke své trestné činnosti. Myslím, že pokud by pracovali s vinou od samého začátku, nebylo by tolik recidivistů. Je to důležité jako prevence trestných činů. Moc to podle mne nefunguje.*

Při propuštění z výkonu trestu povinnost uhradit v plné výši výdaje za svůj pobyt ve vězení:

Zde se názory respondentů značně liší – od *určitě je to hodně dobrá věc* nebo *asi by to pro ně bylo motivující* přes *není to podle mne nutné až po stát musí mít na to, aby hradil pobyt. Hlavně ať zaplatí oběti. Hlavně by měly být hrazeny nezaplacené dávky na děti.*

Možnost setkávání se ve vězení s obětí trestného činu:

Dle názoru respondentů by to určitě byla dobrá věc. V praxi však není příliš reálná, řada obětí by o to neměla zájem. Některé konkrétní výroky: *Je důležité, aby viděli živé lidi, kterým ublížili. Je to přirozená součást mediace a té je málo. Je otázka, zda by o to oběti stály. Mohlo by to být zajímavé, ale nefunguje to. Zatím.*

Široká paleta volnočasových aktivit:

Respondenti se domnívají, že ve VTOS je této oblasti věnována dostatečná pozornost. Pro následnou resocializaci to není až tak podstatné. Ve volném čase by se měli věnovat sebevzdělávání.

Výroba dárků/potřeb pro charitu, dětské domovy:

Je to dobré, ale ne nutné. Byla by to možnost spojit s řádným zaměstnáním. Z hlediska resocializace je to považováno za méně významný faktor.

Uvedené tři části provedeného průzkumu efektivní resocializace odsouzených představují sondu do této mimořádně komplikované, ale společensky velmi významné problematiky. Celá tato oblast si vyžádá ještě daleko hlubší zkoumání, hledání souvislostí a nástrojů pro praxi. Společenská „nebezpečnost“ lidí propuštěných

z výkonu trestu se v praxi již dvakrát objevila při dvou rozsáhlejších amnestiích prezidenta republiky v polistopadových obdobích. Potvrzuje se ale i v běžné praxi vězeňského systému v podobě velké recidivy lidí, kteří si odpykali svůj trest.

Výsledky této sondy jsou v souladu s výstupy výzkumu realizovaného Institutem pro kriminologii a sociální prevenci 2017, který byl publikován v době dokončování této práce. V této zprávě (Tomášek 2017) jsou podrobně analyzovány faktory pracovního uplatnění po ukončení výkonu trestu na tzv. desistenci.

ZÁVĚR

Rozvoj právního systému v evropských zemích i u nás představuje velmi širokou problematiku. V řadě zemí existuje již dlouhodobě velmi propracovaný a velmi efektivně fungující institucionalizovaný systém. Na druhé straně této reality je skutečnost, jaké právní znalosti, jaké právní vědomí má občan, který většinou právní systém chápe jako propojení politiky, byrokracie a vrtošivých „rozmarů“ veřejného mínění. Příkladem je třeba trest smrti, kdy výzkumy veřejného mínění často odráží momentální postoje lidí ovlivněných nedávnou vraždou či jiným kriminálním činem. Disertační práce si klade za cíl zmapovat některé uzlové body nastíněné problematiky.

Bilanci řešených problémů je možno představit takto:

1. Byla provedena analýza řady teoretických prací z andragogiky a provedena rekapitulace a diagnóza zásadních témat této vědy. Ústředním tématem je zde učení dospělého, které bylo rozebráno v kontextu různých situací ve vzdělávací praxi, v dimenzi „klasické“ i elektronické.
2. Byl vymezen andragogický model k vyhledávání, zpracování a využití informací z právní oblasti. V této souvislosti lze podtrhnout zejména konstrukt tzv. fluidní kompetence člověka, tj. jeho schopnost vnímat spojitost svého jednání a chování s právním rámcem života společnosti. Příkladem z oblasti řízení lidských zdrojů je oblast pracovního práva. Nejde jen o to, že chování pracovníka je vymezeno pracovní smlouvou mezi ním a zaměstnavatelem. Jedná se zde o konkrétní projevy právního vědomí lidí, týkající se práv a povinností v rámci kolektivních smluv, tarifů, etických kodexů apod. V návaznosti na základní poznatky právní vědy byla v práci ukázána významná role právní osvěty a právního vzdělávání v současné společnosti.
3. Kritickému zkoumání byla podrobena oblast tzv. Právní autodidakce, kdy dospělí lidé využívají různé zdroje právního poradenství na odborných webech a portálech. V této souvislosti bylo provedeno srovnání situace v České republice s vybranými zeměmi světa.
4. Dizertační práce se také zaměřila na hledání a reflexi současných přístupů v řízení resocializaci trestaných osob v rámci probační služby. Této problematice

bylo věnováno empirické šetření s dotčenými sociálními skupinami, tj. studenty oboru penologie, pracovníky probační služby i s vězněnými osobami, tj. Budoucími klienty této instituce (focus group).

5. Jelikož v případě Probační služby jde v České republice o poměrně novou instituci, ukazují se i některé nedostatky, které je třeba v průběhu rozvíjení činnosti této instituce průběžně řešit. Především se ukazuje nejednotnost postupů soudů při ukládání alternativních sankcí, ačkoli zkušenosti ukazují, že tam, kde uložení alternativní sankce předchází zpráva probačního pracovníka, je efektivnost a úspěšná realizace uložené sankce vyšší. Proto je třeba zajistit, aby se zkušenosti probačních pracovníků a výsledky jejich práce podařilo v co nejširší míře přenést i do praxe justice. To potvrzují i výzkumy Institutu pro kriminologii a sociální prevenci zaměřené na instituty alternativ v trestním řízení. Zatím tomu tak vždy není a na střediska Probační služby jsou ze strany mocenských orgánů předávány i věci, které se netýkají pouze alternativy obecně prospěšných prací a institutů s dohledem, nýbrž často i věci spojené již jen s agendou vykonávacího řízení. Na střediska jsou tak přesouvány úkoly, které by spíše náležely do náplně práce vyšších soudních úředníků. V řadě rozhodnutí mocenských orgánů také ještě nebývá vymezen úkol spojený s probací, který by měl probační pracovník plnit.

Celkové vyznění této dizertační práce je možno stručně charakterizovat následovně: Uplatnění andragogiky v oblasti právní edukace, právního poradenství i řízení resocializace potrestaných osob představuje pole velmi široké. Práce ukázala, že andragogika nabízí pro dané oblasti řadu potřebných postupů, principů a metod, které činí právní procesy efektivnější, cílenější a kvalitnější.

Resumé

Dizertační práce představila andragogiku jako vědu, jejímž ústředním tématem je učení se a vzdělávání dospělých. V první kapitole je analyzován proces učení se dospělých z hlediska procesuální stránky, mechanismů a kompetencí. Studium teoretické literatury, zdrojů a pramenů ukázalo, že andragogika přináší obecné, praxí i výzkumem podložené principy učení, ale současně není schopna v sobě zahrnout všechny možné cíle, záměry a obsahy učení se a vzdělávání dospělých. Andragogika je chápána jako otevřená věda, kooperující s ostatními disciplínami, neboť učení se a vzdělávání dospělých probíhá v mnoha životních situacích jedince. Dizertační práce se orientovala na využití andragogických přístupů v oblasti právní edukace. Člověk se ve svém pracovním i společenském životě pohybuje v řadě situací, které jsou regulovány právními normami. Orientace v těchto normách a předpisech je důležitá nejen pro jeho profesní kariéru, ale také pro jeho adaptaci pro život ve společnosti. Prvním důležitým výstupem práce je model zpracování a využití informací z právní oblasti, který se opírá o tzv. fluidní kompetence člověka. Fluidní kompetence představuje schopnost člověka propojit své chování s požadavky a normami při řešení svých pracovních a životních problémů. Tyto kompetence mohou vznikat v systematickém právním vzdělávání nebo v procesu autodidakce. Druhým výstupem práce je analýza učení dospělého prostřednictvím elektronického učení s využitím webů a portálů z právního poradenství. Třetím výstupem práce je analýza probačních služeb, které poskytuje stát i neziskové organizace, a které se zaměřují na řízenou resocializaci osob propuštěných z výkonu trestu. Autor práce podrobil tuto oblast výzkumnému šetření a snažil se ukázat možnosti andragogických postupů v rámci probační práce. Šetření prováděné formou focus group ukázalo, že všechny zainteresované a dotčené sociální skupiny (současní i budoucí probační odborníci a jejich klienti) považují edukaci, nácvik sociálních dovedností a sebevzdělávání osob propuštěných z výkonu trestu za klíčové postupy při realizaci jejich bezproblémového návratu mezi řádné občany. Dizertační práce prokázala, že andragogické koncepty jsou vhodné pro analýzu životních cest dospělého člověka a mohou též sloužit jako návody, jak procesy učení a vzdělávání ovlivnit jednání a chování lidí v souladu se společenskými cíli.

Resume

The dissertation thesis has introduced andragogy as a science whose central topic is adult education and learning. The first chapter analyses the process of adult learning in terms of processes, mechanisms and competencies. The study of theoretical literature and sources has shown that andragogy brings general practise and research –based principals of learning, but at the same time is not able to include in itself all possible goals, purposes and contents of adult education and learning. Andragogy is understood as an open science, cooperating with other disciplines, as adult education and learning takes place in many individual’s life situations. The dissertation thesis has focused on the use of andragogical approaches in the area of legal education. A person, in his work and social life, goes through a number of situations that are regulated by legal standards. Orientation in these standards and regulations is important not only for his professional carrier but also so that he can adapt himself for the life in the society. The first important output of the thesis is the model of processing and utilization of information from the legal field which relies on the so-called fluid competencies of human beings. Fluid competence is the ability of a person to connect his/her conduct with requirements and standards when solving his/her work and life problems. These competences may occur in systematic legal education or in the process of self-education. The second output of the thesis is adult learning analysis through electronic learning, using the webs and portals from legal counselling. The third output of the thesis is probation services analysis provided both by state and non-profit organisations, being focused on controlled resocialization of persons after being released from imprisonment. The author of the thesis submitted this area to research survey, trying to point out to the possibilities of andragogical procedures within probation work. The focus group survey has shown that all interested and affected social groups (both the current and future probation specialists and their clients) consider education, social skills training and self-education of persons released from imprisonment to be the key steps when they return among ordinary citizens. The dissertation thesis has shown that andragogical concepts are suitable for analysing the adult’ s life paths and can also serve as instructions how the education and learning processes can influence the behaviour and conduct of people in accordance with social goals.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

BELZ, H., SIEGRIST, M. Klíčové kompetence a jejich rozvíjení. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-86432-03-3

BENEŠ, M. Filozofické a historické souvislosti vzdělávání v kontextu kompetencí. In VETEŠKA, J. a kol. Teorie a praxe kompetenčního přístupu ve vzdělávání. Praha: Educa Service, 2011. ISBN 978-80-87306-09-3

BENEŠ, M. a kol. Lidský potenciál a vzdělávací marketing v andragogickém pohledu. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. ISBN 80-8686-04-x

BENEŠ, M. Andragogika. Teoretické základy. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. ISBN 80-86432-23-8

BENEŠ, M. a kol. Marketing a práce s absolventy vysokých škol. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. ISBN 80-86432-06-8

BENEŠ, M. Andragogika. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4824-5

BIRKENBIHL, V. F. Nebojte se myslet hlavou. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-620-9

BIRKENBIHL, V. Učení dospělého – biologické, pedagogické a sociální aspekty. Hradec Králové: Centrum andragogiky, 2009 (teze k přednášce)

BUCKLEY, R., CAPLE, J. Trénink a školení. Brno: Computer Press, 2004. ISBN 80-251-0358-7

ČERNÍKOVÁ, V. Sociální ochrana (Kriminologický pohled na terciální prevenci). Policejní akademie ČR: Praha, 2005. ISBN 80-7251-207-2

České vezeňství č. 4/2014. Vydavatel: Vězeňská služba České republiky, Praha, ISSN 1213-9297. s.12

FULLER, R. L. Morálka práva. Praha: Oikoymenth, 2009. ISBN 80-86005-65-8

HRONÍK, F. Rozvoj profesních kompetencí andragoga. Příspěvek na mezinárodní konferenci Univerzity Mateja Bela Fakulty humanitních vied Banská Bystrica 23 – 24. listopadu 2006

HRUŠKOVÁ, O., OUŘEDNIČKOVÁ, L., ŠTERN, P. K některým teoretickým a praktickým otázkám probační služby, Trestní právo 7 – 8/1997

KONCEPCE ROZVOJE PROBACE A MEDIACE DO ROKU 2025, Probační a mediační služba České republiky 2017

ILLICH, I. Odškolštění společnosti. Praha: SLON, 2001. ISBN 80-85850-96-6

INCIARDI, J. A. Trestní spravedlnost. Praha: Victoria Publishing, a.s., 1994. (bez ISBN)

KALHOUS, Z., OBST, O. Školní didaktika. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-253-X

KALNICKÝ, J. Systémová andragogika. Ostrava: Pedagogická fakulta UO, 2007 (bez ISBN)

KALVODOVÁ, V. Doporučená evropská pravidla v oblasti společenských sankcí a opatření- významné východisko pro legislativu členských států Rada Evropy v oblasti alternativních sankcí, Časopis pro právní vědu a praxi č. 2/1995

KRPÁLEK, P., KADAŇOVÁ, E. Efektivní styl práce vysokoškolského učitele. Žatec: Ohře Media, 2014. ISBN 978-80-905122-7-6

MAŇÁK, J., JANÍK, T. Problémy kurikula základní školy. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 80-210-41-25-0

MERTENS, D. Schlüsselqualifikationen. München: Institut für Arbeitsmarkt und Berufsforschung, 1974 dostupné na <http://www.iab.de>

MIKLOŠÍKOVÁ, M. Tvořivost a didaktická kompetence vysokoškolských učitelů. Žatec: Ohře Media, 2015. ISBN 978-80-905122-9-0

MICHL, O. Parole? To je přece čestné slovo! Příloha časopisu České vězeňství č. 5 a 6/1996

MUŽÍK, J., BENEŠ, M. (ed.) Aplikace andragogiky v různých oblastech společenského života. Žatec: Ohře Media, 2016. ISBN 978-80-906287-5-5

MUŽÍK, J. Management pracovního výkonu. Žatec: Ohře Media, 2016. ISBN 978-80-906287-4-0

NOVOTNÝ, O. Alternativy věznění, Právní praxe č. 2/1993

PALÁN, Z. Lidské zdroje. Výkladový slovník. Praha: Academia, 2002. ISBN 80-200-0950-7

RANDBUCH, D. O napětí mezi účely práva. Praha: Wolter Kluwer ČR, 2012. ISBN 978-80-7357-919-7

TUMA, M. Tvořivé procesy člověka. Bratislava: Úrad priemyselného vlastníctva, 2001. ISBN 80-88994-08

TOMÁŠEK J. a kol. Zaměstnání jako faktor desistence, Institut pro kriminologii a sociální prevenci 2017, ISBN 978-80-7338-166-0

VANTUCH, P. Aktuální otázky postpenitenciární péče. Brno: Masarykova univerzita, 1992 (skriptum)

VETEŠKA, J., TURECKIOVÁ, M. Kompetence ve vzdělávání. Praha: Grada Publishing, 2008. ISBN 978-80-247-1770-8

VETEŠKA, J. Proměny školního vzdělávání v biodromálním kontextu. Praha: Verlag Dashófer, 2011. ISBN 978-80-86897-39-4

VETEŠKA, J. Mediace a probace v kontextu sociální andragogiky. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-898

VOŇKOVÁ, J., CHALUPOVÁ, J. Sociální práce s pachateli. Praha: Leges, 1992

ZOUNEK, J. E-learning. Brno: Muni Press, 2009. ISBN 978-80-210-5123-2

Vybrané webové stránky a portály s právní tematikou (viz kapitola 3 práce – 29 obrazovek)

Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. I. ÚS 2427/11 ze dne 15.2.2012, uveřejněný na <http://nalus.usoud.cz>

Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. IV. ÚS 23/05 ze dne 17.7.2007, uveřejněný na <http://nalus.usoud.cz>

Internet, uveřejněné materiály a www.spj.cz, stránky Sdružení pro rozvoj v trestní justici – Institutu pro probaci a mediaci

Seznam použitých zahraničních zdrojů

BECKER, L. Strategic Management. London: Sage Publications, 2002. ISBN 1452234981

BIRKENBIHL, V. F. Lernen lassen. München: Mvg Verlag, 2012. ISBN 978-3-636-07251-1

BOHNENKAMP, S. Naturwissenschaften und Weiterbildung. München: BVK Buch Verlag Kempen, 2013. EAN 9783867403375

BROOKFIELD, D.S. Understanding and Facilitating Adult Learning. San Francisco: Jossey- Bass, 1996. ISBN 978-1-878380-06-7

CORIAND, R. Allgemeine Didaktik. Stuttgart: W. Kohlhammer, 2015. ISBN 978-3-17-030171-9

DEMING, W. E. Sedm smrtelných chorob firem. Přednáška na zasedání společnosti Automotive Hall o Fame (automobilová síň slávy). Tokio, 1981 (překlad tezí z Wikimedia Commos M. Folbrechtová)

DÖRNER, D. A. Concept for Data Management and Processing. München: Doerner Institut (interní materiál)

DUDEN, München: Bibliographisches Institut, 2002. ISBN 978-3-411-91223-0

Digital Governance in Municipalities Worldwid, online dostupné z <https://spaa.newark.rutgers.edu/egov> [online]. [cit. 2017-11-07].

ERPENBECK, J., a ROSENTIEL, L. Handbuch Kompetenzmessung. Stuttgart: Klett Weiterbildung Service, 2003 (studijní materiál)

FELTEN, M. Schluss mit dem Bildungsgerede. Gütersloh: Gütersloher Verlaghaus, 2012. ISBN 978-3-579-06670-7

FREIRE, P. Pedagogía del oprimido. Madrid: Siglo. 2008. ISBN 978-323-0184-1

GRACE, A. P. Striking a Critical Pose: Andragogy – Missing Links, Missing Values. International Journal of Lifelong Education 15/1996, s. 382-392

- HACKER, M. Neue Strategie der Handlung. Berlin: GBI Genios Wirtschaftsbank, 1999. ISBN 978373903257
- HEYSE, V., ERPENBECK, J. Kompetenz training. München: Schäffer Poeschel, 2004. ISBN 01738401
- CHOMSKY, N. Lectures on Government and Binding: The Pisa Lectures. Berlin, New York: Mouton de Gruyter, 1981. ISBN 0-394-49956-5
- CHRISTODOULOU, D. Seven Myths about education. London: Routledge, 2014. ISBN 978-0-415-74681-6
- JONASSEN, D. H., GRABOWSKI, B. L. Handbook of Individual Differences. Learning and Instruction. Hillsdale: Erlbaum, 1993. ED 407938
- JONSON, D. W. Teaching. Dostupné na <http://www.researchgate.net/profile/David-Jonson50/publikations>
- KALMHOUT, A. M. van, DERKS, J. T. M., Probation and Probation Services, a European Perspective. Amsterdam: Wolf Legal Publishers (WCP), the Netherlands, 2012
- KNOWLES, M. S., HOLTON, E. F., SWANSON, R. A. The Adult Learner. New York: Routledge, 2015. ISBN 978-0-415-73906
- KNOWLES, M. S. The Making of an Adult Education. San Francisco: Jossey-Bass, 1989. přístupné na <http://www.occe.ou.edu/hallo-flame/knowles.htm>
- LUHMANN, N. Das Erziehungssystem der Gesellschaft. Frankfurt am Main: Suhrkamp, 2002. ISBN 3-518-29193-9
- MANDL, H., KOPP, B. Blended Learning. Forschungsfragen und Perspektiven. Dostupné na <http://www.researchgate.net/publikation/299798937>
- McGRAV-HILL, Adaptive Learning – manuál k elektronickým produktům k on-line produktům.
- MERRIAM, S., CAFATELLA, R. S. Learning in Adulthood: A Comprehensive Guide. Chicago: University of Chicago Press, 1999. EAN 9780226756939

- MERTENS, D. Schlüsselqualifikationen – Thesen zur Schulung für eine moderne Gesellschaft. Mitteilungen aus der Arbeitsmarkt- und Berufsforschung, 1974/7, s. 36-43
- MICHELSEN, N. F. The American Ephemera for the 20th Century. San Diego: ACS Publikation, 1994. ISBN 0920417310
- MINTON, S. J. Using Psychology in the Classroom. London: Sage, 2012. ISBN 978-1-4462-0165-7
- MOCKER, M. Strategic Information Management. Rotterdam: Rotterdam School of Management, 2014 (studijní materiál)
- MUDRA, W. Kompetenz im Betrieb. Stuttgart: Kohlhammer, 2004. ISBN 3-87181-390-7
- MÜLLER – VORBRÜGGEN, M. Handbuch Personalentwicklung. Eschweiler: M-V Consulting, 2001 (studijní materiál)
- PACHER, M. Educational Technology. Oxford: University Press. EAN 9780194003339
- PRATT, D. D. Andragogy After Twenty – Five Years. San Francisco: Jossey Bass, 1993. ISBN 0-7566-4119-5
- RAUNER, M. Unterrichtsprozess. Köln: GRIN Verlag, 1988. ISBN 9783656317692
- ROGERS, J. Adult Learning. New York: Open University Press, 2001. ISBN 978-0-33-522535-4
- SHELTON, A. Grundlagen der Arbeitspädagogik. Heidelberg: Quelle & Meyer, 1994. ISBN 3-494-02119-8
- SPRANGER, E. Psychologie Tübingen: Erbenhard Karls Universität, 1953 (bez ISBN)
- STRAKA, G. A. Neue Lernformen in der bundesdeutschen Berufsbildung – neue Konzepte oder neue Etiketten? Bremen: Institut Technik und Bildung. Forschungsberichte Nr 19/2003
- TEODORO, A. Globalizacao e educacao. Porto: Edições Afrontamento, 2003. ISBN 978-36-0665-8

VESTER, F. Leitmotiv Vernetzes Denken. München: Heyne Sachbuch, 1991. ISBN 3-453-04020-1

VOLLBRECHT, I. Social Media. Přístupné na <http://grancad.com/predirek.vollbrecht-1/about>

WITT, C. Pädagogische und didaktische Grundlagen. Hagen: Fernuniversität Institut für Bildungstheorie und Medienpädagogik, 2010 (studijní materiál)

SEZNAM ZKRATEK

HW	-	Hardware
SW	-	Software
TW	-	Teachware
ICT	-	International Computer Technology
PMS	-	Probační a mediační služba
VTOS	-	Výkon trestu a odnětí svobody

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ

Seznam obrázků

Obrázek 1: Andragogická analýza učení I	20
Obrázek 2: Andragogická analýza učení II	22
Obrázek 3: Atlas kompetencí podle Heyse, Erpenbecka	31
Obrázek 4: Model kompetencí v podnikání podle Müller - Vorbrüggen.....	32
Obrázek 5: Vztah občan a stát, působení právního systému	56
Obrázek 6: Proces osvojování právních informací	57
Obrázek 7: Tvorba tzv. fluidní kompetence člověka	59

Seznam tabulek

Tabulka 1: Kritéria metodologické analýzy webových stránek a portálů.....	68
Tabulka 2: Dotazník k faktorům účinné resocializace.....	126
Tabulka 3: Srovnání faktorů efektivní resocializace odsouzených	130

Seznam grafů

Graf 1: Názory studentů Ostravské univerzity efektivnost resocializace odsouzených	128
Graf 2: Názory vězňených osob na efektivní resocializaci.....	129
Graf 3: Názory pracovníků probační a mediační služby na efektivní resocializaci	132

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Doporučený postup pro diagnostiku a plánování učení (podle Knowlese).....I

Příloha B - Vstupní obrazovky analyzovaných webů a portálů právního poradenství VI

Příloha C - Záznamy z průzkumu v Ostravské vazební věznici..... XXI

Příloha A - Dotazník

Příloha A – Doporučený postup pro diagnostiku a plánování učení (podle Knowlese)

Ovládnutí *andragogiky v praxi* na úrovni usnadňovatele i administrátora je samo o sobě cestou k učení. Sebehodnocení i vzájemné hodnocení poskytují důležitou reflexi, co se týče současného stavu věcí. Obecná otázka odbornosti v usnadnění a plánování může vyprovokovat důležité neočekávané reakce. Ale i tak, mít cílené otázky související se solidní teorií a praxí učení se dospělých, udává lepší směr pro zlepšení. Zde je doporučený postup pro diagnostiku a plánování.

Auto-diagnostická hodnotící stupnice kompetencí

Jméno -----

Program -----

Na stupnici v rozmezí 0 až 5 označte úroveň každé kompetence požadované pro provedení určité role, do které se plánujete zapojit písmenem R v příslušné kolonce. Potom označte současnou úroveň vývoje každé z kompetencí písmenem P v příslušné kolonce. Například, pokud chcete udělat kariéru jako učitel, mohl byste ohodnotit požadované kompetence jako usnadňovatel učení vysokým hodnocením a vývojář programu a administrátor hodnocením „mírné“ nebo „nízké“, zatímco pokud plánujete kariéru správce univerzity, můžete ohodnotit kompetence usnadňovatel učení jako mírné a tvůrce programu a administrátora vysoké. (Studenti mohou na konci každé sekce přidat své vlastní kompetence.)

JAKO USNADŇOVATEL UČENÍ

A. <i>Konceptuální a teoretický rámec učení se dospělých</i>						
1.Schopnost popsat a aplikovat moderní koncepty a výsledky výzkumu ohledně potřeb, zájmů, motivací, schopností a vývojových charakteristik dospělých jako studentů	0	1	2	3	4	5
2. Schopnost popsat rozdíly v předpokladech u mládeže a dospělých jako studentů a důsledky těchto rozdílů pro vyučování.	0	1	2	3	4	5

3. Schopnost posoudit účinky sil působících na studenty z většího prostředí (skupiny, organizace, kultury) a konstruktivně s nimi nakládat						
4. Schopnost popsat různé teorie učení se a posoudit jejich relevanci ke konkrétním situacím v učení se dospělých	0	1	2	3	4	5
5. Schopnost konceptualizovat a vysvětlit roli učitele jako usnadňovatele a zdrojové osoby pro sebeřízené studenty.	0	1	2	3	4	5
<i>B. Navrhování a zavádění učebních zkušeností:</i>						
1. Schopnost popsat rozdíl mezi obsahovým plánem a návrhem postupu	0	1	2	3	4	5
2. Schopnost navrhnout učební zkušenosti pro dosažení různých účelů, které berou v úvahu jednotlivé rozdíly mezi studenty.	0	1	2	3	4	5
3. Schopnost zařídit fyzické a psychologické klima vzájemného respektu, důvěry, otevřenosti, podpory a bezpečnosti.	0	1	2	3	4	5
4. Schopnost navázat vřelé, empatické a vztahy usnadňující podporu se studenty všeho druhu.	0	1	2	3	4	5
5. Schopnost odpovědně zapojit studenty do sebe diagnostiky potřeb učení se.	0	1	2	3	4	5
6. Schopnost zapojit studenty do formulování cílů, které jsou pro ně smysluplné.	0	1	2	3	4	5
7. Schopnost správně zahrnout studenty do plánování, provádění a hodnocení učebních aktivit	0	1	2	3	4	5
<i>C. Pomáhání studentům, aby se stali sebeřízenými</i>						
1. Schopnost vysvětlit konceptuální rozdíl mezi didaktickým pokynem a sebe-řízeným učením	0	1	2	3	4	5
2. Schopnost navrhnout a provádět hodinové, tříhodinové, jednodenní a třídenní učební zkušenosti, a tím rozvíjet zkušenosti sebeřízeného učení.	0	1	2	3	4	5
3. Schopnost modelovat roli sebeřízeného učení se ve vašem vlastním chování	0	1	2	3	4	5
<i>D. Vybírání metod, technik a materiálů</i>						
1. Schopnost popsat škálu metod nebo formátů pro organizování učebních zkušeností.	0	1	2	3	4	5
2. Schopnost popsat rozsah dostupných technik pro usnadnění učení	0	1	2	3	4	5
3. Schopnost identifikovat rozsah dostupných materiálů jako zdrojů učení	0	1	2	3	4	5

4. Schopnost uvést zdůvodnění pro výběr určité metody, techniky nebo materiálu k dosažení vzdělávacích cílů	0	1	2	3	4	5
5. Schopnost vyhodnotit různé metody, techniky a materiály, co se týče jejich efektivity v dosažení konkrétních vzdělávacích výsledků	0	1	2	3	4	5
6. Schopnost rozvíjet a řídit postupy pro zkonstruování modelů kompetence.	0	1	2	3	4	5
7. Schopnost konstruovat a používat nástroje a postupy pro hodnocení potřeb vývoje kompetencí	0	1	2	3	4	5
8. Schopnost používat efektivně širokou škálu prezentačních metod	0	1	2	3	4	5
9. Schopnost používat efektivně širokou škálu experimentálních a simulačních metod	0	1	2	3	4	5
10. Schopnost používat efektivně metody s účastí posluchačů	0	1	2	3	4	5
11. Schopnost používat techniky skupinové dynamiky a diskusí v malých skupinkách	0	1	2	3	4	5
12. Schopnost vyvíjet nové techniky, které by se hodily pro nové situace	0	1	2	3	4	5
13. Schopnost vyhodnotit učební výsledky a procesy a vybrat nebo sestavit vhodné nástroje a postupy k tomuto účelu.	0	1	2	3	4	5
14. Schopnost konfrontovat nové situace s důvěrou a vysokou tolerancí pro nejednoznačnost	0	1	2	3	4	5
JAKO TVŮRCE PROGRAMU						
<i>A. Porozumění plánovacímu procesu</i>	0	1	2	3	4	5
1. Schopnost popsat a implementovat základní kroky (např. navození atmosféry, posouzení potřeb, formulace programových cílů, návrh, provedení a vyhodnocení programu), které morálně podporují plánovací proces při vzdělávání dospělých	0	1	2	3	4	5
2. Schopnost náležitě zapojit do plánovacího procesu zástupce clientského systému.	0	1	2	3	4	5
3. Schopnost rozvíjet a používat nástroje a postupy pro posouzení potřeb jednotlivců, organizací a subpopulací ve společenských systémech.	0	1	2	3	4	5
4. Schopnost používat při plánování programu strategie systémové analýzy	0	1	2	3	4	5

<i>B. Navrhování a provozování programů:</i>						
1. Schopnost sestavit širokou škálu programových návrhů pro splnění potřeb různých situací (školení základních dovedností, rozvojové vzdělávání, rozvoj dohledu a řízení, organizační rozvoj atd.)	0	1	2	3	4	5
2. Schopnost navrhovat programy s kreativní škálou formátů, aktivit, plánů, zdrojů a hodnotících postupů.	0	1	2	3	4	5
3. Schopnost při přizpůsobování programů specifickým potřebám a klientely použít vyhodnocení potřeb, údaje ze sčítání lidu, organizační záznamy, průzkumy atd.	0	1	2	3	4	5
4. Schopnost efektivně používat plánovací mechanismy, jako jsou poradenské koncily, výbory, pracovní skupiny.	0	1	2	3	4	5
5. Schopnost rozvíjet a provádět plán pro vyhodnocení programu, který uspokojí požadavky institucionální vykazatelnosti a zajistí zlepšení programu	0	1	2	3	4	5
JAKO ADMINISTRÁTOR						
<i>A. Porozumění organizačnímu rozvoji a údržbě:</i>	0	1	2	3	4	5
1. Schopnost popsat a aplikovat teorie a výsledky výzkumu o organizačním chování, řízení a obnově	0	1	2	3	4	5
2. Schopnost formulovat osobní filosofii administrace a přizpůsobit ji různým organizačním situacím.	0	1	2	3	4	5
3. Schopnost formulovat politiku, která jasně sděluje definici poslání, sociální filosofie, přijetí vzdělávání za významnou hodnotu atd. dané organizace.	0	1	2	3	4	5
4. Schopnost vyhodnotit organizační efektivitu a vést její soustavný proces sebe-obnovování.	0	1	2	3	4	5
5. Schopnost efektivně plánovat s jinými lidmi a jejich prostřednictvím, podle možností sdílení odpovědnosti a společné rozhodování	0	1	2	3	4	5
6. Schopnost vybírat, dozorovat a zabezpečovat další vzdělávání personálu	0	1	2	3	4	5
7. Schopnost vyhodnotit výkonnost pracovníků	0	1	2	3	4	5
8. Schopnost analyzovat a interpretovat legislativu, která má vliv na vzdělávání dospělých	0	1	2	3	4	5

9. Schopnost popsat finanční politiku a praxi v oblasti vzdělávání dospělých a použít je jako vodítka při stanovování vaší vlastní politiky a praxe	0	1	2	3	4	5
10. Schopnost provádět roli změny zástupce vzhledem k organizacím a komunitám využívajících vzdělávací procesy.	0	1	2	3	4	5
<i>B. Porozumění administrace programu</i>						
1. Schopnost navrhnout a provozovat programy v rámci omezeného rozpočtu	0	1	2	3	4	5
2. Schopnost zhotovovat a monitorovat finanční plány a postupy	0	1	2	3	4	5
3. Schopnost interpretovat přesvědčivě tvůrcům politiky moderní přístupy ke vzdělávání dospělých a ke školení	0	1	2	3	4	5
4. Schopnost vhodně a efektivně navrhnout a používat strategie propagace, publicity a styku s veřejností.	0	1	2	3	4	5
5. Schopnost připravovat návrhy grantů a identifikovat pro ně možné zdroje financování.	0	1	2	3	4	5
6. Schopnost náležitě využívat konzultanty.	0	1	2	3	4	5
7. Schopnost a ochota experimentovat s tematickými inovacemi a objektivně posoudit jejich výsledky.	0	1	2	3	4	5

Příloha B - Vstupní obrazovky analyzovaných webů a portálů právního poradenství

Vstupní obrazovka stránek Zákony online

The screenshot shows the homepage of 'Zákony online' (Ley.cz). The header features the logo 'ley.cz zákony online' and a search bar. A prominent banner advertises 'začnete s 30\$ zdarma' (start with 30\$ free) and 'Ochrana proti zapoměnému zůstatku' (protection against forgotten balance). The main content area is organized into several columns:

- Advokáti**: Lists 'Advokátní tarif (vyhláška č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů...)' and 'Zákon o advokacii (zákon č. 85/1996 Sb.)' with search links.
- Banky**: Lists 'Zákon o České národní bance', 'Zákon o bankách (zákon č. 21/1992 Sb.)', and 'Zákon o platebním styku (zákon č. 284/2009 Sb.)' with search links.
- Daně**: Lists 'Zákon o daňovém poradenství a Komofe daňových poradců', 'Celní zákon', 'Daňový řád (zákon č. 280/2009 Sb.)', 'Zákon o DPH (zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty)', 'Zákon o dani z nemovitosti (zákon č. 338/1992 Sb.)', 'Zákon o dani silniční (zákon č. 16/1993 Sb.)', 'Zákon o účetnictví (zákon č. 563/1991 Sb.)', 'Zákon o cestovních náhradách (zákon č. 201/1998 Sb.)', 'Vyhláška č. 500/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, pro účetní jednotky, které jsou podnikateli účtujícími v soustavě podvojného účetnictví', and 'Zákon o dani dědičné, dani darovací a dani z převodu nemovitosti (zákon č. 237/2001 Sb.)' with search links.

On the right side, there is a section for 'JUDr. Otakar Kracík' and 'právní služby' (legal services), including 'Občanské sdružení Ley.cz' and 'rozvod' (divorce).

Vstupní obrazovka stránek Potřebuji právníka

The screenshot shows the homepage of 'Potřebuji právníka'. The header includes the logo and navigation links: 'Úvod', 'Podrobné informace', 'Pro nevládní organizace', 'Příručce', 'Poradna', and 'Vzory právních podání'. The main content area features a large banner with the question 'POTŘEBUJETE PORADIT JAK ZÍSKAT PRÁVNÍ POMOC?' (Do you need advice on how to get legal help?). Below this, three icons represent different user profiles:

- Vůbec se neorientuji**: 'Interaktivní průvodce systémem právní pomoci vám pomůže určit, jaký dostupný typ právní pomoci je pro vás nejvhodnější a kam se obrátit.'
- Hledám podrobné informace**: 'Pokud se v systému právní pomoci orientujete, ale kam se obrátit a potřebujete pouze podrobnější informace nebo vzor podání.'
- Jsem zástupce NNO**: 'Hledáte-li právní pomoc pro klienta NNO nebo pro svou NNO.'

Below the icons, there is a section 'Pro koho je tento web určen?' (For whom is this website intended?) and a 'Náš tip' (Our tip) section. The footer contains the copyright information: '© 2009 PILA s.r.o. / webdesign: qnortcandy'.

Vstupní obrazovka stránek Bezplatná právní poradna

The screenshot shows the homepage of 'Bezplatná právní poradna'. At the top, there is a navigation menu with categories like 'DOMĚ ÚVOD A PRAVO', 'RODINA A PRAVO', 'OBČAN A PRAVO', 'PRÁCE ZAMĚSTNÁNÍ', 'OBCHOD, DANĚ ŽIVNOSTI', 'TRESTNÍ PRÁVO', 'SPRÁVNÍ PRÁVO', 'RŮZNÉ OSTATNÍ', 'VZORY ZDARMA KE STAŽENÍ', 'SOUČASNÝ PRÁVNÍ', and 'KONTAKT NÁS TĚM'. Below the menu, there are several featured articles and sections. One prominent article is titled 'NEJNOVĚJŠÍ ODPOVĚDI' with a sub-heading 'Manželství, děti, výživné, společné jmění manželů'. Another section is 'VLOŽIT DOTAZ' (Submit Question). On the right side, there are sections for 'Advokátní služby on-line' and 'JUDr. Věra Jiráková - Advokát'. The website has a clean, professional layout with a mix of text and images.

Vstupní obrazovka stránek Bezplatná právní pomoc – čas na změnu

The screenshot shows the homepage of 'Bezplatná právní pomoc – čas na změnu'. The website has a dark blue header with a search bar and a navigation menu. The main content area is divided into several sections. The top section is 'Úvod' (Introduction), followed by 'Současný stav' (Current State), 'Nový zákon' (New Law), and 'Bulletin'. Below these, there are four main articles: 'Co je to bezplatná právní pomoc?' (What is free legal aid?), 'Současný stav' (Current State), 'Nový zákon' (New Law), and 'Bulletin'. Each article has a brief introduction and a list of related documents. At the bottom, there is a section for 'Aktuality' (News) with a list of recent events and a 'Přihlášení k odběru novinek' (Subscribe to newsletter) form.

Vstupní obrazovka stránek Právní rady EU – všestranný právní portál

The screenshot shows the homepage of the Právní-rady.eu website. The header features the logo 'PŘÁVNÍ-RADY.EU všestranný právní portál' and navigation links: ÚVOD, ČLÁNKY, NÁVODY, VZORY SMLUV, PRÁVNÍ PŘEDPISY, BEZPLATNÁ PRÁVNÍ PORADNA, and KONTAKT. A large image of a keyboard with a blue key featuring a scale of justice is prominent. Below it, a welcome message reads 'Vítáme Vás,' followed by a paragraph explaining the portal's purpose. To the right, there are sections for 'Poslední dotazy BEZPLATNÁ PRÁVNÍ PORADNA' with two featured questions by Rudolf Matuska and Zdeněk Coplecha, a search bar, and a 'Reklama' section for JUDr. Vyvadil Jiří-Advokát.

Vstupní obrazovka stránek Právní linka

The screenshot shows the homepage of the Právní linka website. The header includes the logo 'PŘÁVNÍ LINKA' and navigation links: Právní poradna, Vzory a odpovědi, and Právo pro všechny. The main content area is titled 'Právní poradna online' and describes the service. It lists three types of queries: 'Krátký dotaz, jednoduchá odpověď' (800 Kč), 'Složitější dotaz, podrobná odpověď' (1,500 Kč), and 'Rozsáhlý dotaz s přílohami, podrobná odpověď s posouzením'. A sidebar on the right is titled 'NEJČASTĚJŠÍ OTÁZKY A ODPOVĚDI K PRÁVNÍ PORADNĚ ONLINE' and contains several frequently asked questions regarding payment, quality, and document submission.

Vstupní obrazovka stránek Dostupný advokát

The screenshot shows the homepage of 'DOSTUPNÝ ADVOKÁT' (Available Lawyer). The website is in Czech. At the top, there is a navigation menu with links: 'JAK TO FUNGUJE', 'O NÁS', 'REFERENCE', 'BLOG', and 'KONTAKT'. The main heading is 'Právní konzultace' (Legal consultation). Below it, a sub-heading reads: 'Pomůžeme vám s jakoukoli právní otázkou. On-line. Ať jste kdekoli, vyřešíme vaši právní problém.' There is a prominent orange button labeled 'PORAĎTE MI' (Consult me) with the text '30 minut konzultace za 600 Kč' (30 minutes consultation for 600 Kč). To the right, there is a cartoon illustration of a man in a suit pointing towards a laptop. Below the main heading, there are several service cards:

- Živnostníci a společnosti** (Sole traders and companies): Includes links for 'Smlouva o dílo', 'Smlouva o spolupráci', 'Dohoda o mlčenlivosti, NDA', 'Kupní smlouva na věci movité', 'Licenční smlouva', and 'Obchodní podmínky'. A green button says 'Více informací'.
- Nemovitosti** (Real estate): Includes links for 'Koupě nebo prodej', 'Darování nemovitosti', and 'Nájem nemovitosti'. A green button says 'Více informací'.
- Pracovní právo** (Labor law): Text: 'Jak ukončit pracovní vztah elegantně a se ctí? Bráníme práva zaměstnanců i zaměstnavatelů'.
- SVJ a bytová družstva** (Apartment associations and housing cooperatives): Text: 'Právní konzultace a praktická pomoc pro SVJ a družstva'.
- Rychle a dostupně** (Fast and accessible): Text: 'Služba je rychlá jako džín vypuštěný z lahve a vše vyřídíte z pohodlí obýváku nebo kanceláře.' (The service is as fast as jeans coming out of a bottle and you will sort everything out from the comfort of your living room or office.)
- Odbornost a odpovědnost** (Expertise and responsibility): Text: 'Vašeho případu se vždy ujme odborník, který nese osobní odpovědnost za správné řešení.' (Your case will always be taken up by an expert who bears personal responsibility for the correct solution.)

Vstupní obrazovka stránek Mgr. Ing. Michaela Šafářová

The screenshot shows the homepage of 'Mgr. Ing. Michaela Šafářová'. The website is in Czech. At the top, there is a navigation menu with links: 'Domovská stránka', 'Lidé', 'Služby', 'Online Právní poradna', 'Kontakt', 'Právník radí', and 'Odkazy'. The main heading is 'Mgr. Ing. Michaela Šafářová'. Below it, there is a search bar and a language selector (Czech and English). The main content area is divided into several sections:

- Aktuality na našich stránkách** (News on our website): A search bar and a language selector.
- Koupě nemovitosti vlastněné firmou** (Purchase of real estate owned by a company): Text: 'Ve spolupráci s webovým portálem 1. realitní revue vám přinášíme další odborný článek z oblasti reálného trhu.' (In cooperation with the web portal 1. real estate review, we bring you another expert article from the real estate market.) A red button says 'Zjistit více' (Find out more) and the date is '10.7.16'.
- Články z oblasti realit** (Articles from the real estate area): Text: 'Ve spolupráci s webovým portálem 1. realitní revue vám přinášíme odborné články z oblasti reálného trhu.' (In cooperation with the web portal 1. real estate review, we bring you expert articles from the real estate market.) A red button says 'Zjistit více' (Find out more) and the date is '18.2.16'.
- Rozhovor pro Český rozhlas** (Interview for Czech Radio): Text: 'Ve spolupráci s Radiožurnálem vám přinášíme krátký rozhovor týkající se sporů v manželství.' (In cooperation with Radiožurnál, we bring you a short interview regarding disputes in marriage.) A red button says 'Zjistit více' (Find out more) and the date is '27.3.15'.
- Zaměření advokátní kanceláře** (Focus of the law firm): Text: 'Naše advokátní kancelář nabízí právní služby v širokém spektru oblasti práva se specializací na **obchodní** (soudní i mimosoudní vymáhání pohledávek, sepsání obchodních smluv), **občanské** (rozvod manželství, vypořádání společného jmění manželů, úprava péče o děti, úprava výživného), **insolvenční právo** (zastoupení úpadců i věřitelů v insolvenčním řízení i v incidenčních sporech) a **právo nemovitosti** (sepsání darovacích, kupních či jiných smluv). Rádi Vám pomůžeme i případy, jste-li obviněni ze spáchání **restriktivního činu** či trestným činem poškození, v případě **exekučního řízení** vedeného na Vaš majetek či v případě **pracovníprávních sporů**. Na našich webových stránkách či prostřednictvím Online Právní poradny Vám poskytneme právní poradenství zcela **ZDARMA**. Nebojte se s námi konzultovat Váš problém. U nás neplatíte za to, že "vezmete za kliku". I právo může být na Vaší straně. Tím našich právníků Vám poskytne služby s vynaložením veškerého možného úsilí a potřebné péče, aby bylo dosaženo Vašeho maximálního uspokojení, zároveň však se zachováním individuálního a osobního přístupu. Při řešení Vašich požadavků se přizpůsobíme Vašim časovým možnostem, všichni naši zaměstnanci kladou velký důraz na rychlost a flexibilitu, zároveň však na přednost provedené práce. V souladu se zákonem o advokacii a stavovskými předpisy České advokátní komory při poskytování právních služeb chráníme a prosazujeme práva a oprávněné zájmy klienta a řídíme se jeho pokyny, žádný krok není učiněn bez Vašeho souhlasu a rovněž vynaložení veškerých nákladů podléhá Vašemu schválení.

Vstupní obrazovka stránek Poradna pracovní právo.cz

Poradna pracovní právo.cz Placené rady Kdo Vám radí Seznam dotazů Články Slovník Hledat

Dobrý den,
srdčně Vás vítáme na stránkách naší pracovní-právní poradny. Co nabízíme?

Zdarma u nás najdete databázi více než jednoho **tisíce zodpovězených dotazů** z pracovního práva, **aktuality** z pracovního práva a **výkladový slovník** pracovního práva, co ošší?

Za úplatu nabízíme **zaměstnavatelům pomoc s vedením pracovních smluv a personální agendy** – zodpovídání placených dotazů, kontrolu smluv, věcných předpisů, poradenství při řešení sporných případů se zaměstnanci (například přípravu či kontrolu vyjádření dopadu či výpovědi pro zaměstnance). Zaměstnavatelům také nabízíme **zakázkové kurzy pracovního práva** zejména pro vedoucí, mistry, manažery, personální nebo účetní, a to přímo u zaměstnavatele.

Zaměstnancům nabízíme za úhradu kontrolu pracovních smluv. (Odpovědi na dotazy zaměstnanců prosím vyhledávejte ve stávající databázi zodpovězených dotazů.)

Váš tým poradny

Placené služby pro zaměstnance i zaměstnavatele Databáze dotazů Výkladový slovník pracovního práva

Nejnovější články a aktuality:

- Minimální mzda v roce 2017 a zaručená mzda
- Omezení prodejní doby během svátků od 1. října 2016
- Minimální a zaručená mzda 2016
- Velký pátek se zařadí mezi státní svátky
- Probíhá novelizace zákona o koordinaci BOZP na stavbách
- Vláda rozhodla o minimální mzdě pro rok 2015!
- Smlouva o smlouvě budoucí - přístě zaměstnání a odstoupení od smlouvy
- Co znamená princip subsidiarity v pracovním právu?
- Plánované zvýšení minimální mzdy od 1. ledna 2015
- Doručování písemnosti v pracovním právu a co s tím má společného Občanský zákoník

Najaktuálnější pracovní právní dotazy:

- Důvod skončení pracovního poměru pro úřad práce
- Obnovení pracovní smlouvy po roce a nová zkušební doba
- Ústada profesních právků při skončení pracovního poměru

Úvod právní poradna
Seznam dotazů
Placené služby pro zaměstnavatele
Placená kontrola smluv pro zaměstnavatele
Kurz pracovního práva na klíč
Co nového v pracovním právu (články)
Zákoník práce výkladový slovník
Mám pracovní právní dotaz
Kdo Vám radí
Pracovní právo témata

MIRO UK
Tonery do tiskáren
SLEVA 10%
A DOPRAVA ZDARMA!
Koupit

Vstupní obrazovka stránek Centrum sociálních služeb

Centrum sociálních služeb Praha

Mapa webu | RSS |

hledaný výraz...

ÚVOD O NÁS SLUŽBY PRACOVISŤE DOKUMENTY KONTAKTY PROJEKTY VÝBĚROVÁ ŘÍZENÍ KARIÉRA FOTOGALERIE

PUBLIKACE PŘÍBĚHY LIDÍ INSPIRACE NABÍDKA VZDĚLÁVÁNÍ Z ÉTERU

Pracoviště

- > Sociální právní poradna Centrum
- > Resocializační a reintegrační programy
- > Informační a poradenské centrum Kontakt
- > Pražské centrum primární prevence
- > Poradna pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy
- > Terénní programy
- > Křesťovské centrum RIAPS
- > Intervenční centrum
- > Pražská linka důvěry
- > Třinajdi - centrum pro rodinu
- > Azylový dům s ošetrovateľskou službou
- > Azylový dům pro muže
- > Azylový dům pro ženy
- > Azylový dům pro matky s dětmi
- > Azylový dům Štormova
- > Nočníhárna pro osoby bez příjmejí - Hermes

Aktuality

Praha zahájila ZIMNÍ OPATŘENÍ zajišťující pomoc lidem bez domova (2. 12. 2016)
Od 1. prosince 2016 začaly platit na území hlavního města Prahy zimní opatření zajišťující rozsáhlejší pomoc lidem bez příjmejí. V rámci nich se otevřely dvě bezplatné zimní noclehárny s celkovou kapacitou 180 míst, rozšířil se provoz tří nízkoprahových denních center a provoz také zahájí centrální dispečink Centra sociálních služeb Praha. „Jde o rozšíření celoročně provozovaných sociálních služeb pro bezdomovce. Další zázemí jim nabízí i stávající

Napište nám

Zpráva

Vstupní obrazovka stránek Ministerstvo práce USA

The screenshot shows the top navigation bar of the United States Department of Labor website. The main header is red with the DOL logo and name. Below it, a dark blue bar contains the text "elaws - employment laws assistance for workers and small businesses". The navigation menu includes "ELAWS HOME", "ABOUT ELAWS", "ADVISORS BY CATEGORY", "MOST REQUESTED ADVISORS", and "CONNECT WITH ELAWS".

The main content area features a large image of people working at a computer. To the left, text reads: "FirstStep Employer Advisor helps employers display and print free of...". To the right, text reads: "FirstStep Employer Advisor This Advisor helps employers which major Federal laws administered by the Department of Labor (DOL) apply to their business and what recordkeeping requirements they must follow which posters they must display".

Below the image, there are two columns of advisor categories:

- ELAWS ADVISORS BY CATEGORY**
 - Pay and Benefits
 - Safety and Health
 - Posters and Recordkeeping
 - Youth Employment
 - Veterans' Issues
 - Federal Contractor
 - Mining Industry
 - All Advisors
- MOST REQUESTED ELAWS ADVISORS**
 - Fair Labor Standards Act (FLSA) Advisor
 - Family and Medical Leave Act (FMLA) Advisor
 - FirstStep Poster Advisor
 - Veterans' Preference Advisor
 - Uniformed Services Employment and Reemployment Rights Act (USERRA) Advisor

At the bottom, there is a section for **ALL ELAWS ADVISORS** with a list of specific advisors including Disability Nondiscrimination Law Advisor, Drug-Free Workplace Advisor, ERISA Fiduciary Advisor, Family and Medical Leave Act (FMLA) Advisor, Medical and Disability Related Leave Advisor, MSHA Online Forms Advisor, MSHA Training Plan Advisor, and MSHA Fire Suppression and Fire Protection Advisor.

Vstupní obrazovka stránek Public Justice Center

The screenshot shows the homepage of the Public Justice Center. The top navigation bar includes "ABOUT PJC", "OUR WORK", "RESOURCES", "NEWS", "EVENTS", and "SUPPORT US". A "Donate to the PJC" button is visible in the top right.

The main content area features a large banner with the text "WE ARE BUILDING A JUST SOCIETY". Below the banner, there is a section for "Read the 2016 Annual Report" with a photo of people holding signs. A quote from Carl Luty is displayed: "PJC is a remarkable organization energized by remarkable people... To justice and to fighting the good fight." - Carl Luty.

Below the banner, there is a "SIGN UP FOR E-ALERTS" section with a form to enter an email address and a "Submit" button.

The page is divided into three columns:

- FEATURES**
 - 10/28/16: E-news: Landlords who fail to fix unsafe conditions don't have a right to evict tenants
 - 09/30/16: Joint Statement by Parties to Bennett et al. v. Dunne Willight Services, LLC, et al., Cir. Ct. for Balt. City Case No. 24-C-15002162
 - 09/15/16: Workers sue Mo's Seafood for unpaid wages
 - 08/29/16: Why Maryland home care workers should be wary if their agency calls them "independent contractors"
 - 04/30/16: PJC statement of solidarity marking the anniversary of the Baltimore Uprising
 - 04/18/16: Statement of solidarity from Associated Black
- SUPPORT THE PJC**
 - A large graphic with the word "INJUSTICE" in a circle.
 - A "FOLLOW US:" section with icons for Facebook, Twitter, and YouTube.

At the bottom left, there is a "More About PJC" link.

Vstupní obrazovka stránek Rebecca L. Fisher, advokátka

Vstupní obrazovka stránek HG.org

Vstupní obrazovka stránek SBA (Small business administration)

The screenshot shows the SBA website homepage. At the top, there is a navigation bar with links for TRANSLATE, LOGIN, REGISTER, CONTACT US, FOR LENDERS, NEWSROOM, and SBA EN ESPAÑOL. The SBA logo is prominently displayed in the center. Below the logo, there are several main navigation categories: Starting & Managing, Loans & Grants, Contracting (highlighted in red), Learning Center, Local Assistance, and About SBA. The 'Contracting' section is expanded, showing sub-sections like 'What is Government Contracting?', 'Getting Started as a Contractor', 'Finding Government Customers', 'Resources for Small Businesses', and 'For Contracting Officials'. A featured image shows three business professionals in a meeting, with a text overlay stating 'SBA works with Federal agencies to help small businesses win government contracts'. Below this, there is a breadcrumb trail: Home > Starting & Managing > Business > Starting > Business > Understand Business Law & Regulations. The main content area features an article titled 'Uniform Commercial Code' with a brief introduction and a small red 'S' icon at the bottom.

Vstupní obrazovka stránek Legal information institute

The screenshot displays the Legal Information Institute (LII) website. The header includes the LII logo and the tagline 'Support Us!'. A search bar is located in the top right corner. The main navigation menu consists of ABOUT LII, GET THE LAW, LAWYER DIRECTORY, LEGAL ENCYCLOPEDIA, and HELP OUT. The page is divided into several content sections. The first section, 'WELCOME TO LII', includes a brief description of the institute's mission and a list of activities: Publishing law online, for free; Creating materials that help people understand law; and Exploring new technologies that make it easier for people to find the law. The second section, 'WHAT'S NEW?', features an article titled 'The LII Welcomes Oyez' about the Oyez Project, a multimedia law archive. The third section, 'LEGAL RESOURCES', lists primary sources (Constitution, U.S. Code, C.F.R., Supreme Court, Federal Rules, State law resources, State statutes by topic, U.C.C., Uniform laws, World law) and original content (Wex legal encyclopedia, CRS Annotated Constitution, LII Supreme Court Bulletin, Introduction to Basic Legal Citation, Table of Popular Names, Parallel Table of Authorities). On the right side, there is a 'Support Us!' button and a feedback message. A large advertisement for 'Online LLM in Legal Practice' is also visible, highlighting its ranking and providing a link to onlinecourses.law.ac.uk. At the bottom right, there is a 'FIND A LAWYER' button.

Vstupní obrazovka stránek Justia Corporate Center

JUSTIA Search Log In Sign Up

Find a Lawyer Ask a Lawyer Research the Law Law Schools Laws & Regs Newsletters Legal Marketing

Justia > Criminal Law

Criminal Law

Enter Search Terms

Search Criminal Law Web Resources

Criminal law concerns the system of legal rules that define what conduct is classified as a crime and how the government may prosecute individuals that commit crimes. Federal, state, and local governments all have penal codes that explain the specific crimes that they prohibit and the punishments that criminals may face. Individuals who violate federal, state, and local laws may face fines, probation, or incarceration. Lawsuits against criminals are initiated by prosecuting attorneys who act on behalf of the government to enforce the law.

A crime is any act or omission of an act in violation of a law forbidding or commanding it. Most crimes are defined by statute, and they vary tremendously across different states and counties. The Model Penal Code (MPC) provides a good overview of the most common types of crimes, while the U.S. Code provides a list of all federal crimes. For a list of crimes in your state or local municipality, it is best to check your local penal code.

While specific criminal acts may vary by jurisdiction, they can be broadly characterized as "felonies" and "misdemeanors." Felonies include more serious crimes, like murder or rape, and are usually punishable by imprisonment of a year or more. Misdemeanors are less serious offenses and are punishable by less than a year of imprisonment or fines.

Prosecution of Crimes

Unless a crime is a strict liability crime (meaning that no particular mental state is required), statutes typically break crimes down into two elements: an act (the "actus reus") and a mental state ("mens rea"), such as knowingly or recklessly. In order to be convicted of a crime, a prosecutor must show that the defendant has met both of these elements. For example, larceny is the taking of the property of another with the intent to deprive them of it permanently. Thus, the defendant must have committed the act of taking the property and

Today on Verdict

California's July 2016 Bar Results, and the Bar's Apparent (and Wrong-Headed) Decision to Stop Providing School-by-School Data

Illinois Law dean and professor Vikram David Amar comments on the dropping passage rate of the California bar exam, and the bar's apparent decision to stop providing school-by-school bar data.

Find a Lawyer

Criminal Law

City, State **Search**

Lawyers - Get Listed Now!
Get a free directory profile listing

Ask a Lawyer

Question:

Please ask your question here and get free answers from lawyers.

Vstupní obrazovka stránek ICLG (International Comparative Legal Guides)

In | About Us

search...

ICLG
International Comparative Legal Guides

Our Websites

Sign up for free newsletter

Home Practice Areas Jurisdictions Compare Conferences Testimonials Videos Partners Contact us **The Strategic View** View Basket (0)

International Comparative Legal Guides

Latest Publication

Gambling covers This guide covers common issues in gambling laws and regulations – including relevant authorities, application for a licence and licence restrictions, revocation of a licence, enforcement and liability, and anticipated reforms – in 27 jurisdictions

Latest Video

Global Legal Group interviews Steven Finizio, Partner at WilmerHale and Contributing Editor of the ICLG to: International Arbitration 2016 where he addresses the rise in class and mass arbitrations, both in the US and further afield, and the increased appetite of international arbitration institutes to provide for such actions in their procedural rules.

Type a jurisdiction
Search among all 133 ICLG jurisdictions

Type jurisdiction here

Compare jurisdictions
Compare specific questions and answers across jurisdictions

Select practice area

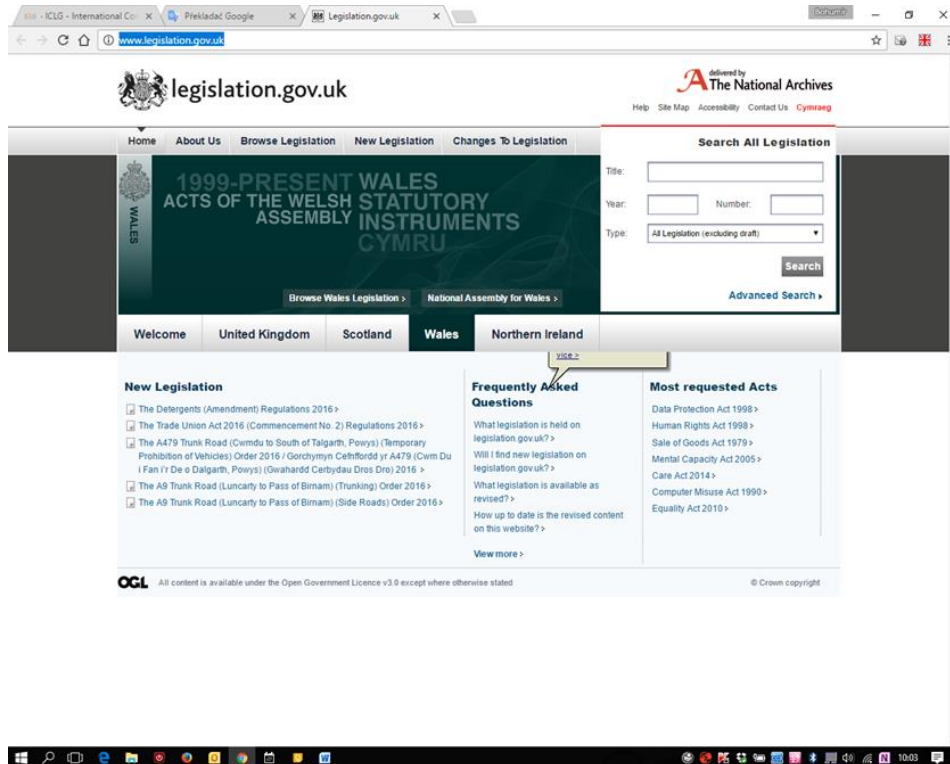
Practice areas

Select from 42 ICLG practice areas

Alternative Investment Funds	Corporate Recovery & Insolvency	International Arbitration	Private Equity
Aviation Law	Corporate Tax	Lending and Secured Finance	Product Liability
Business Crime	Data Protection	Litigation & Dispute Resolution	Project Finance
Cartels & Leniency	Employment & Labour Law	Merger Control	Public Procurement
Class and Group Actions	Enforcement of Foreign Judgments	Mergers & Acquisitions	Real Estate
Competition Litigation	Environment & Climate Change Law	Mining Law	Securitisation
Construction & Engineering Law	Family Law	Oil & Gas Regulation	Shipping Law
Copyright	Fintech	Outsourcing	Telecoms, Media and Internet Laws
Corporate Governance	Franchise	Patents	Trade Marks
Corporate Immigration	Gambling	Pharmaceutical Advertising	

We use cookies to maximise functionality and improve your experience. [I understand](#) [more info](#)

Vstupní obrazovka stránek Legislation.gov.uk

Vstupní obrazovka stránek Morgan McManus Solicitors

Vstupní obrazovka stránek Justice on GOV.UK

The screenshot shows the homepage of the Justice on GOV.UK website. At the top, there is a dark navigation bar with the 'Justice' logo and a search bar. Below the navigation bar, there are links for 'Courts', 'Procedure rules', and 'Offenders'. The main content area features a large image of the Lady Justice statue. To the right of the image, there is a section titled 'Justice on GOV.UK' with a brief description of the website's resources. Further right, there is a 'Most popular' section listing various legal resources. At the bottom of the page, there is a footer with links for 'Accessibility', 'Cookies', 'Contacts', 'Copyright', 'Help', 'Privacy', 'Webchats', and 'Website queries'. The GOV.UK logo and a tagline are also present in the footer.

Vstupní obrazovka stránek HubPages

The screenshot shows the HubPages website displaying an article titled 'An Introduction to UK Criminal Law'. The article is part of the 'Online Master of Laws' program. The article's introduction discusses the purpose of criminal law and the objectives of the criminal justice system. It mentions the Wolfenden Committee and Lord Devlin's views on the enforcement of morals. The article is updated on August 23, 2009. On the right side of the article, there are several related articles and sections, including 'CriminalLaw' with 5 followers and 1 article, and 'Popular' articles like 'Why Do Courts Use Courtroom Sketch Artists?' and 'An Eye for An Eye: Capital Punishment and Ethical Theories'. The HubPages logo and search bar are visible at the top of the page.

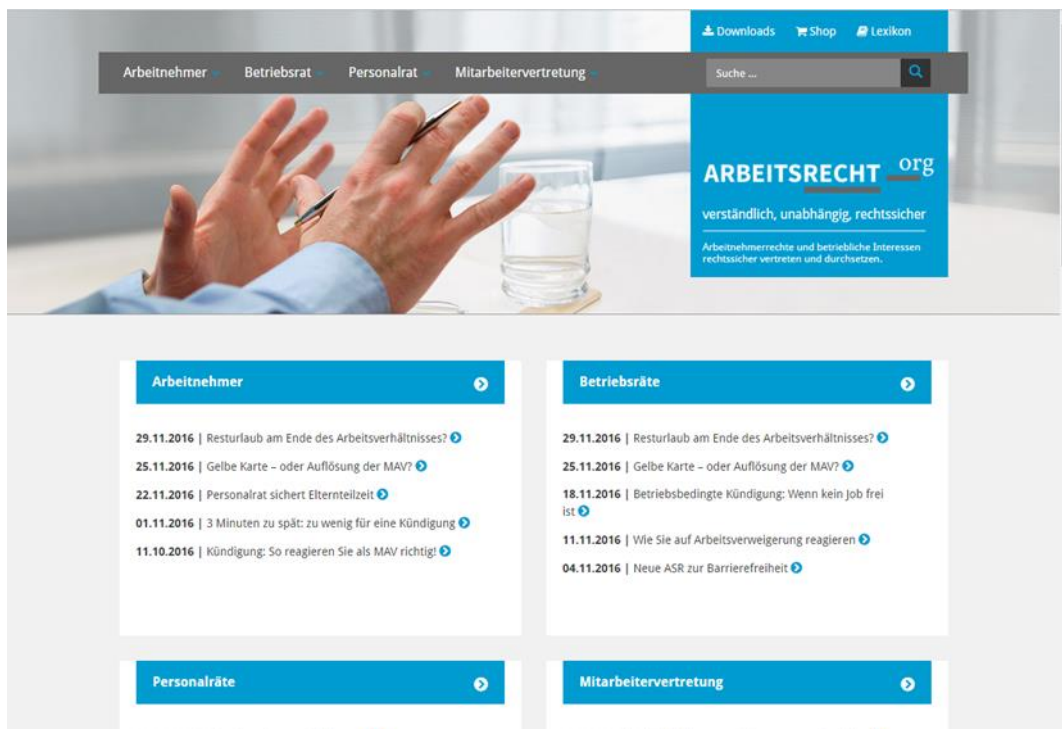
Vstupní obrazovka stránek University of York

The screenshot shows the University of York website. At the top left is the university's logo. A search bar is located at the top right. Below the logo is a navigation menu with categories: Undergraduate, Postgraduate, International students, Accommodation, Student life, Study and work abroad, Careers and skills, and More... The main content area is titled 'Free online courses' and features a large image of a student working on a laptop. Text below the image states: 'We're launching our first massive open online courses (MOOCs) in January 2017. Designed by York academics, they offer a short, interactive, higher education experience and the chance to be part of a global learning community.' A 'Contact us' box with social media links for LinkedIn and Facebook is also visible.

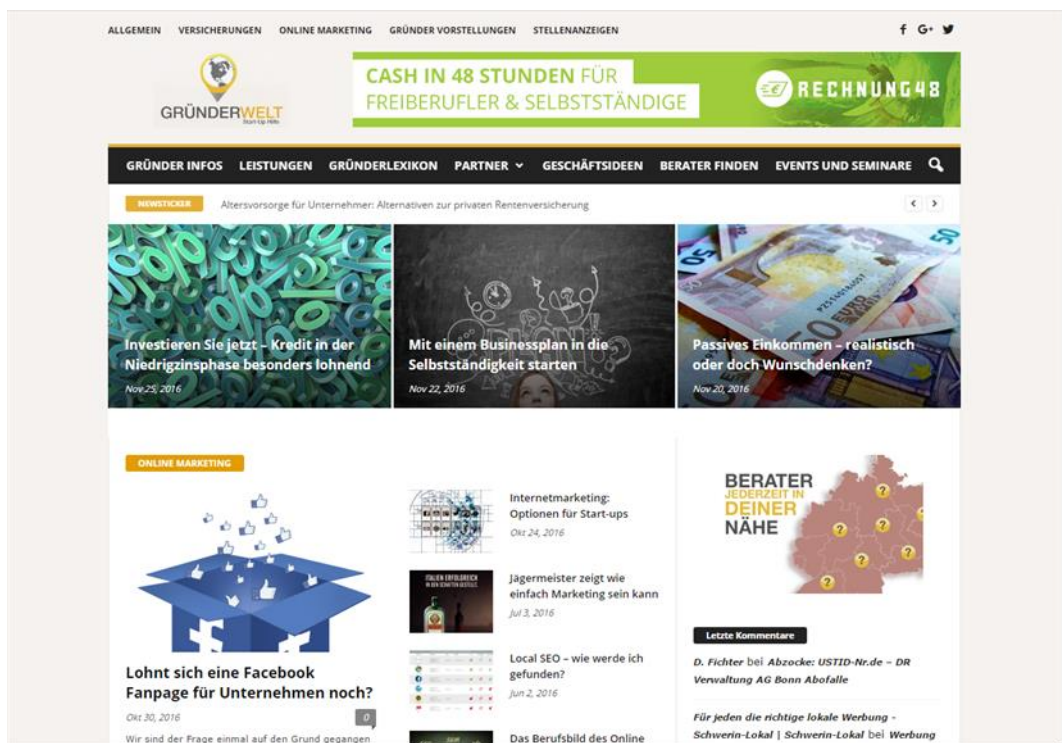
Vstupní obrazovka stránek Bundesministerium für Arbeit und Soziales

The screenshot shows the website of the German Federal Government, specifically the Ministry of Labour and Social Security. The header includes the ministry's logo and navigation links for English, contact, content overview, German Sign Language (DGS), and easy language. A search bar is present. The main navigation menu includes: Themen, Schwerpunkte, Ministerium, Service, and Presse. The central banner features a large image of a cityscape with the text: 'MEHR MÖGLICH MACHEN. WENIGER BEHINDERN.' To the right, a date '1. Dezember' is shown above the headline: '"Weniger behindern, mehr möglich machen!"'. Below this is a sub-headline: 'Parlamentsrede von Andrea Nahles, Bundesministerin für Arbeit und Soziales, anlässlich der Verabschiedung des Bundesteilhabegesetzes im Deutschen Bundestag.' and a button 'MEHR ERFAHREN'. At the bottom, there is a calendar icon for '01 DEZ' with the text 'Das Futurale Filmfestival am Bodensee' and 'Vom 1. bis 7. Dezember 2016 ist das Filmfestival zum Thema Arbeiten 4.0 zu Gast in 6 Städten am Bodensee.' Below the calendar are four icons representing: PUBLIKATIONEN, GESETZE, KONTAKT, LOB & KRITIK, and NEWSLETTER.

Vstupní obrazovka stránek Verlag für die Deutsche Wirtschaft AG

Vstupní obrazovka stránek Gründer Welt

Vstupní obrazovka stránek Advokát Ulrich Horrión

Rechtsanwalt Ulrich Horrión: Vertretung und Beratung in allen Rechtsgebieten Schwerpunkt: Insolvenzrecht, Gesellschaftsrecht und Arbeitsrecht.

Rechtsanwalt Ulrich Horrión

Rechtsanwalt Dresden | Insolvenzrecht | Arbeitsrecht | Gesellschaftsrecht | Verkehrsrecht | News | Newsletter | Blog

Rechtsgbegriffe | Links | Kontakt | Formulare | Seminare & Vorträge | Rechtsanwalts Honorar | Presse

Pressemittelungen 2009 | Pressemittelungen 2010 | Pressemittelungen 2011 | Pressemittelungen 2012 | Pressemittelungen 2013

Insolvenz | Mietrecht | Privatinsolvenz | Verkehrsrecht | Privates Baurecht | Öffentliches Recht | Gesellschaftsrecht | Arbeitsrecht | Handelsrecht

Zivilrecht | Kommunalrecht | Familienrecht | Wettbewerbsrecht | Erbrecht | Kaufrecht | Öffentl. Baurecht | Öffentliche Abgaben

Straßen/Wegerecht | Ausländerrecht | Gewerberecht | Strafrecht

Handelsrecht

Das Handelsrecht ist das „Sonderprivatrecht der Kaufleute“. Es handelt sich um ein spezielles Gebiet des Privatrechts, obwohl es auch öffentlich-rechtliche Normen enthält. Die Geltung des Handelsrechts ist nach dem HGB abhängig von der Kaufmannseigenschaft wenigstens eines der beteiligten Rechtssubjekte (sog. subjektives System; vgl. § 345, § 343 HGB).

Handelsrecht in Deutschland

Bedeutung und Stellung innerhalb der Rechtsordnung

Das Handelsrecht steht als Sonderprivatrecht der Kaufleute nicht in sich abgeschlossen neben dem Bürgerlichen Recht, sondern ergänzt und modifiziert dessen Vorschriften, insbesondere die des Bürgerlichen Gesetzbuches. Gegenüber dem Handelsgesetzbuch (HGB), das das Handelsrecht in Deutschland vorrangig regelt, wird dieses nach Art. 2 I EGHGB daher nur subsidiär angewendet.

Weitere handelsrechtliche Vorschriften finden sich etwa in der Zivilprozessordnung (§§ 29 II, 38 I, 1031 ZPO) und im Börsengesetz (§ 52 BörsenG). Eine große Bedeutung haben daneben das Gewohnheitsrecht (bspw. die Lehre vom Scheinkaufmann und das kaufmännische Bestätigungsschreiben) und der Handelsbrauch (§ 346 HGB).

Obwohl eng verwandt, gehören die folgenden Rechtsmaterien nicht zum Handelsrecht im eigentlichen Sinne: Das Gesellschaftsrecht, das Scheck- und Wechselrecht (mit Ausnahme des Rechts der kaufmännischen Orderpapiere (§§ 363-365 HGB) und das Marinerecht), die anders als das Handelsrecht nicht an den Kaufmannsbegriff anknüpfen, sowie das Bankvertragsrecht, das kein Sonderprivatrecht darstellt, und das Bankenaufsichtsrecht sowie das Handelsbilanzrecht, die dem öffentlichen Recht zuzuordnen sind.

Besonderheiten des Handelsrechts

Insbesondere die Regelungen des HGB tragen den Besonderheiten des Handelsrechts Rechnung. Hierzu zählen:

- ein hohes Maß an Privatautonomie: so dürfen etwa Vertragsstrafen nicht nach § 343 BGB herabgesetzt werden (§ 348 HGB), Bürgschaft, Schuldnererben und Schuldnererben unterliegen keinen Formerfordernissen (sog. Formfreiheit § 350 HGB)
- der Grundsatz der Entgeltlichkeit (auch ohne besondere Vereinbarung: § 354 HGB)
- die zügige Abwicklung der Rechtsgeschäfte, etwa durch das Erfordernis der unverzüglichen Mängelrüge (§ 377 HGB)
- der gesteigerte Verkehrs- und Vertrauensschutz, etwa durch den Publizitätsschutz des Handelsregisters (§ 5, § 15 HGB) und den Schutz des guten Glaubens an die Verfügungsbefugnis des Verfügenden (§ 366 HGB).

Vstupní obrazovka stránek Bundesministerium der Justiz

START ENGLISH FRANÇAIS INHALT BÜRGERSERVICE THEMENINDEX | GEBÄRDENSPRACHE | LEICHTE SPRACHE

Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz

Suchbegriff

Themen Verbraucherportal Ministerium Service Publikationen Mediathek Pressestelle

VERBRAUCHERSCHUTZ
Verbraucherrecht 2.0 – Sachverständigenrat legt Gutachten vor

FAMILIE UND PARTNERSCHAFT
Kabinett beschließt Verbesserung des Kinderschutzes

GESELLSCHAFT
Minister Maas empfängt Träger des „Alternativen Nobelpreises“ Cumhuriyet

Veranstaltungen
Informationen und Anmeldung zu unseren Veranstaltungen

Publikationen
Hier finden Sie unsere Broschüren und Infomaterialien.

Mediathek
Videos, Fotos und Audiobeiträge

Wissen wappnet
Die neue Verbraucher-App des BMJV
> Jetzt informieren und herunterladen

NEU!

INFO-BANNER AUSBLENDEN

Vstupní obrazovka stránek Gangway

GANGWAY E.V. Straßensozialarbeit in Berlin

HOME NEWS ARBEITSBEREICHE + **SCHNELLE HILFE** + ÜBER UNS +

GANGWAY E.V. » STRAFTATEN » Strafrecht - Begriffe und Inhalte; Voraussetzungen der Strafbarkeit

RECHTS datenbank

Strafrecht - Begriffe und Inhalte; Voraussetzungen der Strafbarkeit

↳ Dinah Busse · 26. März 2016 · Straftaten

Übersicht über Begriffe und Inhalte des Strafrechtes
Wann und wie macht sich jemand strafbar?

Kurzfassung:

- Strafrecht ist der Oberbegriff für alle Normen, die gewisse Verhaltensweisen unter Strafe stellen. Darunter fällt nicht nur das Strafgesetzbuch (StGB), sondern auch strafrechtliche Nebengesetze wie z.B. das

TAGS

Gemeinwesenarbeit, Fahrten, Straftat, Sozialarbeit, Gemeinwesen, Hohenschönhausen, Rechte, Rechtsdatenbank, Frauprojekt, Recht, Bildung, Arbeit mit Geflüchteten, Hilfe, Begegnung, Folos, Street College, Arbeit, Fahrradwerkstatt, MAJAH, Marzahn, Austausch, Ausbildung, Wohnengies, Abhängigkeit, Gesetze, Jugendkultur, Streetwork, Hip Hop, Gangway Beat, Drogen, Mädchen, Sucht, Anschlag, Fußball, Öffentliche Plätze, Berlin, Fahrradwerkstatt, ISH, Sport, Jugendbeteiligung, Öffentlicher Raum, Freizeit, Gruppenaktivitäten, Beratung, Jugendliche

AKTUELLE BEITRÄGE

Presseinfo- DRESSCODE: James Bond, nur schicker - die Street College Gala am 9.12.2016 im Centre Francois
↳ Anja Ezer · 2. Dezember 2016

5 Jahre Wohnführerschein im Jugendberatungshaus XXL
↳ Sindy Seuber · 1. Dezember 2016

Příloha C - Záznamy z průzkumu v Ostravské vazební věznici

Dojmy a postřehy z návštěvy Vazební věznice Ostrava očima studentů Ostravské univerzity, katedry sociální pedagogiky – obor vychovatelství (N Mgr.) ze dne 21. října 2015

1/

Můj dojem z prohlídky je rozporuplný. Tematika vězenství, penologie, kriminologie mě baví a zajímá a ráda bych v tomto resortu pracovala, takže tato prohlídka pro mě byla, svým způsobem přínosná. Myslím si, že je správné, že se takové exkurze, byť jen pro školy, pořádají. Měla jsem možnost, v rámci bakalářského studia na Slezské univerzitě v Opavě, absolvovat odbornou praxi ve věznici Heřmanice, ale až takový silný dojem, jako z vazební věznice Ostrava jsem neměla. Vzhledem k účelu vazby jsou podmínky v ní odlišné a celkové prostředí na mě působí víc depresivně, pochmurně než v Heřmanicích. To všechno ještě podtrhuje zvláštní zápach, který je cítit na chodbách a jednotlivých celách. Co se týče vybavenosti místností, nabývám dojmu, že obžalovaní a odsouzení, kteří zde bývají, si nemohou stěžovat. Například společenské místností, jako je tělocvična, která na mne svým vybavením působila nadstandardně, společné prostory, kde měli širokoúhlou televizi a k tomu celkem slušnou sbírku VHS kazet, stejně jako obsáhlá knihovna. Každá tato místnost měla moc příjemnou atmosféru, mimo jiné i díky barevným stěnám. Také cely byly standardně vybaveny, v porovnání, jak vypadaly předtím.

Každopádně jsem moc ráda, že jsme měli tu možnost navštívit vazební věznici a vnímám to jako dobrou zkušenost do mého profesního života. /M.K.-

2/

Exkurze do věznice pro mě byla velice zajímavá a poutavá. Člověk se do takových míst běžně nedostane, takže jsem byla ráda za tuto možnost.

Před dvěma lety jsem se byla podívat ve věznici v Opavě a musím říci, že tato věznice v Ostravě na mě působila o hodně víc „úzkostně“, depresivně a odstrašujícím dojmem. Prostě tak, jak věznice působit má. Jsem ráda, že můžu srovnávat. Líbilo se mi, že jsme si to tam mohli projít, podívat se do cel, atd. Určitě na tento zážitek jen tak nezapomenu. A doufám, že se do těchto prostor jinak už nikdy nepodívám, maximálně jako zaměstnanec. /B.S.-

3/

Exkurze ve vězení mě překvapila. Nikdy jsem na exkurzi v takovém zařízení nebyla. Šla jsem tam pouze s nějakými představami, ale ty ne úplně odpovídaly realitě. Samotné prostředí na mě působilo odstrašujícím dojmem - určitě bych nechtěla skončit na takovém místě jako "klient". Ta představa ztráty soukromí, nedostatku hygieny a vůbec svobody. Ale chápu, je to trest, vězni zde nejsou na prázdninách a tomu by to mělo odpovídat.

Celkově jsem ráda za tuto exkurzi, určitě pro mě byla přínosem. I páni speciální pedagogové byli velmi vstřícní a jejich výklad byl zajímavý. /K.M.-

4/

Chci poděkovat za exkurzi. Zapsalo se mi to do paměti, jako málo co. Celkově se mi to moc líbilo. Mám možnost porovnat s věznicí v Opavě a musím říct, že tohle na mě udělalo ještě větší dojem.

Je fajn, že v rámci výuky se dostaneme do vězeňského prostředí a máme možnost si o tom udělat vlastní obrázek a sami se pak rozhodnout, kam se v praxi chceme orientovat. Ještě jednou děkuji. /N.H.-

5/

Měli jsme popsat naše pocity z věznice. Můj pocit po celou dobu exkurze byl - úzkost. Pořád jsem přemýšlela, jak bych asi zvládala tu situaci, kdybych tam vykonávala trest.

Co mě zaujalo, byla docela velká nabídka aktivit, co mohou vězni dělat. Společenské místnosti byly velmi pěkné a útulné. Cely s novým vybavením byly taktéž relativně ucházející, na rozdíl od cel, kde nebyla ani plenta na záchod.

Velmi se mi líbili speciální pedagogové, kteří nás po celou exkurzi provázeli, líbilo se mi, že nám říkali i nějaké případy.

Celá exkurze se mi i přes pocit úzkosti velmi líbila. /M.L.-

6/

Návštěva vazební věznice v Ostravě se mi moc líbila, ale celkově z toho prostředí mám velmi negativní dojem. Jsem typ člověka, který potřebuje k životu svobodu a možnost pohybu. Musím se tedy přiznat, že dostat se do takového zařízení, by mě nejspíš stálo velké množství psychických sil a asi nikdy už bych nebyla stejný člověk. Takže můžu s klidným svědomím říci, že udělám ve svém životě vše, abych se tomuto místu vyhnula.

Co mě však velmi mile překvapilo, byla ochota všech pracovníků, kteří se nám velmi hezky snažili přiblížit vězeňské prostředí a také ukázat co nejvíce míst. Opravdu velmi se mi líbily místnosti, kde probíhaly zájmové činnosti vězňů. Byly koncipovány jako příjemné místo, které podle mě už jen tím jak vypadá, může vězňům zvyšovat zájem o danou činnost.

Ty více negativní věci se pojí hlavně s omezením volnosti a celkovým vzhledem zařízení, které opravdu vytvářelo dojem odstrašujícího místa.

Avšak co považuji pro mě za zcela novou věc, jsou místnosti, které slouží vyšetřovatelům a právníkům a jejich možnosti využití. Dosud jsem totiž neměla ani představu, jak tato komunikace v reálném vězeňském prostředí vypadá. /T.D.-

7/

Exkurze byla pro mě velice přínosná, jelikož jsem byla ve věznici poprvé. Bylo pro mě překvapivé, jak věznice a celý skutečně vypadají a jak to ve věznici celkově funguje. Očekávala jsem možná něco jiného, myslela jsem, že je věznice modernější, vězni mají větší komfort a také co se týče hygieny, že je situace lepší. Ale opak je pravdou, což vnímám kladně a jako jistou součást trestu. Na druhou stranu se do vazební věznice mohou dostat i lidé za drobný delikt nebo slušní lidé, kteří např. způsobili nechtěně dopravní nehodu a najednou se musí ocitnout v takto odporném, depresivním prostředí, což je samozřejmě šok a značná psychická zátěž. Možná by bylo vhodné mít pro tyto případy kultivovanější cely, alespoň co se týče hygieny. Ve věznici se mi líbila možnost sportovního, výtvarného a kulturního vyžití. Celkově mě dané místo zaujalo a doufám, že se mi tam také podaří zrealizovat praxi v rámci mého studia. Bylo by to pro mě osobně velmi obohacující, jelikož bych se v budoucnosti nebránila pracovní příležitosti právě ve věznici. /V.J.-

8/

Na exkurzi do věznice jsem se velmi těšila. Neměla jsem jasnou představu, co vše můžu očekávat a byla jsem připravená na všechno. I přesto jsem však byla překvapená. Dost mě fascinoval rozdíl mezi krásnou terapeutickou či výukovou místností a starou, zapáchající, malinkatou celou.

Ta velikost mě velmi zarazila. Pokud má opravdu každý nárok na 2x2 metry, a jestli tam byly 4 postele, tak místnost, kterou jsme viděli, nemohla mít 16m². Dost mě děsil i „sociální koutek“ s pouze studenou vodou.

Líbil se mi i vstřícný přístup personálu vězení, ochotně odpovídali na dotazy a vážně se snažili, abychom si z exkurze odnesli opravdu co nejvíc. Obecně hodnotím naši návštěvu věznice velmi kladně a jsem vděčná za tento zážitek. /K.P.-

9/

Konečně jsem měla pocit, že mě tahle návštěva obohatila a hlavně mě to bavilo a zajímalo, jak to vypadá za zdmi věznice.

Je škoda, že takových návštěv není více, díky téhle exkurzi se mi ta profese i zalíbila a možná bych tam šla i pracovat. /J.K.-

10/

Co se týká mých dojmů z exkurze ve vazební věznici v Ostravě, jedním slovem bych to shrnula jako hrůza – mám na mysli hlavně prostředí věznice. K pracovníkům nemám žádné výtky – ti byli skvělí – vstřícní a ochotní. Prostor na mě působil velmi depresivně a chladně (i když tam vězni mají teda pěkně teplo), „stará“ cela vypadala přímo děsivě. Na druhou stranu si myslím, že je o vězně velmi dobře postaráno, hlavně co se týká volnočasových aktivit. Taková místnost s knihovnou a rybičkami, co mají vězni k dispozici, by se líbila i mně.

Jediná věc, která je pro mě opravdu zarážející, je nedostatečná hygiena vězňů. Uvědomuji si, že si vězni odpykávají svůj trest, ale jsou to také jen lidi a myslím si, že každý z nás má právo se každý den umýt pod teplou sprchou. Ale jinak bych řekla, že většina lidí ve vězení se má daleko lépe než někteří lidé na svobodě. Což je docela smutné.

Závěrem bych dodala, že exkurze byla pro mě velmi zajímavá a přínosná a určitě jsem si poté uvědomila, že takhle bych v žádném případě nechtěla dopadnout.

Děkuji za zajímavou zkušenost. /B. K.-

11/

Jelikož jsme už ve třetím ročníku bakalářského studia byli na exkurzi v ženské věznici v Opavě, byla jsem velmi zvědavá, jak to bude vypadat ve vazební věznici v Ostravě. Informace, které nám byly speciálními pedagogy podané velmi zajímavé a protože bych jednou chtěla v obdobném zařízení pracovat, tak byli zároveň i přínosné. Zařízení jako takové působilo malinko depresivním dojmem, ale to je asi účelné, vždyť to nejsou „lázně“. Určitě musí být hrozně těžké navyknout si na sdílení tak malého prostoru, jako je cela, s ostatními

spoluvězni. Když jsme tam stáli, tak jsem přemýšlela, jestli bych to zvládla já, no asi bych musela, ale teda raději se tomu vyhnout. Nejvíce mě překvapil výhled z okna na dvorek, kde se mohou vězni pohybovat venku. Vypadalo to jak z nějakého filmu, opravdu velmi malý prostor. Celkovou návštěvu věznice hodnotím jako velice přínosnou jak pro náš studovaný obor, tak i pro život. Ono mít jakýsi přehled a představu o této sféře je jak zajímavé tak i obohacující, nakonec to určitě plní i malinko preventivní službu

Děkuji za možnost takovouto akci absolvovat. /V.Š.-

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Miroslav Špadrna

Obor: Andragogika

Forma studia: Kombinovaná

Název práce: Využití andragogiky v právní edukaci, právním poradenství a v řízené resocializaci v rámci probační služby

Rok: 2017

Počet stran textu bez příloh: 138

Celkový počet stran příloh: XXV

Počet titulů českých použitých zdrojů: 39

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 43

Počet internetových zdrojů: 32

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Jaroslav Mužík, DrSc.